Mentor
әдістемелік орталығы

Республикалық ғылыми-танымдық
әдістемелік журналы

ÜZDIK QALAM

Ақтөбе қаласы

№19(12) 2024

МАЗМҰНЫ
CONTENT
СОДЕРЖАНИЕ

Пеннер Наталья Александровна....4
Абдрахманова Жулдыз Коныскалиевна....6
Алписов Алтынбек Шукирбаевич....8
Амирова Гульзаман Уаповна....10
Анесова Динара Кенжегалиевна....11
Арсланова Маншук Табылдиевна....12
Болдырева Айнур Бекболатовна....15
Гиззатова Альфия Айсиновна....17
Даутова Дина Нагмановна....19
Есетова Асель Муратовна....21
Жапаева Нурсулу Ермековна....22
Ибрагим Азамат Асылбекұлы....24
Калдыбаева Гульмира Куванышгалиевна....26
Коршикова Валентина Вячеславовна....27
Қайсарханова Баян Қазболатқызы....29
Мансурова Сауле Жарылкасыновна....32
Маратқызы Ақнұр....38
Мустафина Асем Серекпаевна....40
Омашева Индира Куанышевна....42
Отарова Салтанат Биржановна....44
Пеннер-Насибулина Дарья Александровна....46
Сақтапбергенова Бибігүл Қуанышбайқызы....48
Серых Светлана Владимировна....49
Тамабаева Жазира Өтесінқызы....52
Тунгускова Элина Валерьевна....53
Турешова Анаргуль Умирхановна....55
Уразмухамбетова Асель Казиевна....56
Утарбаева Венера Ерсаиновна....59
Шонтыбаева Анаргул Ескуатовна 61
Щербакова Евгения Анатольевна....62
Есмуканов Айдос Мейрамбаевич....65
Кәрібай Думан Багдатұлы....68
Мусина Айнур Абдигапуровна....69
Куприянчик Виктория Игоревна....72
Альпеисова Асел Абаевна....74
Шокбутова Гулнур Куанышевна....76
Ержанова Анар Асылхановна....80
Мусина Нургуль Саутбаевна....82
Еспаева Айтбике Тореxановна....84
Расмұхамбетова Орынгүл Қуандыққызы....86

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ ЕРЕЖЕСІ

Мақсаты:
Педагогтердің ғылыми-танымдық әлеуетін дамыту. Басылымы Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігі Ақпарат комитетінде тіркеуге алынып, мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қою туралы № KZ49VPY00083149 куәлігі 2023 жылы 04 желтоқсанында берілген, құжатқа сәйкес 2024 жылдан бастап шығарылады. Кезеңдік басылым: 1 жылда 24 рет, қазақ, орыс және ағылшын тілінде жарық көреді. Журналда Қазақстан Республикасының арнайы және жоғары оқу орындары, мектепке дейінгі ұйым, ЖББОМ педагогтерінің шетелдік ғалымдар, ғылыми-зерттеу мекемелерінің ғалымдары орындайтын (орындаған) іргелі және қолданбалы ғылыми зерттеулердің, эксперименттік әзірлемелердің нәтижелері, сондай-ақ ғылымиақпараттық материалдар және т.б. жарияланады.

ЖАУАПТЫЛАР:
Бас редактор:

Нурбергенова Сауле Турмаганбетовна
Бас редактордың орынбасары:
Жайтапова Алтынай Альбековна, п.ғ.д., профессор
Редакция алқасы:
Тихомирова Валентина Тихоновна п.ғ.к., доцент
Сулекенова Гульжан Утесиновна
Рысбекова Айнур Маратовна
Озган Мехмет
Дауметова Салтанат Турмаганбетовна
Дизайн:
Муханбедин Аружан Айбаркызы

Меншік иесі: «Mentor» әдістемелік орталығы (Ақтөбе қаласы)
Редакцияның мекен-жайы: Индексі-030000
Ақтөбе қаласы, А.Молдагулова даңғылы 66/2
Авторлар қолжазбасы, суреттер өңделмейді және кері қайтарылмайды.
Редакция авторлар мақаласының мазмұнына жауап бермейді.
Журналда жарияланған материалдары көшіріп немесе өңдеп басу үшін редакцияның жазбаша рұқсаты алынып, сілтеме жасалуы міндетті.
Журналға жинақтарыңызды kalam2025@mail.ru. почта арқылы жіберулеріңізге болады.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ПРИ ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ

Пеннер Наталья Александровна
старший преподаватель ФАО «НЦПК Өрлеу» ИПР
по Актюбинской области

Аннотация. Статья посвящена важности развития критического мышления у учащихся в процессе обучения английскому языку. В ней рассматриваются различные подходы и методы, которые способствуют формированию аналитического и рефлексивного подхода к языковому материалу. Основное внимание уделяется работе с текстами, дебатам, анализу медиа-контента, решению проблемных задач и стимуляции глубокомысленных вопросов. Развитие критического мышления помогает учащимся не только улучшить языковые навыки, но и становится важным инструментом для формирования осознанного и глубокого восприятия окружающего мира.

Критическое мышление — это способность анализировать информацию, оценивать её с разных точек зрения и делать обоснованные выводы. Важность развития критического мышления в обучении английскому языку трудно переоценить, так как это не только помогает ученикам улучшать свои языковые навыки, но и формирует способность к глубоком размышлению, решению проблем и более осознанному восприятию мира.

1. **Чтение и анализ текстов** является важнейшим элементом обучения языку, и оно может стать отличной основой для развития критического мышления. Преподаватель должен побуждать учащихся не просто воспринимать информацию на слух, но и осмысленно анализировать её. Одним из эффективных способов является работа с различными текстами, где учащиеся должны:

- Выделить главную идею текста, проанализировать аргументы автора.
- Определить скрытые намерения или подтексты, обсуждая, почему автор выбрал те или иные слова.
- Оценивать, насколько убедительны факты и утверждения, приведенные в тексте.
- Задавать вопросы, такие как: «Почему автор использует такой подход?», «Какие альтернативы могут быть у решения, предложенного в тексте?»

Такой подход развивает навыки анализа и углубленного понимания, а также помогает учащимся научиться не только понимать информацию, но и критически оценивать её.

2. Дебаты и обсуждения на английском языке являются одним из лучших способов развить критическое мышление у учащихся. Во время дискуссий учащиеся учат не только выражать свои мысли, но и слушать, анализировать и критически оценивать чужие идеи.

Преподаватель может предложить учащимся обсуждать актуальные темы, такие как:

- «Нужна ли обязательная вакцинация?»
- «Как цифровые технологии изменили наше общество?»

Задача преподавателя — не только создать условия для свободного обмена мнениями, но и поощрять учащихся приводить факты и аргументы в поддержку своей точки зрения. В процессе таких обсуждений ученики учат задавать уточняющие вопросы, быть открытыми к другим точкам зрения и, главное, учат аргументировать свою позицию на основе логики и доказательств.

3. Анализ медиа-контента. Современные учащиеся постоянно сталкиваются с большим количеством информации через интернет, телевидение и социальные сети. Чтобы развить критическое мышление, преподаватель должен учить учащихся анализировать медиа-контент, выявлять скрытые манипуляции и распознавать предвзятость. Для этого можно:

- Обсудить новости и статьи, помогая учащимся выделять факты и мнения, различать объективность и субъективность в источниках.
- Попросить учащихся анализировать рекламные объявления, видео или посты в социальных сетях, чтобы понять, как используются языковые средства для манипуляции восприятием.
- Задавать вопросы, например, «Какие аргументы приводятся в этом видеоролике?» или «Какой скрытый посыл можно увидеть в этой статье?».

Этот процесс помогает учащимся развивать навыки фильтрации информации и анализа того, что они читают, смотрят или слышат, а также учит их не принимать информацию на веру, а проверять её на достоверность.

4. Разработка проблемных задач, которые требуют размышлений и анализа, являются эффективным инструментом для развития критического мышления. Преподаватель может предложить учащимся решить практическую задачу, которая требует применения логики, исследования и анализа.

Пример задания:

• «Представьте, что вы управляете крупной компанией. Как бы вы убедили коллег поддержать идею о внедрении нового продукта? Какие аргументы вы использовали бы?»
• «Как бы вы решили проблему загрязнения в вашем городе? Какие шаги нужно предпринять, чтобы изменить ситуацию?»

Задания такого типа развивают способность к логическому мышлению, а также позволяют учащимся использовать английский язык для обсуждения реальных ситуаций, принимая обоснованные решения.

5. Использование вопросов, стимулирующих мышление

Важным элементом развития критического мышления является умение задавать правильные вопросы. Преподаватель должен поощрять учащихся задавать не только уточняющие, но и более глубокие, стимулирующие размышления вопросы. Это помогает учащимся не просто отвечать на вопросы, но и развивать навыки анализа.

Пример стимулирующих вопросов:
• «Что было бы, если бы...?»
• «Почему вы считаете, что это решение лучше других?»
• «Какие альтернативные решения вы могли бы предложить?»
• «Какую информацию вы бы добавили в этот текст, чтобы он стал более убедительным?»

Задавая такие вопросы, преподаватель развивает у студентов не только способность размышлять, но и активизирует их воображение, что является важной частью критического мышления.

6. Самоанализ и рефлексия

Для того чтобы критическое мышление стало неотъемлемой частью обучения, важно регулярно предоставлять учащимся возможность для самоанализа и рефлексии. Это помогает им лучше понять свои собственные мысли, оценивать свои достижения и осознавать ошибки.

Преподаватель может предложить учащимся:
• Писать рефлексивные эссе, в которых они должны будут проанализировать свою точку зрения по обсуждаемой теме.
• Проводить анализ ошибок, чтобы понять, какие логические ошибки они допустили, и как избежать их в будущем.
• Задавать вопросы: «Как бы вы оценили свои аргументы?» или «Что бы вы изменили в своём ответе после обсуждения с другими?»

Развитие критического мышления при обучении английскому языку помогает учащимся не только овладеть языковыми навыками, но и научиться анализировать информацию, аргументировать свои взгляды и принимать обоснованные решения. Это важная способность, которая влияет на успех в учебе, карьере и личной жизни. Важно, чтобы преподаватель использовал различные методы — от работы с текстами и медиа-контентом до организации обсуждений и проблемных заданий, что помогает учащимся развивать способность мыслить независимо и критически.

Использованная литература

1. Барон Л. В. «Критическое мышление и образование». 2022
2. Васильева Е. И. «Роль критического мышления в обучении иностранным языкам». 2020
3. Макарова Т.Л. «Интерактивные методы обучения английскому языку». 2019
4. Панова, И. В. «Использование медиа-контента для развития критического мышления у школьников». 2020

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
UZDIK KALAM

АДАМ АҒЗАСЫНА МАКРО, МИКРО, УЛЬТРАМИКРО ЭЛЕМЕНТТЕРДІҢ ХИМИЯЛЫҚ ЖӘНЕ БИОЛОГИЯЛЫҚ МАҢЫЗЫ

Абдрахманова Жулдыз Коныскалиевна
«Бопай ханым жогары медициналық колледжі» ЖШС
Химия-биология пәндерінің оқытушысы

Қайда қарасақ та, қайда көз жүгіртсек те көретініміз химия ғажайыптары.
М.В.Ломоносов

Жер бетіндегі барлық тірі ағза, оның ішінде адам қоршаған ортамен тығыз қарым-қатынаста өмір сүреді. Сол арқылы біздің ағзамызға химиялық элементтер түседі. Яғни олар біздің жеген асымыз бен ішкен суымыз арқылы бойымызға таралады. Кейбір ғалымдардың айтуынша, ағзаға түскен химиялық элементтердің әрқайсысы белгілі бір биологиялық қызметті орындайды. Осы бағыттағы зерттеулер нәтижесінде 30-ға жуық элементтің биологиялық рөлі анықталған.

Мәселен, адам ағзасының 60% судан, 34% органикалық, 6% бейорганикалық заттардан тұрады. Органикалық заттарға көміртегі, сутегі, оттегі, сондай- ақ, бұлардың қатарына азот, фосфор, күкірт жатады. Ағзадағы бейорганикалық заттарда міндетті түрде мынадай 22 элемент болады: Ca, P, O, Na, Mg, S, B, Cl, K, V, Mn, Fe, Co, Ni, Cu, Zn, Mo, Cr, Si, I, F, Se. Мысалы, егер адамның салмағы 70 кг болса, онда 1700 грамм кальций, 250 грамм калий, 70 грамм натрий, 42 грамм магний, 5 грамм темір, 3 грамм мыс болады екен. Бұл элементтерді тірі ағзалардағы орташа мөлшеріне қарай макроэлементтер, микроэлементтер және ультрамикроэлементтер деп үшке бөледі. Ал тіршілік үшін маңыздылығына байланысты тіршілікке қажетті элементтер, қосымша элементтер және өте аз элементтер деп өзара бөледі. Сондықтан, химиялық элементтердің біреуінің жоқ болуы немесе жетіспеуі ағзадағы қалыпты жағдайды бұзады. Алайда, ағзадағы қандай да бір элементтің шамадан тыс болуы да ауыр салдарға әкеп соғады.

1. Макроэлементтердің (оттегі, сутегі, көміртегі, азот, фосфор, күкірт, кальций, магний, натрий және хлор) ағзадағы мөлшері 10%-дан жоғары болады.

2. Микроэлементтердің (йод, мыс, мышьяк, фтор, бром, стронций, барий, кобальт) ағзадағы мөлшері — 10%-15%.

3. Ультрамикроэлементтер — (сынап, алтын, уран, торий, радий және т.б.), олардың ағзадағы мөлшері 15%-дан төмен.

Тіршілік үшін маңызды қарай химиялық элементтер:

1.Тіршілікке қажетті элементтер. Олар адам ағзасында үнемі болады және ферменттер, гормондар, дәрумендер құрамына кіреді: H, O, Ca, K, P, Na, S, Mg, Cl, C, I, Mn, Cu, Co, Fe, Zn, Mo, V. Олардың жетіспеушілігі адамның қалыпты өмір сүруін бұзады.

2. Қосымша элементтер. Бұл элементтер жануар мен адам ағзасында болады: Ga, Sb, Sr, Br, F, B, Be, Li, Si, Sn, Cs, Al, Ba, Cl, As, Rb, Pb, Ra, Bi, Cd, Cr, Ni, Ti, Ag, Th, Hg, V, Se. Олардың биологиялық маңызы осы уақытқа дейін толық зерттелмеген.

3. Өте аз элементтер. Адам және жануар ағзаларынан табылған, мөлшері және биологиялық маңызы белгісіз.

Ендігі кезекте адам ағзасына аса қажет элементтер туралы деректерге тоқталатын болсақ:

Оттегі. Адам тамақ ішпеуге бар, бірақ тыныс алмай өмір сүре алмайды, себебі адам организмінде оттегі қоры шектеулі. Ол 2 – 3 минут қана тыныс алуына жетеді, ал бес минут өткен соң, ауа келмегендіктен адам организмінде орнына келмейтін процесс басталады, ми қабаты жұмысын тоқтатады, биологиялық өлім келеді.

Темір. Бұл элементтің рөлі денсаулық үшін өте зор. Егер темір жетіспесе, баршамызға белгілі анемия немесе қаназдық ауруы пайда болады. Бұл элементтің ағзадағы тәуліктік мөлшері — 11-30 мг. Адам қанында 3 грамға жуық темір бар. Оның мөлшері көрсетілген шамадан төмен болса, қанның қызыл жасушасының, яғни, гемоглобиннің түзілуі бұзылып, тыныс алу қызметі нашарлайды. Темір жұмыртқаның сарысында, қарақұмықта, грек жаңғағында, күнжіт, фасоль, өрікте, мейізде көп болады.

Йод. Қалқанша безі мен гипофиздің жұмысын жақсартады. Радиация әрекетінен қорғап, радиоактивті йодтың жиналуын ескертеді. Йод селенге тәуелді, ол ағзада селенсіз әрекет етпейді. Бұл элементтің жетіспеуі негізгі зат алмасу процесін төмендетеді. Ағзадағы йодтың аз болуы ең әуелі орталық жүйке жүйесіне әсер етеді. Йод жетіспеушілігі иммундық жүйені әлсіретеді, ісік

дамуының қатерлілігін арттырады, ең алғашқы кезекте қалқанша безінің ауруын қоздырады. Йод ас тұзында болады. Соңғы уақытта ұнды да йодпен байытып жүр.

Кальций. Адам ағзасында 1000-1200 грамм кальций болады, соның 99 пайызы сүйекте, тіс киреукесінде, ал 1%-ы ішкі жасушада, қан құрамында маңызды роль атқарады. Дәрігерлердің зерттеулеріне сүйенсек, Қазақстандағы әрбір үшінші әйелде және әрбір бесінші ер адамда кәрі жілік және сан сүйегінің сынығы бар. Нақты айтқанда, елімізде жарты миллионға жуық адам остеопороз ауруының зардабын тартуда. Ал бұл тікелей осы кальций элементінің жетіспеуі салдарынан туындайды екен. Кальций сүйектің саулығы мен беріктігін сақтайды. Кальций сүтте, жалпы ағарғанда, балықта, теңіз өнімдерінде көп болады.

Магний. Адамға күніне шамамен 400 мг магний керек. Магний жетіспеген кезде көңіл-күй құбылады. Адам ашуланшақ, жылауық болады, ұйқысы нашарлайды. Ал магний — күйзеліске қарсы макроэлемент. Әсіресе, В6 витаминімен бірге ол жүйке ұлпаларының жұмысын жақсартады. Сондай-ақ сүйек түзуге де қатысады. Ғалымдар қант диабеті және бронхит ауруларында да магнийді мырыш, хром, селенмен бірге қолдануда оң нәтиже беретінін айтып жүр. Магний жасыл жапырақты көкөністерде, авокадо, балықта және кептірілген цитрусты жемістерде көп болады.

Фосфор. Бұл — күш-қуат көзі. Қаңқаның мықтылығы құрамындағы фосфор мен кальцийдің мөлшеріне тығыз байланысты. Фосфордың мөлшері кальцийден бір жарым есе көп болуы керек. Ондай болмаған жағдайда тепе-теңдік мөлшерін белгілі бір деңгейде ұстап тұру үшін жеткіліксіз мөлшерін сүйектегі қордан алады. Бірақ D витамині оның арақатынасын реттеп отырады. Фосфор жүйке жасушаларының қызметі үшін де ке¬рек. Сондықтан оның мөлшері барлық уақытта біркелкі болуы керек. Фосфор ақуызы мол ет, сүт өнімдерінде кездеседі.

Мыс. Егер ағзада мыс жетіспесе, бауырда қорланған темір гемоглобинмен байланысқа түсе алмайды. Мыстың мөлшерінің аз немесе көп екендігінің көрсеткіші — адамның шашы. Мыстың мөлшері төмендеген кезде немесе жетіспеген жағдайда шаш тез ағарады. Мыс қанға оттегінің өтуін қамтамасыз етеді. Мыс ағзаға тағам арқылы түседі. Әсіресе, теңіз тағамдарында, қырыққабатта, картопта, қалақайда, жүгеріде, сәбізде, алмада көбірек кездеседі.

Селен. Бұл элемент иммундық жүйені қалыптастыруға ерекше әсер етеді. Ол жетіспегенде бұлшық ет әлсірейді. Әлсіздік, әсіресе, жүрек бұлшық етінде айқын білінеді. Селен теңіз өнімдерінде, еттерде мол мөлшерде кездеседі.

Мырыш. Ол — ағзадағы гормондар синтезіне араласатын маңызды элемент. Мырыш цитрус жемістерінде, қарақатта, сұлыда, қызанақта, қызылшада, асқабақ дәні мен шемішкіде, сарымсақта, сүтте, тазартылған күріште болады.

Калий. Қан қысымын төмендетеді. Жүрек қағысын реттейді. Бананда, өрік-мейізде, картопта мол болады.

Алтын. Күмістің бактерицидтік қасиетін арттырады. Ағзадағы иммундық процесті қалыпты етеді. Көне Греция мен Римде алтынды (пластинкаларын) ауызға салып, тамақ ауруларын емдеген екен. Сондай-ақ қазіргі медицинада да алтын қоспалары кеңінен қолданылады.

Әдебиеттер тізімі:

1. https://stud.kz/referat/show/57163
2. Әбдіадырова Ғ., Танашева М., Төреғожина Ж. «Элементтер сойлейді» Биология, география және химия журналы, №5, 2002ж.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ МУЗЫКАЛЫҚ МӘДЕНИЕТТІҢ РӨЛІ

Алписов Алтынбек Шукирбаевич
Байғанин аданы Б.Тәжібаев атындағы балалар музыка мектебінің домбыра аспабының оқытушысы

Адам баласы материалдық және рухани өмірдің ортасында тіршілік етеді де, өзі өмір сүріп отырған қоғамның мүшесі ретінде өзіндік ақыл-парасатымен, жеке бастың өзіне тән ақыл-ой, ерік-жігер, мінез-құлық ерекшелігімен көрінуге тырысып бағады. Қоғам мүшелерінің бәріне ортақ біркелкі мінез-құлықтық қасиеттің болуы мүмкін емес. Әр адам өзінше дараланған жеке тұлға.

Адамдар жеке тұлға болып бірден дүниеге келмейді. Әрбір адамды қалыптастыру, тәрбиелеп жетілдіру қажет.

Жеке тұлға дегеніміз адамның мінез-құлқындағы, іс-әрекетіндегі, көзқарасындығы ерекшелігімен дараланууы .

Қоғамдық тұлғаларға ортақ этикалық бірыңғай болуына қарамастан, өзін қоршаған орта жөнінде әр адамның қалыптасқан өзіндік ой-пікірінің, көзқарасының болуы, олардың өзі көріп-білген құбылысқа деген көзқарасын, ой-пікірін білдіруі заңды құбылыс. Мәселен, біреулер айналасындағы құбылысқа таңдана, тамашалай қараса, ал енді біреулер сын көзімен қарап ой қорытуы, сыни пікірлер айтуы мүмкін.

Адамдардың қоршаған табиғи ортадағы құбылыстарды қабылдап түсінуі де әр түрлі. Ол адамның жеке басына тән физиологиялық, психологиялық, биологиялық ерекшеліктермен тығыз байланысты. Мәселен біреулердің бір нәрсені жасауға іскерлік қабілеті болса, екінші адамда оның болмауы, біреудің ұйымдастырушылық қабілеті күшті болса, ал екінші бір адамның ұйымдастыру ісіне қабілетсіз болуы, біреу бір айтқаннан білімді тез қабылдаса, ал екінші бір адамның абстракциялық ойлау қабілетінің баяу дамуы, біреулердің сурет салуға, ән салуға бейімділігі болуы мүмкін. Жеке бастың бұл ерекшеліктер адамдардың басқалармен ұжымдық қарым-қатынасында байқалады.

Сонымен бірге адам баласы өмірде үздіксіз тәрбие құшағында болатынын, бұрынғы игерген білім, білік, дағдылары біртіндеп көмескіленіп, оның орнына жаңа білім, білік, дағдыларды меңгерумен шұғылданатынын ескеруге де тура келді. Жеке тұлғаның ой-санасының, білім көлемінің толығуымен байланысты оның өмірге көзқарасы, белгілі құбылыстарға баға беруінде де өзгерістердің болуы, оның жаңаруы мүмкін. Бұған қоса әлеуметтік ортаның, отбасы мүшелерінің, жолдас-жораларының, таныстары мен достарының да белгілі мөлшерде әсер ететінін ескерсек, жеке тұлғаның ерекшелігінің басым болуына оның да ықпалы зор. Сондай-ақ басқалардың көзқарасын, ой-пікірлерін қабылдау дәрежесі де түрліше болады. Сондықтан да әр адамды бір-біріне ұқсамайтын, өзіндік ерекшелігімен дараланған тұлға дейміз.

Жеке тұлға өзін-өзі бағалауға да, өзінің іс-әрекетін, оның нәтижелерін басқалардың іс-әрекетімен салыстырып байқауға, басқалардың бойындағы артықшылық қасиеттерді көре, тани білуге, соған теңелсем, сондай болсам деп ұмтылыс, іс-әрекет жасауға да қабілетті.

Жеке тұлғаға тән қасиет – ақыл, ес, яғни олар өмірді өзінің сана-сезім өлшемімен қарап бағалауға бейім тұрады. Сондықтан өмірді танып білу дегеніміз миллиондаған жеке тұлғалардың сезім, түсінігінен тұрады.

«Тұлға» дегеніміз адамның келешек өмірдегі жобасының келбеті. Яғни адам өз бейнесін өзі жасаушы. Тұлға-жеке адамның өзін өмірде көрсетудегі мақсатының орындалуы ғана емес, оның ерік-жігерінің іске асуы. Яғни өзі жөніндегі ойын еркін іске асырудың дайындығы және оны іске асыруының нәтижесі, көрінісі. Сонымен бірге, тұлға дегеніміз сезімнің, әсердің, ішкі күйініш-сүйініштің бойға жинақталған көрінісі. Тұлғаның құрылымдық компоненттері үш бөліктен тұрады. Біріншіден – оның ақыл-ойын дамыту арқылы санасын жетілдіру; екіншіден-адамзаттық өркениетті тұлғаның бойына біртіндеп сіңіру; үшіншіден-жеке тұлғаны іс-әрекетке ендіру арқылы өзін-өзі тәрбиелеуге белсене қатыстыру. Тұлғаны тәрбиелеп жетілдіруде осы үш компонент органикалық бірлікте қызмет етеді.

Баланың тұлғасын жан-жақты дамытуды қаншалықты ерте бастау керек. Туған күннен-ақ бастап, балаларға әр түрлі жағдайлар әсер етеді. Үй тұрмысы, үлкендердің сөзі, қарапайым балалық өлеңдер, теледидар бағдарламалары және тағы да басқа әр түрлі жағдайлар баланың білімі мен сезіміне жастайынан айрықша әсер етеді.

Үлкендердің сөйлегендері баланың тұлғасына тек жағымды әсер еткен жағдай қазіргі уақытта қол жетпейін арман. Бірақ баламен қарым-қатынаста болатын адамдар оның рухани байлығы өте төмен екенін жақсы түсінеді. Сондықтан да әрбір мектеп баланың сана-сезімін байыту мақсатымен ән-күй пәндерін кешіктірмей беру керек. Кейбір кезде балалар музыкалық білімді алмай барлық пәндерден өте төмен балды алып жүрген жағдайлар да аз емес. Оқушыларға өнер саласын ашқаннан кейін, баланың дамуына үлкен әсер етеді. Музыкалық тәрбиені беру үшін алдымен оның мақсаты мен мүмкіндіктерін бөліп шығару қажет. Музыка ең алдымен эмоционалдық қанағаттандыруды береді. Екіншіден, музыкалық тәрбиенің негіз - ақыл-ойды ғылымның көмегімен жетілдіру. Үшіншіден - бұл эмоционалдық тәрбие. Ең алдымен балалардың қызығушылықтарын ескеріп, мектепте және оны бітіргеннен кейін толық музыкалық білімді алуды қамтамасыз ету керек. Әрбір әдістің негізін музыканың теориясы емес, практикалық жұмыстары қарайды. Балалар музыкаға қызығып кеткеннен кейін ол туралы көбірек білгісі келеді: музыкалық ноталардың белгілерін жазып үйрену, оларды әнге ауыстыру және тағы басқа. Музыка пәніне қызыққан бала кейін музыкалық теорияны да оқуға талпынады. Музыкалық практика тек қана өлең айту мен аспапта ойнаумен шектелмейді, сонымен бірге әнді тыңдауда практиканы құрайды. Әндер жеңіл, аспаптар–элементарлы, ал әуендер қарапайым болуы мүмкін бірақ қаншалықты құралдар мен материалдар жеңіл болғанмен, олардың көркемдік сапасы жоғарғы сатыда болуы ықтимал. Әрине дамудың ең бірінші сатысында музыкаға деген сүйіспеншілік фундаменті қаланады. Келесі сатыда балалар меңгерген білімін музыканы тереңдетіп тануға жұмсағылары келеді. Міне, дәл осы уақытта баланы әр түрлі кезеңдердегі музыкамен, оның бағыттарымен, стильдерімен таныстыру қажет. Сондай-ақ классикалық шығармалармен қатар жаңа заман шығармаларын беру қажеттілігін ұмытпау керек.

Тұлғаны тәрбиелеу – бұл қарым-қатынастың барлық түрлерін сатылы әрі үздіксіз дайындау және іске асыру деген сөз. Бұның нәтижесінде тұлға қоғамдық және мектеп құндылықтарын, әлеуметтік рәсімдерді, нормаларды, ұйымдастырушылық қабілетін және т.б. игереді.

Білім беру және тәрбиелеу процессі кезінде тұлғаның әлеуметтендірілуін қамтамасыздандыру қажет. Бұл жаңа ашылыстарды игеруді, өзіндік күн көруді үйренуді, мәдениеттің минимумдық негізін салуды білдіреді. Музыка туралы білім біздің заманымызда күннен күнге үлкен рөль атқарады.

Егерде бұндай жұмыс нәтижесінде оқушылар музыка пәнінде эмоционалдық қанағаттанса, онда олар музыкаға деген сүйіспеншілікті бүкіл өмір бойы өткізе алады. Солардың біреулері болашақта композитор, біреулері - әнші, тағы біреулері – жақсы, музыканы сүйсіне тыңдайтын тындарман болуы мүмкін. Музыкалық тәрбиешілер жастарды осы екінші, үшінші топқа қосылып кетулеріне себеп болу керек.

Әдебиеттер

1. А.Кобыланды «Музыклық мәдениет негіздері» Алматы 2012ж
2. Ж.Сарбасов «Оқушылардың музыкалық мәдениетін көтеру» Аматы 2017ж

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
UZDIK KALAM

ҚАЗАҚТЫҢ ҰЛТТЫҚ ӘН ӨНЕРІ АРҚЫЛЫ ЖАС ҰРПАҚТЫ ТӘРБИЕЛЕУ

Амирова Гульзаман Уаповна
"Жаңа Ғасыр" 175 гимназия
Музыка пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
Алматы қаласы, Әуезов ауданы

Қазіргі кезеңдегі экономикалық-әлеуметтік саяси өзгерістермен байланысты, еліміздің болашағына белсенді ат салысатын, өз халқының рухани қазынасымен, оның ұлттық мәдениетімен, дәстүрімен, өнерімен терең танысқан зерделі ұрпақты тәрбиелеу қажеттігі өзекті мәселеге айналып отыр.Қазақ халқының ғасырлар бойы сұрыпталып, жинақталып, ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан ұлттық өнер мұрасы мол.

Қазақстан Республикасындағы барлық жалпы білім беретін ұлттық мектептерге арналған ортақ тұжырымдамада былай делінген: мектептің басты мақсаты – жас ұрпақты ұлттық игіліктер мен адамзат мәдени мұрасының сабақтастығын сақтай отырып оқыту, тәрбиел және әр оқушыны жеке тұлға деп санап, оны жан-жақты дамуына мүмкіндік жасау — деп айтылған.

Бала тәрбиесінде қазақтың ұлттық музыка өнерінің алатын орны ерекше. Оқушылардың ұлттық музыка өнерімен айналысуы, жеке тұлғаның эстетикалық талғамын және эмоционалдық мүмкіндігін көтереді. Сондықтан бүгінгі таңда ұлттық музыка өнерінің түрлерін олардың әрқайсысының жалпы ерекшеліктерін жаңаша технологияға салу – бүгінгі күн талабы. Осы қойылған талаптарға сай, музыкалық білімді жүйелі түрде дамыту барысында ұлттық сана иірімдерін айқындай түсу және оны тереңірек меңгеру бүгінгі күннің басты мәселесі болып отыр.

Жас өспірімдегі музыка әлемін түсініп қабылдауға, талғампаздығын тәрбиелеуде, эмоциялық сезімталдығын қалыптастыруда, білімді, мәдениетті болып өсуіне әсер етуде музыка өнерінің алатын орны ерекше.

Музыка — жасөспірімге дүниені жан-жақты танып-білуге көмектеседі, баланың ойына азық беріп, кеңінен және әдеттен тыс ойлауға үйретеді, халықтың рухани мәдениетіне жақындастыра отырып, патриотизм сезімін тәрбиелеп, адамгершілік және азаматтық белсенділігін оятады. Сөйтіп, осының нәтижесінде қоғам үшін қажетті жеке адамның үйлесімді дамуына жәрдемдеседі.

Өнерді, оның ішінде, атап айтқанда музыканы мектепке "ендіру" процесі бірнеше бағыттар бойынша жүреді. Қоғамның барған сайын өсе түскен мәдени сұранысы мен талаптары, мектептің жаңа реформасының қабылдануы мектепте ұлттық өнерді, соның ішінде ұлттық музыка мұрасын меңгерту туралы мәселені қоюдың және сол арқылы тәрбиеге нәтижелі ықпал етуге мүмкіндігін тудырады.

Музыка тілі — өнердің басқа салаларымен салыстырғанда күрделі тіл. Музыка айтылатын ой мен оқиға сазды дыбыстар арқылы береді, осыған байланысты музыканы қабылдауды оқушылардың бойында қалыптастыру елеулі қиындықтар тудырып, жан-жақты ойластыруды қажет етеді. Музыка өнерінің ерекшелігі – адамның жан дүниесіндегі сөз бен тіл жеткізіп алмайтын құбылыстарды, сезімді дыбыс арқылы беруге мүмкіндік тудыруында.

Бүгінгі қоғам құрылысының аса маңызды мәселелерін шешуде мектептің оқу — тәрбие үдерісін адамзаттың бүкіл тарих бойы жинақтаған білімі, тәжірибесі мен өнерін меңгерту арқылы жетілдіру, халық педагогикасының тәрбиелік мазмұнымен таныстыру қажеттігі туындап отыр.

Музыка аспабына үйрету сабағы оқушыларға жеңіл музыка шығармаларын өздігінен талдап, үйреніп, оны орындап беруге дағдырландыруы керек. Мұндай, өздігінен үйренетін материалды бастауыш мектеп оқушыларына арналған оқу құралындағы әндерден алуға болады. Музыка сабағына жұмыс жоспарын жасағанда кейбір ерекше жақсы үлгеруші оқушымен жоғарлатылған, яғни қосымша материал өтуіне де болады.

Уақыт озған сайын тәрбие беру, білім беру реформалары қоғамның дамуына қарай үнемі жаңғырып отырады.

Музыка тыңдау – сабақтың негізі. Сабақта тыңдауға, дауыс жаттықтыруға, ән айтуға, ойнауға арналған шығармалардың барлығы алдымен тыңдалып талданады.

Жалпыға бірдей білім беретін мектептегі музыка пәнінің мұғалімі – музыканы оқыту арқылы оқушы бойында музыка мәдениетін қалыптастырушы маман. Мұғалім оқу мен тәрбие жұмыстарын мектептерде қойылатын талаптарды басшылыққа ала жүргізеді. Ол музыка бағдарламасы бойынша сабақ жүргізу барысында оқыту мен тәрбиелеудің тиімді әдісін

таңдап ала отырып, оқу жоспарын жүзеге асырады. Музыка тыңдатар алдында немесе тыңдатып, талдатып болғаннан кейін оқушылар жауабын толықтыру ретінде айтқан мұғалімнің қорытынды сөзі, сөйлеу тілі төменгі сынып оқушыларына түсінікті, әрі тартымды болуы қажет. Шығарманы талдату барысында мұғалімнің музыкалық туындының мағынасына қарай сұрақтар құрай білу дағдысы да рөл атқарады. Дұрыс қойылған танымдық сұрақтар оқушыларды ойландырады, музыкалық шығарма хақында өз пікірін айта білуге баулып, қиялын дамытады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Ахметова М.М. Ән өнері уақыт — Алматы: Жазушы, 1990-306 б.
2. Есенұлы А. Күй тәңірдің күбірі. Алматы: Дайк- Пресс , 2001 – 208б
3. Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептері тұжырымдамасы // Қазақстан мектебі, 2000, 4 желтоқсан, 3-б.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУ

Анесова Динара Кенжегалиевна
Ақтөбе қаласы
Жаңажол жалпы білім беретін орта мектебінің
бастауыш сынып мұғалімі

Халқымыз баланы қалай тәрбиелесең солай өседі деп баланы иілгіш жас шыбыққа теңейді. Ұлы ағартушы Ыбырай Алтынсариннің Бақша ағаштары әңгімесінде «Балам сен жас шыбық секілдісің саған да күтім, дұрыс тәрбие керек. Егер дұрыс тәрбие алсаң түзу ағаш сияқты сен де түзу өсесің,өз бетіңмен кететін болсаң мына ағаш сияқты қисық өсесің" деген әкенің балаға көрсеткен мысалы тәрбиенің отбасында қалыптасатынын және бала болашағына үлкен әсері бар екенінің дәлелі. Адамгершілік тәрбиенің алғашқы баспалдағы отбасынан басталады. Дүниеге келген сәби ең алғашқы өмір жолымен отбасында танысады, моральдық нормаларды игереді. Бала тәрбиесіндегі басты тұлға ата — ана екенін екенін ескерсек, бала тәрбиелеу үлкен дайындықты қажет етеді. Ал ұрпақ тәрбиесіне немқұрайлы қарауды Константин Дмитреевич Ушинский «педагогикадағы надандық" — деп санаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан өз-өзіне сенімділік, қайырымдылық, еңбекқорлық, батылдық, мейірімділік сияқты құнды қасиеттердің дәнін егуде отбасы мен педагогтардың ықпалы орасан зор . Адамның адамгершілігі — ең жоғарғы қасиеті. Адамгершіліктің негізгі белгілеріне өзі үшін ғана емес, қоғам үшін өмір сүру, әрқашан қолынан келгенше жақсылық жасау жатады. Отансүйгіштік, мейірімділік, адалдық, еңбекқорлық, әділдік сияқты асыл қасиеттердің жас ұрпақтың бойынан табылуына ықпал ету — ата-ана мен ұстаздардың парызы. Сонымен қатар әрбір ата — ана мен ұстаз балалардың жас мүмкіндіктерін және психо-физиологиялық ерекшеліктерін ескеру керек . Әрбір адамның рухани әлемі жеке және қайталанбайды, әрі ұдайы дамып отырады. Ол адамның мінез-құлығынан, іс-әрекетінен және құндылық қасиеттері жүйесінен көрінеді. Адам қабылдайтын рухани құндылықтар жоғалып кетпейді, олар адамның рухани әлемін байытып отырады. Тәрбиенің негізгі мақсаты — дені сау, білімді, ұлттық сана сезімі оянған, парасатты, мәдениетті, еңбекқор, бойында басқа да игі қасиеттер қалыптасқан ұрпақ тәрбиелеу болып табылады. Оқушының тұлға болып қалыптасуына білім беру жүйесі айтарлықтай маңызды рөл атқарады. Әр оқушының адамгершілік қасиеттерін қалыптастырудағы педагогикалық жұмыстың мәні оның бойындағы рухани қасиеттерін ашуға және

өзін-өзі тәрбиелеуге көмектесу болып табылады. Қазіргі таңда оқушыларды әсіресе бастауыш сынып оқушыларын адамгершілікке тәрбиелеу өзекті мәселе. Еліміздің болашағы бүгінгі жас ұрпақтың тәрбиесіне байланысты екені белгілі. Сондықтан ұстаздың алдындағы міндет — оқушының ұлттық сана сезімін тәрбиелеп қана қоймай, оның бойына адамгершілік және рухани тәрбиені сіңіру болып табылады. Болашақ ұстаздардың кәсіби білімдері мен тұлғалық қасиеттерін қалыптастыруға В. А. Сластенин, Н. Д. Хмель, В. А. Кан-Калик мәдениеті мен педагогикалық іскерліктерін жетілдіруге Т. В. Шуртакова, Л. Н. Акимова, Ұ.Ш.Ибрагимов, мамандарды кәсіби даярлау мәселелеріне О. А. Абдуллина, Н. Ф. Талызина, Ш. А. Амонашвили сияқты педагог ғалымдар өздерінің ғылыми еңбектерін арнаса, А.Калюжный, Л. И. Илларионова, Н. Н. Тригубова, А.Р.Қалыбеков т. б. ғалымдар өз еңбектерін оқушылардың адамгершілік тәрбиесі мен эстетикалық іс-әрекеттерін ұйымдастыруға арнаған. Баланы жастайынан «табиғат сезіміне» тәрбиелеу туралы айта отырып, оның адамгершілік, эстетикалық дамуындағы табиғаттың мән-маңызын ашты .

Әдебиеттер: Құрманалина Ш., Мұқанова Б. Ғалымова Ә., Р.Ильясова. Педагогика — 2010, -113б. Жұмабаев М. Педагогика. –Алматы: Рауан баспа.

ДҮНИЕТАНУ САБАҚТАРЫНДА ЖҰМЫС ЖАСАУДЫҢ БЕЛСЕНДІ ФОРМАЛАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ

Арсланова Маншук Табылдиевна
Қобда ауданы Жарық ауылы Жарық мектеп-балабақшасының
бастауыш сынып мұғалімі

Қоғам мен экономикадағы қарқынды дамып келе жатқан өзгерістер бүгінгі күні адамнан жаңа жағдайларға тез бейімделуді, икемділік пен шығармашылықты көрсете отырып, күрделі мәселелердің оңтайлы шешімдерін табуды, белгісіздік жағдайында адаспауды, әртүрлі адамдармен тиімді қарым-қатынас орната білуді және сонымен бірге адамгершілікті сақтауды талап етеді. Қазіргі мектептің басты міндеті-әр оқушының қабілеттерін ашу, жоғары технологиялық, бәсекеге қабілетті әлемде өмір сүруге дайын тұлғаны тәрбиелеу, мектеп өзін тәуелсіз өмірде сенімді сезінуге мүмкіндік беретін заманауи білім, дағдылар мен қасиеттердің қажетті жиынтығына ие түлек дайындауы керек. Дәстүрлі репродуктивті оқыту, оқушының пассивті бағынышты рөлі мұндай мәселелерді шеше алмайды. Оларды шешу үшін жаңа педагогикалық технологиялар, білім беру процесін ұйымдастырудың тиімді формалары, оқытудың белсенді әдістері қажет.

Оқытудың белсенді әдістері-бұл оқу материалын игеру процесінде оқушылардың ақыл-ой және практикалық іс-әрекеттерінің белсенділігі мен әртүрлілігін қамтамасыз ететін әдістер жүйесі. Сонымен қатар оқытудың белсенді әдістері сабақты бастау, мақсаттарды, үміттерді, алаңдаушылықтарды анықтау, оқу материалын таныстыру, өзіндік жұмысты ұйымдастыру, релаксация, қорытындылау әдістеріне бөлінеді. Осы әдістердің әрқайсысы сабақтың белгілі бір кезеңінің нақты міндеттерін

тиімді шешуге мүмкіндік береді.

Сабақ барысында мұғалім Инфо-болжау, Кластер, Миға шабуыл, топтық әдіс т.б. оқу әдістері оқушыларды тақырыпқа бағыттауға, оларға жаңа материалмен әрі қарай өз бетінше жұмыс жасау үшін қозғалыстың негізгі бағыттарын ұсынуға мүмкіндік береді.

Өз сабағымда "Шығармашылық шеберхана" әдісін дүниетану пәні бойынша үлкен жетістікпен қолданамын. Тапсырма топтарға бөлініп, берілген тақырып бойынша топтық жобаны құру және таныстыру болып табылады. Алдымен сабаққа әкелінген материалды орналастыру, титулдық парақты жобалау жоспарын жасау қажет. Жұмысқа 20-25 минут бөлінеді. Осы уақыттан кейін әр топ немесе оның өкілі өз жобасын ұсынуы керек. Оқушылардың практикалық қызметі барысында оқу кабинеті нағыз шығармашылық шеберханаға айналады. Сабақтың соңында керемет туындылар пайда болады. Әрбір шешім ерекше, мәнерлі. Топтарда бірге жұмыс істеуді үйрену, жолдастардың пікірін тыңдау, бірге жиналған материалдардан керемет туындылар (картиналар, газеттер, кітаптар) жасау - бұл сабақтың басты мақсаты. Сабақта релаксацияның қалпына келтіретін күші туралы ұмытпаңыз. Белсенді әдістер - "физикалық минуттар ""жер, ауа, от және су", "қояндар" және басқалары мұны сыныптан шықпай-ақ жасауға мүмкіндік береді. Мысалы: тақырыпты зерттеу кезінде - "Өсімдік - тірі организм" тақырыбында физикалық минутты қолданамын.

Музыкаға арналған физикалық минут.

1. Сіз кішкентай өсімдік тұқымдары екеніңізді елестетіп көріңіз.
2. Қыста кішкентай тұқым топырақта суық болды, ол жылыну үшін кішірейіп кетті.
3. Көктемде күн жерді жылытып жіберді.
4. Тұқым жылытылды (түзетіңіз)
5. Ол жоғарыда не бар деп ойлады (созылу)
6. Ол өсе бастады (қолдарын көтерді)
7. Тұқымның тамыры пайда болды (аяқтарымен батып кетті)
8. Өскін жерден шыға бастады (олар қолдарын шайқады)
9. Күн өскінді жылытқаны соншалық, ол күнді жапырақтарымен (қол бұлғау)сермеу үшін биік болуды шешті
10. Жаңа және жаңа жапырақтар пайда болды.
11. Міне, бір күні өркенде бүршік пайда болды (алақандар бүктелген)
12. Гүл гүлдеді, ол күнге және басқа түстерге күлді(олар бұрылды, күлді)
13. Ол өмірден ләззат ала бастады, желде дірілдеп, адамдарды қуанта бастады.
14. Аралар мен көбелектер оған ұшып келді.
15. Бірақ күз келді.
16. Гүлдің орнында тұқымдар пайда болды
17. Зауыт оларды топыраққа тастады.
18. Енді олар жаңа көктемді күтеді.

Осындай физикалық минуттан кейін сіз балалардан сұрай аласыз - өсімдік қалай дамиды? Сабақты түймедақ, кеңес бер, қорытынды шеңбері сияқты әдістерді қолдану арқылы аяқтауға болады. Балалар түймедақ жапырақтарын жұлып алады, шеңбер бойымен түрлі-түсті парақтарды береді және т.б. сабақтың тақырыбына қатысты негізгі сұрақтарға жауап береді, артқы жағында жазылған іс-шаралар. Бұл әдістер сабақты тиімді, сауатты және қызықты қорытындылауға көмектеседі. Мұғалім үшін бұл кезең өте маңызды, өйткені ол балалардың не жақсы меңгергенін және келесі сабақта не нәрсеге назар аудару керектігін анықтауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, оқушылардың кері байланысы мұғалімге сабақты болашаққа түзетуге мүмкіндік береді.

Оқушылардың өзін – өзі реттеуін қалыптастыру-қазіргі білім берудің ең қажетті және сонымен бірге ең қиын міндеті. Менің ойымша, өзін-өзі реттеу қабілеті бастауыш мектеп жасында игерілуі керек. Барлық оқушылардың өзін-өзі реттеу деңгейі әртүрлі, сондықтан мен әр баланың қабылдау, ойлау, қиял, есте сақтау және жеке басының ерекшеліктерін ескеруге тырыстым. Барлық сабақтарда оқушылар сабақтың тақырыбы мен мақсатын өздері анықтады. Бұл кезеңде өзін-өзі реттеу күшті оқушыларда болды сыни ойлау әдістері оқушылардың таңдау, ойлау, талдау, синтездеу қабілетін қалыптастыруды білдіреді

Дүниетану сабақтарында оқушылар арасында диалогты қосуға тырысамын: мұғалім-оқушы, оқушы – оқушы, оқушы – топ, оқушы – сынып. Оқушылардың сыни ойлауын дамыту мақсатында проблемалық сұрақтар қоя білуі өте маңызды фактор деп санаймын. Сыни тұрғыдан ойлау технологиясының арқасында оқушылар дайын түрде жауап алудың орнына, қойылған мәселенің шешімін өз бетінше іздейді.

Проблемалық жағдайларды құру бойынша жаттығулар.

1. Сабақтың тақырыбы: "Құстар кім?" 1 сынып.

- бейнежазбаны тыңдаңыз (құстардың әні, жәндіктердің дауысы)
- Жануарлардың дауысы бойынша болжаңыз.
- Құстарды басқа жануарлардан қалай ажыратуға болады? (Ұша алады)

Бұл рас па?

Сабақ барысында Құмырсқасының әңгімесін тыңдауды ұсынамын

"Бір күні кешке мен орманда серуендеп жүрдім. Күн бата бастады. Орманның артында, ауылдың шетінде Әтеш тауықтарды алабұғаға шақырды. Үлкен түнгі көбелек менің үстімнен ұшып өтіп, үнсіз қанаттарын

қағып кетті. Қатты ысқырықпен жарқанат орман жолының үстінен жүгірді. Ал орманның тереңдігінде бұтақтан бұтаққа секірді-тиінге ұқсас таңғажайып жануар ұшып кетті. "Қандай әртүрлі жануарлар, — деп ойладым мен, — бірақ олардың бәрі ұша алады... олардың бәрі құстар шығар".

Ал сіз балалар деп ойлайсыз ба?»

Олардың барлығы шынымен құстар ма? (Балалар тауық — құс, көбелек — жәндік дейді.)

Айтыңызшы, сіздердің біреулеріңіз құмырсқа айтқан тиін тәрізді жануарды біле ме? Бұл ұшатын тиін. Ол құс па? Ал жарқанат құс па?

Сабақтарда ойын технологиясын қолдану оқуда эмоционалды және ұтымды бірлікке қол жеткізуді қамтамасыз етеді. Сабаққа ойын сәттерін қосу оқу процесін қызықты етеді, оқушылардың көңіл-күйін көтереді, оқудағы қиындықтарды жеңуді жеңілдетеді. Көптеген ойындар тек ақыл-ойды ғана емес, еріктік күш-жігерді де қажет етеді: ұйымшылдық, шыдамдылық, ойын ережелерін сақтау қабілеті. Сабақтарда ойын технологияларын оқу сабақтарын ұйымдастырудың басқа әдістерімен бірге қолдану пәнді оқуға деген ынтаны күшейтеді, жағымды эмоциялар туғызуға, балалардың даралығын көруге көмектеседі. Ең бастысы, менің ойымша, ойын органикалық түрде ауыр, ауыр еңбекпен үйлеседі, сондықтан ойын ілімнен алшақтатпайды, керісінше, ақыл-ой жұмысының қарқындылығына ықпал етеді. Мен қоршаған әлем сабақтарында ойындардың бірнеше мысалын келтіргім келеді.

"Аңды тану"ойыны. Бұл ойынды, мысалы, "әртүрлі жануарлар қалай қыстайды"тақырыбын зерттегеннен кейін өткізуге болады.

Сынып командаларға бөлінеді. Ойын командаларында 1-ден 8-ге дейінгі сандары бар тақтайшалар бар. Жүргізушінің сұрағына қарастырылып отырған жануар орналасқан нөмірі бар карточка көтерілуі керек. Ұпай бірінші болып карточканы дұрыс атайтын және көтеретін команда алады. Көп ұпай жинаған команда жеңеді.

- Осы жануарлардың қайсысында қыста тышқандар негізгі жем болып табылады? (Түлкі)
- Оралдағы ең үлкен жануарды атаңыз. (Бұлан)
- Бұл жануар жәндіктермен қоректенеді, ал қыста ұйықтайды. (Кірпі)
- Бұл жануарлардың бірі жабайы мысықтарға жатады. Қайсысы? (Сілеусін)
- Бұл жануарлардың барлығы қыста екеуінен басқа белсенді өмір салтын жүргізеді. Қайсысы? (Кірпі, аю)
- Ұзын шашты жабайы орман бұқасы. (Бизон)
- Кім суық қыста аш, аш жүреді? (Қасқыр)
- Орман жыртқышы. Көрнекті белгі-тамақ пен көудедегі үлкен сары (қызғылт сары) дақ, жер мен ағаштар арқылы ептілікпен қозғалады. (Мартен).

Бұл ойын білім алушыларға жануарлар туралы, олардың тамақтануы және айрықша белгілері туралы білімдерін бекітуге мүмкіндік береді.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Аймағамбетова Қ. Дүниетануды оқыту теориясы мен технологиясы. – Алматы: 2016.
2. Сихимбаева С.М. Дүниетану теориясы мен технологиясы. – Шымкент: 2018.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

АКТИВНЫЕ ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРЫ

Болдырева Айнур Бекболатовна
учитель русского языка и литературы
общеобразовательной школы №2 села
Астраханка Акмолинской области

Первое и необходимое условие активизации процесса обучения – опора на первоначальное восприятие литературного произведения на уроке. Изучать, учитывать, анализировать первоначальное восприятие можно различными способами, используя анкетирование (вопросы анкеты предлагаются за несколько дней до начала изучения произведения), иллюстрирование произведения, составление вопросов к произведению.

Наше учительское представление о произведении сформировалось давно, и мы живем с уверенностью, что ученики воспринимают книгу так же, как и мы. А это далеко не так. У них разная оценка поступков, личностных качеств литературных героев. Проводя аналогичное анкетирование в 5 классе перед изучением повести А.С.Пушкина «Песнь о вещем Олеге», я обнаружила, что нынешние ученики готовы к более серьезному анализу произведения, чем пятиклассники предшествующих лет.

Исходя из этой оценки героев учащимися, я стараюсь выстроить систему уроков по изучению литературного произведения. Например, при изучении романа Ф.М. Достоевского «Преступление и наказание» на первом уроке я представляю план работы всех последующих уроков, предлагаю вопросы при чтении романа, план характеристики главных героев, умение найти отличительные качества героев и записать их в предложенную таблицу, составить кроссворд, литературную викторину по произведению, нарисовать рисунки самых значительных (по мнению ученика) эпизодов и оговариваю, что заключительным уроком будет урок – суд над Расскольниковым (с распределением ролей центральных персонажей, сторон обвинения, защиты, свидетелей). Толчок к спору – различные точки зрения на героев, взятые из ученических работ, был дан. Центральным вопросом урока был вопрос о способах достижения жизненной цели (что нравственно, что безнравственно). А также предлагаю приготовить кому-нибудь слово в защиту героя произведения.

Изучать восприятие учеников литературного произведения можно и иначе. В 5-7 классах этой цели могут послужить иллюстрации к произведению, еще лучше создание обложек (при условии, что ребята знают: обложка должна выражать идею, суть произведения). В классе, где любят рисовать, я предлагаю такие задания: нарисовать любимые эпизоды или портреты героев. А если не умеют рисовать – попробуйте описать словами. А затем можно предложить рецензию на эти виды работ: какая из иллюстраций одноклассников лучше отражает авторскую точку зрения, почему?

В старших классах интересно предложить задания, развивающие художественное мышление учеников, стимулирующие воображение. Например, при изучении романа А.С. Пушкина «Евгений Онегин», обучающиеся пишут «Письмо восхищенного зрителя» или «Письмо рассерженного зрителя».

В классе, где уроки строятся на изучении восприятия учеников, где ребята оказываются создателями важнейших проблемных ситуаций и вопросов, постепенно создается атмосфера доверия, ученики учатся слушать слышать не только учителя, но и друг друга. Значительную роль играют уроки с введением элементов инсценировок, особенно при изучении эпических и драматических произведений. Так, при изучении творчества Пушкина мы инсценировали сцены дуэли между Онегиным и Ленским, свидания Татьяны и Онегина, письмо Татьяны. Инсценирование предполагает работу над костюмами, привитие некоторых сценических навыков, а это требует дополнительного времени для работы с обучающимися. Однако затраченные усилия окупаются тем, что художник слова становится ближе и дороже ребятам, его произведения – понятней и необходимей.

В.Г.Белинский писал в свое время: «Зрелище жизни великого человека есть всегда прекрасное зрелище». Например, урок о жизненном и творческом пути С.Есенина можно построить и как урок – концерт в сочетании с рассказом о жизни поэта, выступлениями о судьбе отдельных его произведений. Поэтический материал звучит в музыкальном сопровождении: это хоровое и сольное исполнение романсов на стихи С.Есенина, слушание близких по настроению музыкальных пьес, особенно для гитары, в грамзаписи или в исполнении владеющих инструментом детей, учителей. Большое значение здесь имеет оформление кабинета, помогающее воссоздать эпоху, мир поэта, призванное вызвать нужный эмоциональный

отклик.

Одной из форм проведения литературных вечеров – устные журналы, где каждому педагогу с ребятами – артистами представляется страница. Учителя-словесники играют в спектаклях вместе с учениками. Последняя страничка, как правило, поэтическая, где выступают все желающие со своими стихами.

В основу урока литературы должна быть положена учебно-познавательная деятельность учащихся, направленная на стимулирование личностного восприятия литературы, когда каждый подросток, постигая объективное содержание произведений искусства слова, видит в них не только средство получить оценку или обогатить свой словарный запас, но находит в них пищу для размышлений и глубоких переживаний.

В своей практической работе я применяю следующие методы активизации познавательной деятельности:

1. Работа над сквозными сюжетами в русской литературе (тема «маленького человека», тема детства, тема семьи и дома, тема живой и мёртвой души и т.д.). На основе параллельного воспроизведения материала учащиеся приходят к серьёзным обобщениям по предложенным проблемам.

2. Разнообразие жанров уроков: творческие проекты. Форма работы: групповое составление коллажей с последующей защитой проекта;

- ролевые игры.
- уроки – литературно-музыкальные композиции. (Составляются обучающимися самостоятельно с разделением ролей: подбор литературного материала, биографических сведений, музыкального сопровождения, оформление урока иллюстрациями);
- ролевой анализ литературных героев, способствующий глубже проникнуть во внутренний мир героев, стремление высказать свои мысли.

3. Словарная работа:

- составление тематических словарей на основе творчества поэта, писателя.

Слово-главный инструмент учителя. И учить быть внимательным к слову стараюсь с самого начала работы. Изучения художественного произведения, в котором встречается много новых слов, начинаю словарной игрой, игрой-конкурсом на лучшего толкователя слов. Победителем считается тот, кто понятнее, точнее, интереснее сумеет объяснить слова. При этом разрешаю пользоваться учебником-хрестоматией, словарями, другими источниками.

4. Работа над выразительным чтением:

- логическое ударение на ключевые слова.

5. Выразительный пересказ:

- позволяет охватить большой объем текста в сжатом виде.

6. Работа над датами:

- с кем из современников мог дружить писатель, где, в каких журналах печатался, в каких событиях общественной жизни участвовал, какие проблемы своего времени поднял в творчестве.

7. Литературные марафоны.

Предлагается такая форма проверки заданий по самостоятельному чтению и изучению материала о писателях и их произведениях.

Интересными оказываются групповые формы работы на уроке. Выдвигаются вопросы для обсуждения. Одни из них могут быть поставлены учителем, другие должны сформулировать ученики (например, определить проблематику произведения и выбрать наиболее интересную проблему для анализа). Распределяются вопросы для работы по-разному: каждая группа получает свой вопрос; все группы отвечают на одинаковые вопросы. Что дает групповая форма работы? Во-первых, формирует умения коллективного творчества, учит работать сообща и сотрудничать. Во-вторых, ученики оказываются в условиях, когда им хочется высказаться (не так стесняются). В-третьих, в микроколлективе каждый ощущает свою личностную значимость, вносит в работу элементы творческого состязания, соревнования.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ҚАЗАҚ ТІЛДІ ЕМЕС СЫНЫПТАРДА ҚАЗАҚ ТІЛІН МЕҢГЕРТУ ӘДІСТЕРІ

Гиззатова Альфия Айсиновна
Ақтөбе қаласы №1 орта мектебінің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Орыс сыныптарындағы қазақ тілін жүргізу мұғалімдерден көп дайындықты талап етеді. Сапалы сабақ оқу тәрбиесінің нәтижелі болуына тікелей әсер етеді.

Тілді оқытып, үйретудің сапасын арттыру әр түрлі жағдайларға байланысты. Орыс мектебінде оқытылатын қазақ тілі пәнінің түпкі мақсаты – оқушыларға қазақ тілін меңгерту, ойлау қабілеті мен сауаттылығын арттыру, қазақ тілінде сөйлеп, жаза білетін дәрежеге жеткізу, қазақ халқының әдет-ғұрпын, тарихын танып талаптандыру, тілін құрметтеуге тәрбиелеу, сонымен қатар Отанды, табиғатты, айналадағы құбылысты, тыныс – тіршілігімен жан-жақты терең таныстыру.

Тіл дамыту-қазіргі мектептің оқу-тәрбие ісіндегі басты проблема-тіл мен сөйлеу процесін жіктей оқыту, оқушының дұрыс сөйлей білуіне көңіл бөлу. Сондықтан, мұғалім қазақ тілі сабақтарында тіл дамытуға, байланыстырып сөйлеуге айрықша көңіл бөледі, тілдік материалдарды дұрыс бере білу, тілдің теориясы мен сөйлеу практикасының бір-бірімен қарым-қатынасы түрлі жаттығу жұмыстары арқылы іске асырылады.

Қазақ тілді емес сыныптарда қазақ тілі пәні арқылы қалыптастыруға бағытталған пәндік құзіреттіліктер оқушылардың қоғам қажеттілігіне сай мемлекеттік тілде қарым-қатынас жасуға ынталы болуын, жаңа ақпараттық және коммуникациялық технологияларды қолдана алуын, халқының өткен тарихын білуін, отбасында, қоғамда және адамдармен қарым-қатынаста өз көзқарасын білдіре алуын қамтамасыз етуге бағытталуы қажет . Демек, оқушы өз ойын ауызша да, жазбаша да қазақ тілінде сауатты білдіру тіл дамыту жұмыстарын тиімді ұйымдастыруға тікелей байланысты. Олай болса, оқушы әр сабақта бірнеше жаңа сөз үйрену керек деген ұстаным басшылыққа алынуы тиіс. Осы орайда оқушылардың түсініп тыңдау дағдыларын дамыту басты мәселе болып табылады. Сөздерді, сөз тіркестерін түсіне білу, дыбыстарды, дауыс ырғағын ажырата білу қабілетін қалыптастыру мақсатында сөздік жұмысы жүргізіледі.

Тілді дамыту дегеніміз – оқушының сөздік қорын дамыту, ойлаған ойын өз еркінше басқа адамға жеткізе алу, оның сөзін түсіне білу, қысқаша айтқанда еркін сөйлей білуге үйрену. Осыдан келіп тіл дамыту жұмысының кең аялы екенін көреміз.

Адам әрқашанда өз ойын ауызша және жазбаша жеткізеді, сол себептен бұл ұғымдар өзара байланысты. Ауызша жеткізу дегеніміз – сөйлеу. Сөйлеу – тілдің көмегімен қарым-қатынас жасау. Әр адам сөйлеу арқылы екінші адамға өз ойын жеткізе алады.

Сөйлеу әрекетінің өз сипатамалары бар. Солардың бірі – сөйлеудің мазмұнды да мәнерлі болып келуі. Егер сөйлейтін сөзде мазмұн болмаса ол сөз мәнін жоғалтуы мүмкін. Ал сөзді мәнерлеп айту – әрбір сөйлемге әсерлі үн, саз береді. Аталарымыз айтқандай, бір ауыз сөзбен адамды дертінен жазуға немесе өлтіруге болады. Демек, сөздің құдіреті өте күшті. Сабақтың пікірлесу кезеңінде оқушылар әрбір сөзді орынды қолданып, әр сөзге екпінді дұрыс қоя білуі керек. Сол жағдайда ғана олардың сөйлеу әрекеттері дұрыс қалыптаса түседі.

Әр мұғалім қазақ тілі сабақтарында тіл дамыту жұмыстарын шығармашылықпен жүргізіп, дұрыс ұйымдастыра білсе, ол оқушының күнделікті өмірдегі құбылысты жан-жақты түсіне білуіне жағдай жасайды.

Тіл дамыту жұмысы, негізінен, мынадай 4 бағытта жүргізіледі.

Біріншіден, мәдени, әдеби сөйлей білу нормаларына үйрету, яғни орфографиялық дағдыны меңгерте отырып, оқушыға мәнерлеп оқу дағдыларын қалыптастыру.

Екіншіден, лексикалық жұмыстар жүргізу арқылы оқушының сөздік қорын байыту, тілдің лексика және фразеология бөлімдерінен кеңірек білім беру көзделеді.

Үшіншіден, жаңа сөздер үйрету

Төртіншіден, оқушының ойын жазбаша дұрыс, сауатты жаза, әрі сөйлей білуге үйрету мақсат етіледі.

Тіл үйренуде ең басты міндет – оқушылардың сөйлеу тілін жетілдіру.

- Оқушылардың сөздік қорын дамытуға арналған әдіс –тәсілдер туралы мәлімет беру.
- Әдіс – тәсілдер туралы теориялық ұғым

беру.

- Әдістерді тәжірибеде қолдана білуге үйрету.
- Қазақша сөйлеу дағдысын дамыту
- Жазбаша тілін дамытып, орфографиядан түсінік беру.
- Сөздікті дамыту.
- Сөйлеу тілінің граматикасын қалыптастыру.
- Қазақ тіліне тән дыбыстарды дұрыс айтуға үйрету.
- Диалогтік сөздің қалыптастыру.
- Түсінгенін айта білу.
- Көркем шығармамен таныстыру.
- Сауатты жазуға дағдыландыру.

Қазақ тілі сабағындағы сөздік қорды дамыту жұмыстары мынадай әдіс-тәсілдер арқылы жүзеге асады. Ол-сұрақ-жауап, сөйлесу, әңгімелесу, әңгіме, түсінігін айтқызу, көрнекілік, аударма, кітап пен жұмыс, мәтінмен жұмыс әдістері. Әр сабақ сайын тақырыпқа сай көрнекі құралдар, түрлі суреттер, кестелер, видео кассеталар, тақырыптар бойынша электронды оқулықтар мен сабақты көркемдеп отырса, оқушылардың сөздік қоры біршама толығады деп сенімдімін. Әдіссіз оқыту процесі жүзеге асу мүмкін емес.

Осы оқыту әдісі дегеніміз не? Соған тоқтала кеттейік.

Оқыту әдісі – дидактиканың ең басты құрамды бөлігінің бірі. Оқыту әдістері білім берудің мазмұны сияқты, оқытудың жалпы мақсаттары мен және міндеттерімен анықталады. Оқыту процесінің нәтижелі және сапалы болуы оқыту әдістемесінің тиімді шығармашылықпен жүзеге асырылуына байланысты. Ол мұғалім мен оқушының бірігіп жұмыс атқаруы. Оның арқасында білім, іскерлік, дағдының қалыптасып, оқушының дүние танымдылығы мен қабілеттілігінің артуы.

Оқу орыс тілінде жүретін мектептерде оқушыларға қазақ тілінен үйретілетін сөздер біріншіден, белгілі бір тақырыптарға, екіншіден сөз таптарға қатысты болады, сол себептен қазақ тілі сабағы әрі тілдік, әрі әдебиеттік оқу материалдарын қамтиды. Кейбір грамматикалық түсініктемелер, жаттығу шарттары орыс тілінде берілетіндіктен, салыстырмалы грамматикаға байланысты мәліметтер де қамтылады. Қазақ тілі сабағындағы сөздік қорды дамыту жұмыстары мынадай әдіс – тәсілдер арқылы жүзеге асады. Ол – сұрақ- жауап, сөйлесу, әңгімелесу, әңгіме, түсінігін айтқызу, көрнекілік, аударма, кітаппен жұмыс, мәтінмен жұмыс әдістері. Әр сабақ сайын тақырыпқа сай көрнекі құралдар, түрлі суреттер , кестелер, видеокассеталар, тақырыптар бойынша электронды оқулықтар мен сабақты көркемдеп отырса оқушылардың сөздік қоры біршама толығады деп сенімдімін. Заман өзгерген сайын әдіс – тәсілдер көбейіп, жаңарып, толығып отыр. Әр түрлі жаңа технологияларды оқу процесінде қолдануда. Жаңа технологияны, әдіс - тәсілдерді тиімді қолдану білім сапасын көтереді. Мемлекттік тілдің қоғамдағы орнын көтеру үшін бүкіл жүйе болып жұмыс істеуіміз қажет. Бала енді тілі шығып, балабақшаға барып, қазақ сөздерімен танысуы тиіс. Мектеп қабырғасынан күнделікті өмірдегі, қолданыстағы тілді үйреніп шықса, жоғарғы оқу орындарын да мектеп бағдарламасын қайталамай, тілдік категорияны тереңірек оқытылса, болашақта орысша және қазақша тіл білетін маман даярлар едік. Қаншама жазсақ та, айтсақ та ісіміз оңға баспай тұр. Себебі оқушылар тек сабақта ғана қазақша сөйлеп, оны тәжірибеде қолданбайды одан гөрі ағылшын тілінде сөйлегенді ұнатады. Осындай күрделі де ауқымды мәселені шешу үшін сөздік қорды байытуға бағытталған әдістер жайлы бағдарламамды ұсынып отырмын. Себебі сөздік қордың бай болу маңызды мәселе. Бұған үлкен көмек беретін тақырыптық модульдік бағдарлама. Әр сабақты фонетикадан бастаған жөн болар. Дауысты, дауыссыз дыбыстарға көңіл бөліп, дұрыс айтылуы мен жазылуына, сөз, сөйлем құрастыру процесін бірізді түрде жүргізіп отырса тиімді болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Қ. Ақпаева. Оқуы орыс тілінде жүретінде мектептерде қазақ тілін оқытудың кейбір мәселелері. Алматы, Рауан, 1997.

2.Ж.Т.Раева Өзге тілді мектептерде қазақ тілін оқыту үшін шығармалышық тапсырмалары ҚазМҚПИ ғылыми журнал. Филология сериясы. №5 (2). 2007. 38 бет.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ӘДЕБИЕТ САБАҚТАРЫНДА ТІРЕК-СЫЗБА ӘДІСІН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ САБАҚТЫҢ САПАСЫН АРТЫРУ

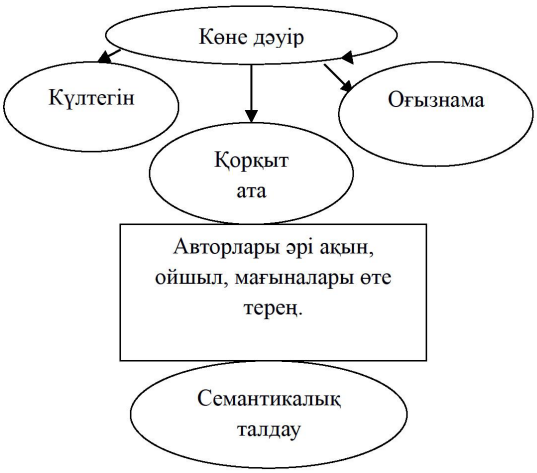
Даутова Дина Нагмановна
ШҚО, Өскемен қаласы С.Нұрмағамбетов
атындағы №4 орта мектебінің
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Бүгінгі оқыту жүйесінде әртүрлі жаңа технологияларды пайдалану тәжірибеге еніп нәтижелер беруде. Әрбір сабақта оқытудың тиімді әдіс – тәсілдерін енгізіп жүрсе, білім сапасына елеулі әсер етеді. Кез келген сабақты қызықты өткізу үшін әрбір ұстаз жаңалыққа ұмтылып, ізденіс үстінде болғаны абзал. Сабақ барысында бір ғана тәсілмен шектелмей, қазіргі таңдағы инновациялық технологияларды оқушылардың жас ерекшеліктеріне байланысты таңдап қолдану қажет.

Мысалға тірек сызба тәсіліне тоқталып кетсем. Тірек сызбалар - негізінде барлық оқушылардың сөйлеу тілін арттыру мақсатында пайдаланылатын тәсілдің бірі. Тірек сызба жаңа тақырыпты жеңіл түсінуге, есте сақтап қалуға көмектеседі. Негізінде орташа оқитын оқушыларға пайдаланған өте тиімді: себебі олар схема бойынша сөйлем құрастырып, өз ойларын айтып жеткізуге тырысады, сабаққа қызығады, еңбектенуге талпынады. Тірек сызба бере отырып, сұхбат құрғызу орыс тілді балаларға қазақша сөйлеу дағдысын қалыптастыруға, ойлау қабілетін арттырып, сөйлемдер құрастыра үйретуге мүмкіндік береді. Тірек сызбаны пайдалану оқушыны сөйлеу үшін емес, олардың оқу-таным белсенділігін арттыру, ой-өрісін кеңейту үшін де қажет. Мұндай тірек схемалардың тиімділігі, біріншіден, сыныптағы оқушыларды түгел қамтиды, екіншіден, сөйлем құрастыруға, сұрақ қойып, оған жауап беруге көмектеседі, үшіншіден, әңгіме құрастырып, оны әңгімелеп беруге үйренеді және есінде сақтауға ықпалын тигізеді, төртіншіден, оқушыны пәнге қызықтырады, ынтасын арттырады және мұғалімге сенімді көмекші. Осы арқылы оқушылар қиын тақырыпты жеңіл меңгереді, үлгерімі нашар оқушыларда белсенділік пайда болады.

Тірек сызба қазақ әдебиеті пәнінің бағдарламасы бойынша жасалады. Жеке-жеке тақырыптар бойынша беріледі. Тірек схема оқушылардың алған білім дағдыларын тексеруге, өтілген материалды одан әрі тануға, жаңа материалды түсіндіруге бейімделіп жасалады. Әрбір тірек схема үлгісін сыныптағы оқушыларға жететіндей мөлшерде көбейтуге болады, не болмаса тақтаға ілініп қойылады.

Мысалы:

Қазақ әдебиеті сабақтарында тірек сызбалардан басқа белгілі жазушылардың жалпы өмірбаянымен танысқаннан кейін жоғарыда көрсетілген семантикалық талдауды орындатуға болады. Белгілі бір шығармамен танысқаннан кейін сол шығарма бойынша кестені толтыртуға болады. Осындай жұмыстар өте ыңғайлы деп есептеймін.

Сын тұрғысынан ойлау әдісіне тоқталып кететін болсақ - Сын тұрғысынан оқыту

Әр мұғалім сабақ өткізген кезде оқушыларға сапалы білім беру үшін жаңа технологияларды пайдалана отырып, сонымен қатар компьютерді, интерактивті тақтаны қолдану арқылы білім берсе, оқушылардың қызығушылығы арта түсері анық. Төмендегі кестені талдай отырып сызбаға түсіруге болады.

Мысалы:

1. Басты эпизодтағы сөйлемдерді сұрақтармен байланыстыруға болады.

Басты эпизоттар	Сұрақтар
I. Назымның күйеу таңдауы. II. Қамбарға Назымның ғашық болуы. III. Қалмақ ханының құда түсуі. IY. Қаһарманның Әзімбай аулына жорығы. Y. Қамбардың Қараманға баруы. Қараманды жеңуі. YI. Назымға үйленуі.	1. Назым кім? Оның сипаты қалай берілген? 2. Қамбар туралы хабарды қайда естиді? 3. Қамбар туралы жырда не айтылған? Оның сипаты жырда қалай берілген? 4. Назымға неге қарамайды? Себебін айт. 5. Құда түсіп келген Келмембет Қараманға не айтады? 6. Қараманның ашуы қалай сипатталады? 7. Жазылған Келмембет Қараманға не айтады? 8. Қараманның ашуы қалай сипатталады? 9. Әзімбай Қамбарға қандай сәлем айтады? 10. Қамбар қандай шешімге келді? 11. Қамбар Қараманға не дейді? Қамбар мен Қараман арасындағы диалог, мазмұнын айт. 12. Қараманды қалай жеңеді? 13. Қараман қалай соғысады? 14. Назым Қамбарды не деп мақтайды?

2. Тапсырмаларды талдау. Мысалы:

1. Балаларды оқығанда тыңдауға дайындау. Бұған жататындар балаларды алдын-ала психологиялық тұрғыдан дайындау, естігенін ұғатындай жағдай жасау, оларды ұйымдастыру жағы.
2. Балаларға шығарманы оқу. Оқу кезінде көркем туындының образын нақтылай түсуге немесе қорытындылауға иллюстрация, сурет, диапозитив, кесте тағы осындай көрнекті құралдар қолданылады.
3. Оқылған шығарманы мазмұны бойынша пікір алысу, әңгімелесу. Бұған жататындар балалардың өздерінің пікір айтуы, мұғалімге қоятын сұрақтары, оның қайтаратын жауабы, мазмұндап айтып беруі, оқылған мәтін бойынша балалардың шығармашылық жұмыстары (сурет, тірек-сызба, бейне, жабыстыру, әңгіменің аяғын жалғастыру т.б.).
4. Көркем шығармада суреттелген өмір шындығының елесі жайлы балалардың түсінігін қорытындылау.

Сонымен балалардың сөздік қорларын дамытуда ойындарды, тапсырма жаттығуларды қолдану үлкен нәтиже береді. Міне, сондықтан да оқу-тәрбие үрдісінде әр түрлі ойындар арқылы баланы жан-жақты дамыту ісіне ерекше көңіл бөлеміз және бұл біздің ең негізгі алдымызға қойған мәселеміз. Сонымен, баланың сөздік қорын дамытумен қатар, тілін дамыту да ойын арқылы жүзеге асады.

Әдебиеттер.

1. Ә.М.Нұрмағамбетова.Тірек-сызба технологиясын оқу үрдісінде пайдалану. Педагогикалық альманах,(№3-4,2010,-64-бет).
2. А.Ғабитқызы. Кәсіби құзыреттілік және жаңа ақпараттық технологиялар. Қазақстан мектебі,(№11,2012,-5-бет).

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІН ОҚЫТУДА ТІЛДІК ДАҒДЫЛАРДЫ ДАМЫТУ

Есетова Асель Муратовна
Ақмола облысы Астрахан ауданы Астрахан ауылының
№2 ЖББО мектебінің
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Коммуникативтік әрекеттерді дамытуға бағытталған тапсырмалар өзіндік ерекшеліктеріне сәйкес белгілі бір жүйемен жүзеге асады. Мысалы, тыңдалым дағдысын жүзеге асыру үшін тыңдалым алды, тыңдалым, тыңдалымнан кейінгі тапсырмалар ұйымдастырылуы тиіс.

Тыңдалымға арналаған сабақ құрылымы:

• Тыңдалым алдындағы тапсырма: тақырыпты таныстыру; тыңдалымдағы тірек сөздерді үйрету; тақырыпқа қатысты сұрақтар құра отырып, сол тақырыптағы оқушы білімін қозғау.

• Тыңдалым тапсырмасы: әртүрлі тыңдалым дағдыларын қалыптастыруға арналған жаттығулар тобы; олар жалпы мазмұнын түсінуден бастап, детальді түсінуге бағытталады.

• Тыңдалымнан кейінгі тапсырма: тыңдалымдағы тақырып туралы сұрақтардан тұрады және ол сұрақтарға өз көзқарастарын білдіріп, тәжірибелерімен байланыстыра отырып жауап берулері тиіс. Сонымен қатар сұрақтар жауап беру барысында тыңдалымдағы сөздерді пайдалана алатындай құрылуы қажет

Оқыту қазақ тілінде жүргізілетін сыныптарда тыңдалым/ айтылым дағдысы қатар жүреді. Мұғалім тыңдалымнан кейінгі айтылым тапсырмаларын дискуссия, дебат, сұхбат және т.б. белсенді жұмыс түрлері арқылы ұйымдастырады.

Оқылымға арналаған сабақ құрылымы:

• Оқылым алдындағы тапсырма: мәтін тақырыбын ашуға бағытталған тапсырмалар, сөздердің мәнін ашу, мәтін мазмұнын болжауға байланысты сұрақтар қою.

• Оқылым тапсырмасы: әртүрлі оқылым дағдыларын дамытуға арналған тапсырмалар (сұрақтар). Алғашқы тапсырмалар жалпы мазмұнын түсінуге бағытталса, кейінгі тапсырмалар нақты ақпаратты табуға арналуы тиіс.

• Оқылымнан кейінгі тапсырма: мәтінде көтерілген мәселеге, ақпараттарға байланысты талқылау сұрақтары. Мұндағы сұрақтар олар үйренген жаңа сөздерді, мәтінде кездестірген сөздерді қолдана отырып, жауап бере алатындай ұйымдастырылуы қажет. Сонымен қатар, сұрақтар оқушылардың өмірлік тәжірибесімен де байланысып, өз көзқарастарын білдіруге мүмкіндік бере алатындай құрылуы керек.

Жазылымға арналған сабақ құрылымы:

Жазылым - төрт дағдының бірі және ол **өнімді дағдылар** қатарына жатады. Яғни өнімді дағды дегеніміз – тіл құбылыстары туралы ережелерге, модельдерге сүйене отырып сөйлеу немесе жазу. Жазылым түрлері: тізім жасау, құттықтау қағазы, электрондық хат, күнделік, хабарлама, әңгімелер, эссе және т.б. Жазылым түрлерінің әрқайсысының өздеріне сай ерекшелігі болады. Ол жазылым түрлерінің құрылымына және мақсаты мен шешуі тиіс міндеттеріне байланысты болып келеді. Мысалы, жазу стилінің деңгейлері: ресми (ғылыми, іс қағаздар стилі) және бейресми (ауызекі сөйлеу сөздері); жазуда мәтінді немесе ақпаратты жазудың өзіндік тәртіптері ақпараттарды орналастыру реті; мәтіннің ұйымдастырылуы.

Жазылым дағдысын қалыптастырудың бірнеше жолдары бар. Солардың ең бастылары - продуктивті жазылым және жазылым үдерісі.

Егер жазылымды үлгі беру арқылы үйретсек, мұны продуктивті жазылым деп атаймыз. Яғни мұғалімдер жазылым түрлерінің үлгісімен таныстырып, мәтінмен жұмыс жасатуы керек. Белгілі бір жазылым үлгісі оның мазмұнымен, лексикасымен, стилімен және құрылысымен таныс болуға көмектеседі. Сонымен қатар, үлгілер оқушыға қалай жазуы керек туралы идеяны да береді.

Ал егер мұғалім оқушыларға жазылымның барлық қадамдарымен жұмыс жасауды қамтамасыз етсе, бұл жазылым үдерісі деп аталады. Толығырақ айтқанда, жазылымды жоспарлаудан бастап, алғашқы нұсқасын жаздырту, түзету, тексеруге дейінгі оқушылардың әрекетін ұйымдастыру. Бұл оқушыларға жазылымның әртүрлі аспектілерімен әртүрлі уақытта жұмыс жасай білуге дағдыландырады. Мысалы, жоспарлау кезеңінде идеяларды ойлап табады және ұйымдастырады,

алғашқы нұсқасын жазу кезеңінде өз ойларын жеткізу үшін қажетті сөздерді, сөйлем құрылымдарын іздейді, түзету және тексеру кезеңінде жазылымның ұйымдастырылуы, сауаттылығы, ондағы идеяларды бағалауға, яғни өз жұмысының артықшылығы мен кемшіліктері туралы ойлануға мүмкіндік береді.

Белгілі бір жазылымды толық орындау үшін бірнеше қадамдар жасалады:

- Әуелі жазылуы көзделген нәрсені анықтап алу;
- ойынды дұрыс жеткізуді жоспарлау;
- шимай нұсқасын (өзгертілуі мүмкін жазылым түрі) жазып көру
- түзету және редакциялау (қателерді түзету және мазмұнын толықтыру)
- тексеріп шығу (сауаттылыққа тексеру және түзеу)
- дұрыс нұсқаны (екінші немес соңғы нұсқаны жазып шығу) жазу.

Осы сыныптар аралығында білім алушының, яғни оқушының

Ж1. Жоспар құру,

Ж2. Әртүрлі жанрда мәтіндер құрастыру;

Ж3. Жазба жұмыстарын әртүрлі формада ұсыну;

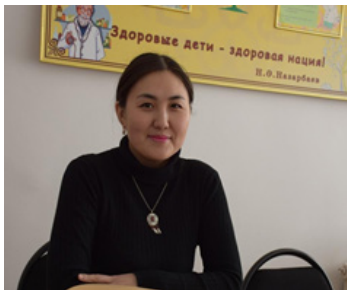
Ж4. Эссе жазу;

Ж5. Оқылым және тыңдалым материалдары негізінде жинақы мәтін жазу;

Ж6. Мәтіндерді түзету және редакциялау

сияқты коммуникативтік дағдыларын қалыптастыру қажет. Демек, білім алушы жоспар құрудан бастап, әртүрлі формада жазылған мәтінін өзі тексеріп, түзете алатын деңгейге жетуі тиіс.

ПОНИМАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕНДЕНЦИЙ В ВОКАЛЬНОМ ИСКУССТВЕ

Жапаева Нурсулу Ермековна
Место работы КГКП "Детская школа искусств" отдела образования Сарыкольского района" Управления образования акимата Костанайской области.

Вокальное искусство всегда было важной частью музыкальной культуры, и на протяжении веков оно развивалось, отражая культурные и технологические изменения. Современные тенденции в вокальном искусстве — это результат взаимодействия традиционных практик с новыми технологиями, эстетическими ориентирами и социальными запросами. В этой статье рассмотрим основные направления, которые определяют развитие вокальной музыки сегодня.

1. Многообразие жанров и стилей

Современные вокальные исполнители часто работают на стыке разных жанров и стилей. Музыка, которая была бы узкоспециализированной в прошлом, теперь становится гибридной, и

исполнители часто совмещают элементы классической музыки, джаза, попа, рока и электроники. Это происходит из-за глобализации музыкальной индустрии и расширения доступности различных музыкальных стилей через интернет.

Особенно заметным явлением стало развитие **мультимедийных выступлений,** когда вокалисты используют видеопроекции, световые инсталляции и другие элементы, создавая визуально насыщенные и концептуальные шоу. Это позволяет исполнительствам быть более многогранными и привлекательными для аудитории.

2. Влияние технологий на вокальное исполнение

Одной из самых ярких черт современной вокальной сцены является использование новых технологий, таких как **автотюн и многослойная запись вокала.** Эти инструменты позволяют не только создавать уникальные звуковые текстуры, но и стилизовать голос, подстраивая его под идеальный тон или изменяя его на протяжении всего произведения. Особенно это стало популярным в электронной музыке и поп-музыке, где звук становится не только инструментом выражения, но и своего рода экспериментом.

Помимо этого, технологии записи и распространения музыки на платформах вроде Spotify и YouTube значительно изменили рынок. Вокалисты и музыканты могут самостоятельно записывать и публиковать свою музыку, а популярность в социальных сетях становится важной частью карьерного роста.

3. Возрождение интереса к классической вокальной традиции

Несмотря на влияние современных технологий, классическая вокальная традиция, включая **опера и классическое пение,** продолжает оставаться важным элементом музыкальной культуры. В последние десятилетия наблюдается возрождение интереса к классической музыке, а также появление новых, более экспериментальных форм оперных постановок, которые могут включать современные музыкальные стили и новые визуальные технологии.

4. Глобализация вокального искусства

Глобализация привела к тому, что жанры и стили, которые раньше были характерны только для определённых культур или стран, теперь могут быть популярны в других регионах. **Латиноамериканская музыка, африканские ритмы, азиатские элементы** — всё это активно интегрируется в западную популярную музыку. Например, в последние годы на пике популярности находятся такие жанры как **реггетон, ки-поп** и **афробит,** где вокал часто совмещает элементы традиционного пения и современных технологий.

Кроме того, современный вокал всё чаще воспринимается как форма межкультурного диалога. Это выражается и в стремлении вокалистов не только освоить различные музыкальные традиции, но и объединять их в своём творчестве.

5. Профессиональное образование и тренировки

С развитием технологий и методов обучения вокалистам стало доступно больше инструментов для совершенствования своего мастерства. Онлайн-курсы, тренировки с помощью приложений и индивидуальные занятия с учителями стали основными средствами развития вокалистов. Также важно отметить, что всё больше внимания уделяется не только техническим аспектам пения, но и психологическим аспектам: подготовка вокалиста требует умения справляться с волнением, стрессом и сценической нагрузкой.

Заключение

Современное вокальное искусство — это динамичная, многогранная и развивающаяся область, в которой пересекаются различные жанры, стили и технологии. Важно отметить, что наряду с инновациями в вокальной практике сохраняются традиции, которые поддерживают и развивают искусство пения. Успех современного вокалиста часто зависит от способности интегрировать разнообразные влияния, работать с новыми технологиями и выражать свою индивидуальность, находя отклик у аудитории.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
UZDIK KALAM

ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДА АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРІ: ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ПЕН СЫНИ ОЙЛАУДЫ ДАМЫТУҒА АРНАЛҒАН КЕҢІСТІК ҚҰРУ

Ибрагим Азамат Асылбекұлы
Қызылорда қаласы, «Оқушылар мен жасөспірімдер үйі» МКҚК,
Ағылшын тілі үйірмесінің педагогы

Қазіргі әлемде жаһандану және технологиялық дамудың білім беру жүйесіне жаңа талаптар қойып отырғанында, инновациялық оқыту әдістерін енгізу өте маңызды. Бұл әсіресе қосымша білім беру саласында өзекті, себебі ол тек академиялық білімдерді ғана емес, сонымен қатар сыни ойлауды, шығармашылықты және жеке қасиеттерді дамытуға арналған. Мұндай жағдайда ағылшын тілін оқыту ерекше мәнге ие, себебі ол тек тілдік дағдыларды ғана емес, сонымен қатар болашақта қажет болатын дағдыларды қалыптастыруға көмектеседі.

1. Шығармашылық – табысты оқытудың негізі

Шығармашылық тек өнер мен шығармашылықтан ғана тұрмайды. Оқу процесінде бұл мақсаттарға жету үшін стандарттан тыс шешімдер мен тәсілдер табу қабілеті болып табылады. Қосымша білім беру саласында, мұнда тек грамматика мен лексикаға ғана емес, сонымен қатар тұлғалық дамуға да көңіл бөлінетіндіктен, шығармашылық маңызды құралға айналады.

Шығармашылық әдістерді енгізудің бір мысалы – жобалық оқыту әдісін қолдану. Оқушылар оқытылатын материалға негізделген жобаларды жасап, мысалы, бейнемазмұн түсіріп, инфографика дайындап, блог жазбаларын жазуы мүмкін. Бұл оқушылардың тек тілдік дағдыларын ғана емес, сыни ойлауын, командалық жұмыста өзара әрекеттесу дағдыларын және қиындықтарды еңсере білуді дамытады.

Сонымен қатар, "тірі" жобалар жасау әдісі, мысалы, ағылшын тілінде театрландырылған қойылымдар өткізу, оқушыларды тіл мен мәдениетке барынша тереңірек ендіруге мүмкіндік береді. Оқу барысында драматургия элементтерін пайдалану оқушыларға тілдік дағдыларды ғана емес, эмоциялық өрнек пен қоғамдық сөйлеу дағдыларын да дамытуға көмектеседі.

Шығармашылық әдістерді сәтті енгізу үшін оқушылардың өз идеяларын еркін жеткізе алатын, қателіктерден қорықпайтын орта қалыптастыру маңызды. Қателіктер арқылы нағыз түсінік пен білім алу жиі кездесетінін ұмытпау керек.

2. Интерактивті технологиялар мен цифрлық платформалар

Цифрлық технологияларды оқытуда қолдану қазіргі педагогикалық процестің міндетті бөлігіне айналды. Олар сабақтарды қызықты етіп қана қоймай, тіл үйренудің жаңа мүмкіндіктерін ашады. Мысалы, Duolingo, Kahoot, Quizlet сияқты платформалар мұғалімдерге интерактивті тесттер, викториналар мен ойындар жасап, оқуды динамикалы әрі қызықты етуге мүмкіндік береді.

Қазіргі трендтердің бірі – виртуалды шындықтар мен тілдік симуляцияларды жасау. Оқушылар ағылшын тілінде виртуалды кейіпкерлермен немесе интерактивті оқиғалар барысында тілде қарым-қатынас жасайды. Бұл оқушыларға тіл дағдыларын нақты жағдайларда дамытуға көмектеседі, сонымен қатар материалды терең түсінуге мүмкіндік береді.

Технологияларды енгізу сонымен қатар ағылшын тілінде блогтар, бейнелер, подкасттар жасау арқылы да жүзеге асуы мүмкін. Бұл оқушыларға тілдің шынайы өмірде қолданылуына, өзекті мәселелерді талқылауға, қазіргі ақпарат көздерімен жұмыс істеуге мүмкіндік береді, бұл олардың аналитикалық және коммуникативтік дағдыларын дамытады.

Цифрлық технологиялардың қолданылуы оқушыларға тілдік тосқауылдарды жеңуге де көмектеседі. Мысалы, аударма қосымшалары мен онлайн сөздіктер сөздер мен сөз тіркестерінің мәнін контексте түсінуге мүмкіндік береді, бұл материалды жақсырақ меңгеруге ықпал етеді.

3. Инклюзивті тәсілдер: әр оқушыға көңіл бөлу

Қосымша білім берудегі маңызды міндеттердің бірі инклюзивті орта құру болып табылады. Инклюзивтілік тек академиялық жетістіктерге ғана емес, сонымен қатар оқушылардың жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктеріне де назар аударуды білдіреді. Ағылшын тілін оқытуда бұл әртүрлі типтегі оқушыларға арналған материалдарды бейімдеуде, оқыту стилдерін әртараптандыруда және әр оқушының өзін көрсету үшін жағдай жасау арқылы көрініс табады.

Инклюзивті әдістерді енгізудің сәтті тәсілдерінің бірі – дифференциацияланған оқыту. Мысалы, топта әртүрлі дайындық деңгейі бар оқушылар болуы мүмкін, сондықтан олардың білім деңгейіне сәйкес тапсырмаларды таңдау маңызды. Жетілген

оқушыларға қосымша материалдар ұсынылып, оларды дамытуға бағытталған тапсырмалар берілсе, ал бастауыш деңгейдегі оқушыларға жеңілдетілген тапсырмалар ұсынылуы тиіс, бұл олардың мотивациясын жоғалтпауға көмектеседі.

Инклюзивті оқыту оқушылардың эмоционалдық жай-күйіне де назар аударуды білдіреді. Мұғалім әр оқушыны түсініп, материалды меңгеруге қосымша уақыт қажет болса, қолдау көрсетуі тиіс.

Ерекше қажеттіліктері бар оқушыларды қамту мәселесіне ерекше көңіл бөлген жөн. Мультимедиялық және визуалды материалдарды қолдану, мәтіндер мен аудио сабақтарды бейімдеу, оқытудың әртүрлі әдістерін қолдану арқылы барлық оқушылар үшін қолжетімді білім беру ортасын құруға болады.

4. Сыни ойлау әдістерін қолдану

Сыни ойлауды дамыту білім берудің ажырамас бөлігі болып табылады. Ағылшын тілін оқытуда тек грамматикалық ережелерді ғана үйретіп қоймай, оқушыларды логикалық ойлауға, талдау жасауға және қорытынды шығаруға үйрету өте маңызды. Мысалы, сабақтарда пікірталастар, рөлдік ойындар мен жобалар арқылы оқушылар әртүрлі көзқарастарды талдап, өз пікірлерін білдіруге және қорғауға үйренеді.

Бұл процестегі мұғалімнің рөлі оқушыларға дәлелдерді іздеуге, фактілерге сүйенуге және ақпаратты тек қана қабылдауға емес, оны талдауға үйрету болып табылады. Бұл тек тілдік дағдыларды ғана емес, жалпы сауаттылық пен сыни хабардарлықты дамытуға ықпал етеді.

Сыни ойлау әдістерін сыныпта жүзеге асыру үшін оқушылар жаңалықтарды талдау әдістерін қолдана алады, онда олар фактілерді тексеріп, манипуляцияларды анықтап, негізделген жауаптар құрады. Бұл практикалар студенттерді шынайы өмірге дайындайды, мұнда тек тілдік дағдылар емес, ақпаратты талдау да маңызды.

5. Психология және мотивация

Оқушылардың мотивациясы – оқытудың маңызды элементі. Тек оқытушы ғана болмау керек, сонымен қатар оқушыларды тіл үйренуге шабыттандыру маңызды. Мұны жеке тапсырмалар, белсенділік пен жетістіктерді марапаттау, өзін-өзі көрсетуге жағдай жасау сияқты әдістерді қолдану арқылы жүзеге асыруға болады. Мотивация тек сыртқы факторларға (мысалы, бағалар) ғана емес, сонымен қатар ішкі қызығушылыққа да тәуелді, ал мұғалім оқушының ішкі мотивациясын оята білуі қажет.

Мұғалім әр оқушыны бағалауға мүмкіндік беру үшін әртүрлі өзара әрекеттесу әдістерін қолдануы керек, мысалы, топтық талқылаулар, ойындар, жобалық жұмыс, бұл оқушыларға сенімділік пен бір-бірімен сенімді қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, оқытудың психологиялық аспектілерін ескеру керек. Позитивті психология әдістерін қолдану, ынталандыру және өзін-өзі сенімді сезінуді қолдау оқушылардың стрессті және алаңдаушылықты төмендетуге көмектеседі, оларды оқу процесіне көбірек тартуға мүмкіндік береді.

Қорытынды

Қосымша білім беру саласында ағылшын тілін оқыту тек білім беру процесі ғана емес, сонымен қатар оқушының тұлғасын, оның сыни ойлауын, шығармашылығын және командалық жұмыс дағдыларын қалыптастыруды қамтиды. Инновациялық әдістер, мысалы, жобалық оқыту, цифрлық платформаларды пайдалану, инклюзивті тәсілдер және сыни ойлауды дамыту әр оқушыға қолдау көрсететін және өзінің әлеуетін ашуға мүмкіндік беретін орта қалыптастыруға ықпал етеді.

Оқушыларды шынайы өмірде қажетті дағдыларды үйрету үшін креативті және инновациялық әдістерді қолданған педагогтар ерекше білім беру кеңістігін құрып, тек ағылшын тілін үйретіп қана қоймай, оқушылардың жан-жақты дамуына ықпал етеді.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
UZDIK KALAM

ТЕХНОЛОГИЯ ПРОЕКТНОГО ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ БИОЛОГИ И ГЕОГРАФИИ

Калдыбаева Гульмира Куванышгалиевна
Учитель биологии и географии
средней школы №12, г Актобе

«Скажи мне – и я забуду.
Покажи мне – и я запомню
Вовлеки меня – и я научусь»
(китайская пословица)

Проектная деятельность является основным методом ранней профориентации учащихся. Метод проектов – это метод личностно-ориентированного обучения. Данный метод развивает содержательную составляющую обучения, умения и навыки через комплекс заданий, способствующих актуализации исследовательской деятельности учащихся и аутентичным способам представления изученного материала в виде какой-либо продукции или действий. План изучения учебной темы, реализуемый с использованием метода проектов, базируется на важных вопросах, связывающих содержание образовательных стандартов с мыслительными умениями высокого уровня.

Следует отметить, что реализация метода проектов как исследовательского метода на практике ведет к изменению позиции учителя. Метод проектов предполагает выполнение учителем только функции управления и коррекции деятельности учеников, которые сами ставят перед собой задачи и решают их, осуществляют контроль своих действий и оценку своего результата. Проект как форма работы требует оформления результатов для предъявления их окружающим. Основная цель проектного обучения – создать условия для развития умения школьников, учиться на собственном опыте и опыте других обучающихся в процессе разработки учебного проекта. Этот метод продолжает активный поиск приёмов развития творческого потенциала обучающихся, стимулирует познавательный интерес.

Именно в таком ключе метод проектов способствует формированию ключевых компетенций: познавательных, личностных, самообразовательных, социальных. И, конечно, компетентное отношение к своему здоровью и здоровью окружающих.

Преподаваемые мною предметы – биология и география - располагают большими возможностями для применения проектной деятельности на уроках, но в большей степени – во внеурочное время. В моей практике, несмотря на мое желание мотивировать всех ребят к этой деятельности, действительно серьезно и плодотворно работали над проектами только те, у кого была явная склонность к предмету. Эти учащиеся с удовольствием посещали внеурочные занятия, на которых часть времени посвящалось реализации творческих замыслов над проектами. Иногда среди таких детей, присутствуют одаренные в этой области знаний.

Использование данной технологии на уроках биологии и географии открывает перед учителем широкие возможности: структурирование большого объема информации, вовлечение учащихся в учебную деятельность, возможность учащихся увидеть процессы, развитие которых невозможно воспроизвести в реальности. В ходе осуществления проектной деятельности создаются также условия для формирования системы классов универсальных учебных действий: учащиеся учатся выдвигать проблему, самостоятельно характеризуют, получают информацию из различных источников, учатся анализировать приобретенные знания, Проектная деятельность развивает исследовательские навыки. Учащийся становится «архитектором и строителем» образовательного процесса.

Организуя проектно-исследовательскую деятельность, учителям полезно помнить о возможностях межпредметного взаимодействия. Представляя собой учителей разных дисциплин (биология, химия, география, физика), имеется возможность совместного курирования работ обучающихся, что позволяет детям более широко изучить интересующий их материал. Каждый этап проектной работы, в зависимости от его завершенности, может быть представлен в виде доклада на уроке, внеурочном занятии, заседании школьного научного общества, конференциях разных уровней

Таким образом, внедрение в школьную практику проектной деятельности, которая носит личностно-ориентированный характер, развивает

познавательный интерес, творческий поход к решению проблем и ориентирует учащихся на будущую профессию.

Список литературы:

1. Асмолов, А.Г. Формирование УУД в основной школе. От действия к мысли. Система знаний: пос. для учителя А. Г. Асмолов, Г. В. Бурменская, И. А. Володарская. – М.: Просвещение, 2011.
2. Биология : пособие / Н. К. Саваневский, Е. Н. Саваневская, Г. Е. Хомич. – Минск: Новое знание, 2012.
3. Биология пособие / О. Н. Борздова, Н. В. Иващенко, Ю. А. Куликова. – Минск: Издательский центр БГУ, 2012.
4. Кострикина, И. С., Порядина Е. Д. Проектная деятельность профессионализации старшеклассников // Психология обучения. – 2013. - № 5. – С. 130-140
5.Полат Е.С. Метод проектов на уроках /. - 2000. - №1.
6.Новикова Т.Д. Проектные технологии на уроках и во внеучебной деятельности. Народное образование. 2000, № 8-9, с.151-157.

РОЛЬ МУЗЫКИ В ШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ: ВОСПИТАНИЕ ВКУСА, ЭМОЦИЙ И ЛИЧНОСТИ

Коршикова Валентина Вячеславовна
учитель музыки КГУ СШГ №9 г.Актобе

Аннотация. В этой статье мы рассмотрим, почему музыка так важна в школьном обучении, как она способствует всестороннему развитию ребёнка и почему её нельзя исключать из образовательного процесса. Музыка в школьном образовании играет важную роль в развитии личности ученика. Она способствует не только овладению музыкальными навыками, такими как игра на инструментах и вокальное исполнение, но и формирует эмоциональную грамотность, творческое мышление, внимание и усидчивость. В целом, музыка в школе является важным инструментом для всестороннего развития учащихся и формирования гармоничной личности.

Роль музыки в школьном образовании: воспитание вкуса, эмоций и личности. Музыка всегда была неотъемлемой частью человеческой культуры, и её роль в образовательном процессе, особенно в школе, трудно переоценить. Уроки музыки, школьные концерты и коллективные занятия не только помогают детям развить музыкальные навыки, но и играют важную роль в воспитании эмоциональной грамотности, креативности и социальных навыков.

Музыка как средство развития личности. Школьные уроки музыки помогают детям не только научиться играть на инструментах или петь, но и развивают такие важные качества, как внимательность, усидчивость и самодисциплина.

Музыка способствует улучшению памяти, концентрации и восприятия, что полезно не только в музыкальных занятиях, но и в других областях учебной деятельности. Это формирует у него стойкость и способность справляться с трудными задачами в других областях жизни.

Эмоциональное развитие через музыку. Музыка оказывает глубокое влияние на эмоции человека. Для школьников она становится важным каналом для самовыражения. В отличие от других дисциплин, музыка напрямую воздействует на чувства, позволяет детям выразить радость, грусть, тревогу или восхищение. Через музыку дети учат свои эмоции быть более осознанными, а также учат их контролировать.

Музыкальные произведения часто помогают подросткам справляться с внутренними переживаниями и найти способы выражения своих чувств, что важно в период взросления.

Развитие музыкальных навыков. Уроки музыки в школе дают детям возможность освоить основы теории музыки, научиться читать ноты, играть на различных инструментах, а также петь. Эти навыки развивают координацию, внимание и слух. Знание музыкальных инструментов и основных принципов композиции не только помогает детям овладеть конкретными навыками, но и формирует более широкое понимание искусства и культуры.

Музыкальное образование в школе закладывает фундамент для более глубокого изучения музыки в будущем, будь то профессиональное образование в музыкальной сфере или просто увлечение музыкой в дальнейшем.

Музыка и мультикультурализм. Современные школьные программы всё чаще включают музыкальные произведения разных народов и культур, что помогает детям понять разнообразие мира и научиться ценить культурное многообразие. Изучая музыку разных стран и эпох, дети знакомятся с традициями других народов, что способствует развитию толерантности и уважения к различиям.

В частности, изучение музыки народов мира расширяет кругозор школьников, помогает им лучше понять не только особенности национальных культур, но и общие черты, присущие всем человечества. Это даёт учащимся возможность осознавать, что музыка, несмотря на различия в стилях и формах, является важным элементом, объединяющим всех людей.

Практическое применение музыки в школьном процессе. Музыкальные занятия не ограничиваются только прослушиванием произведений или исполнением на инструментах. Музыка также может быть интегрирована в другие предметы и учебные процессы.

Кроме того, современные технологии открывают новые возможности для обучения музыке в школе. С помощью различных программ и приложений дети могут создавать собственные композиции, а также знакомиться с электронной музыкой и новыми музыкальными жанрами, что расширяет их горизонты и даёт новые формы самовыражения.

Музыка в школьном образовании - это не просто предмет, который учит детей петь или играть на музыкальных инструментах. Это важный инструмент для развития эмоциональной, творческой и социальной стороны личности ученика. Музыка способствует формированию важнейших навыков, таких как усидчивость, трудолюбие, внимательность и способность работать в команде. Она учит детей не только искусству, но и жизни, помогает понять свои эмоции и чувства, а также уважать и ценить других людей.

Использованная литература:

1. Абдувалиева, М.Т. «Влияние музыки на эмоциональное и интеллектуальное развитие учащихся». 2019
2. Құрманова, А. М. «Роль музыкального образования в воспитании творческой личности». 2020
3. Мухамеджанова, А. А. «Музыкальное образование в Казахстане». 2013
4. Омарова, Б. Н. «Современные подходы к музыкальному воспитанию школьников». 2017

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ОҚУШЫЛАРҒА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР НЕГІЗІНДЕ ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ ПӘНІН ОҚЫТУ

Қайсарханова Баян Қазболатқызының
«САҒАДАТ НҰРМАҒАМБЕТОВ атындағы №4
жалпы білім беретін мектеп» коммуналдық
мемлекеттік мекемесінің қазақ тілі мен әдебиет
пәнінің мұғалімі

Бүгінгі таңда педагогикалық ойлауға орай оқыту мен тәрбие үрдісіне де елеулі өзгерістер орнығуда. Мұндай өзгерістер бастауыш мектеп оқушыларын оқыту және тәрбиелеуге жаңа талаптар қоюда. Әсіресе, әсемдікті түсінетін, мәдениетті, үйлесімді дамыған жеке тұлғаны тәрбиелеуде көркемдік талғамды қалыптастыру жауапкершілікпен қарауды қажет етеді. Қазақстан Республикасы мемлекеттік «Мәдение мұра» бағдарламасында маңызды міндеттер ретінде рухани және мәдение мұраны, соның ішінде қазіргі заманғы ұлттық мәдениетті, дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарды зерделеудің, әлемдік ғылыми ой-сананың, мәдениеттің таңдаулы жетістіктерінің негізінде гуманитарлық білім берудің толыққанды жүйесін құру мәселелері ретінде: Білім беруді жаңарту үрдісі деп – ұлтымыздың салт-дәстүрін, мәдени мұрасын, рухани құндылықтарын, яғни, оқу-тәрбие үрдісін біртұтас алып жүретін халықтық педагогика негіздерінен құралатын ұлттық идеологиялық бағыттың тұрақты бір жүйесін түсінеміз» - деп айқын көрсетілген.

Осыған орай, қазіргі кезде жаһандану және қазақ халқының рухани өрлеуі жағдайында жас ұрпақты өз халқының рухани, мәдениетті қазынасымен, оның ұлттық мәдени-эстетикалық құндылықтары арқылы тәрбиелеу мәселесін ғылыми-теориялық тұрғыдан негіздеп, практикалық жағынан жетілдіре түсу қажеттілігі айқындалып отыр. Егеменді елдің болашақ азаматтары – бүгінгі оқушылардың қандай құндылықтарға бағытталғандығы, нені қадірлеп, қастерлейтіні, қоғамда қандай әлеуметтік қызметті атқаруға даяр екендігі мемлекеттің өсіп-өркендеуіне әсер етуші факторлардың бірі ретінде маңызды орын алады.

Әрбір ғылым саласы өзінің зерттеу бағытына сәйкес құндылықтарды түрліше деңгейде қарастырады. Қазіргі кезде құндылық термині философия, әлеуметтану, этика, эстетика, психология, педагогика ғылымдарында кеңінен қарастырылуда. Біз құндылық мәселесіне арналған еңбектерден өз зерттеуімізге қатысты «құндылық» ұғымының философиялық, мәденитанымдық, эстетикалық, педагогикалық мәніне баса назар аудара отырып, оларды өз зерттеуіміздің алғышарттары ретінде жүйелі түрде талдау жасаймыз.

Ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар қарым-қатынастардан, қоғамдастықтан тыс жеке-дара қалыптаспайды. Ұлттық сезім – ерекше әлеуметтік-психологиялық құбылыс, ол сыртқы әсерлерге, тез бой алдырып отырады деп дәлелдейді зерттеуші ғалымдар Болашақ ұрпақты сан ғасырлар бойы қалыптасқан өзіндік тарихы бар құндылықтар негізінде тәрбиелейтін мазмұнды ақпараттар өте мол. Олар ғұлама ойшылдардың, педагогтар мен психологтардың еңбектерінде түрлі көзқарастарда баяндалып, атадан балаға ұласатын құндылық сезім ниеттер, ұмтылыстар, тұлғаның тәрбиелігін анықтайтын ізгі қасиеттерді қамтиды. Бұл өз кезегінде ғылым әлеміндегі құндылықтар ұғымына байланысты алуан түрлі тұжырымдармен айқындалып, нақтыланып отырады.

Сондықтан ол үнемі тәрбиелеуді және ақыл-парасат тарапынан бақылауды қажет етеді. Жеке тұлғаның ұлттық сезімін тәрбиелеу айналасындағы ортада қалыптасқан, олар үшін өмірлік қағида болып табылатын белгілі-бір құндылықтармен толтыру арқылы жүзеге асырылуы тиіс. Ақыл-ойдың бақылауындағы және белгілі бір ортаның ықпалындағы ұлттық сезім ізгі, адамгершілікті болады. Табиғи, биологиялық, тектік нышандармен органикалық түрде астарласады. Бірақ ақыл-парасаттың өзі адамдардың қандай да бір бөлігінде, ал кейбір едәуір бөлігінде әртүрлі қоғамға қарсы идеялармен, психологиялық тойымсыздықпен, өзімшілдікпен, басқа ұлттық құндылықтарды қабылдамау арқылы да ластануы мүмкін.

Құндылықтар мәселесін арнайы зерттейтін ғылым саласы аксиология (грек тілінде axis – бағалы, құндылық, «logos» - ілім, ғылым). Аксиология құндылықтар жаратылысы туралы, оның обьективті орны мен құндылық әлемдегі құрылымы туралы, яғни әлеуметтік және мәдени факторлар мен тұлға құрылымы араснындағы әртүрлі құндылықтар байланысы туралы ілім.

Қазақ тіліндегі түсіндірме сөздігінде: «құндылық» – нарқы жоғарылық, қымбаттылық, бағалылық. Құндылық арқылы сол заттың маңызын, мәнділігін, пайдалылығын, қажеттілігін білуге болады» - деп сипаттаған.

Философиялық сөздікте: «құндылық» - бұл, танымның, белгілі бір обьектінің адам үшін, топ үшін, қоғам үшін қасиетті деп танылуы. Құндылыққа ешқандай күмән келтіруге болмайды, ол барлық адамдар үшін идеал, эталон қызметін атқарады» - деген анықтама беріледі.

Психологиялық сөздікте: «құндылық» түсінігі қоғам үшін әлеуметтік-тарихи маңызы бар, жеке адам өмірінің болмысын және қоғамдағы моральдық қарым-қатынасты анықтайтын құбылыс ретінде түсіндіріледі. Мәселен, психолог А.Н.Леонтьевтің пайымдауы бойынша құндылық» ұғымы мынадай үш құбылысқа қатысты қарастырылады:

1. Қоғамдық идеалдар – қоғамдық сана арқылы пайда болған қоғамдық өмірдің түрлі салаларындағы мүлткісіздік, кемелдік туралы қоғамдық түсінік, норма.
2. Осы қоғамдық иедалдардың нақты адамдар іс-әрекетінде заттануы, жүзеге асуы.
3. Қоғамдық идеалдарды өз іс-әрекетінде нақты пайдалануға түрткі болатын тұлғаның мотивациялық құрылымы.

Ал, Қазақстандық философтар құндылықтар – қасиеттер дей отырып, бұл қасиеттердің бала кезден, ана сүтімен бірге өзінің ана тілі арқылы, мораль негіздері ретінде, өз тарихын, мәдениетін, әдет-ғұрыптары мен салт-дәстүрлерін игеру нәтижесінде орныгатындығын ерекше бағалайды. Ол құндылық қатынас әрқашан да субьектінің бойында белгілі бір эмоцияларды – қуану, сүйсіну, таңдану, табыну туғызатындығын айта келе, мынандай құндылықтарды анықтайды: адам өмірі, еркіндік, адамгершілік, отбасы, қарым-қатынас, жеке бақыт, ұрпақ көбейту, күнкөріс көзі және әрекет мәні ретіндегі жұмыс, игілік, беделділік, заңдылық, мейірімділік, тәуелсіздік.

Әлеуметтанушылар құндылықтарды: адам өмірі, бостандық, отбасы, адам бақыты, ұрпақ жалғастыру, еңбек ету, табыс, ынтымақтастық, белсенділік, мәдениет, әдебиет, тарих, тіл, дін, ар, ұят, намыс, абырой, дәстүр, әдет-ғұрып, салт, ұлттық тәлім-тәрбиелік негізінде дамып қалыптасты.

Мәдениетті тұлға қалыптастыру сипатында қарастырған Л.Н.Коганның, пікірі бойынша: «Мәдениетті түсіндірудің негізінде адамның белсенді шығармашылық іс-әрекеті және соған сәйкес іс-әрекет субьектісі ретіндегі адамның өзінің даму жағдайы алынады. Мәдениеттің дамуы осы жағдайда қоғамдық тіршілік әрекеттерінің кез-келген өрісіндегі тұлғаның дамуымен сәйкес келеді».

Анықтама негізінде материалдық және рухани мәдениетті тұлғалық қасиетті қалыптастыру сипатында қарастырғанда, бірнеше елеулі түсініктерге тоқтала кету қажет. Олардың ішіндегі маңыздылары: мәдени әрекет, мәдени орта, мәдени игіліктер, мәдени қажеттіліктер. Егер мәдениетті іс-әрекет тұрғысынан қарастырсақ ол қоғамдағы адамның белсенділігін жүзеге асыруға мүмкіндік туғызатын қоғамдық өмірді реттеуші, мәдени құндылықтарды сақтаушы оны қайта өндеуші болып табылады.

Рухани құндылықтар арқылы адамдар өткен дәуірлердегі құндылықтар туралы тек біліп қана қоймай, оның маңызды және қажетті деген элементтерін өз бойына сіңіріп, өзінің рухани мұратына, мақсатына айналдырып отырады. Осындай жағдайда ғана нағыз рухани сабақтастық болуы мүмкін. Рухани дәстүр адамды түлетуі қажет.

Ұлттық тәрбие – сол ұлттың мәдениетін дамытудың қозғаушы күші болып табылады. Өйткені ол халықтың ұлттық тәлім-тәрбиелік негізінде дамып, қалыптасты.

Ақын-жыраулардың толғауларында бүкіл қазақ халқының ой -арманы мен эстетикалық түсініктері шынайы бейнеленген. Олардың шығармашылығындағы ұлттық көркем мәдениет алдымен тұрмыс-салт жырларында, қолөнерінде көркем формада баяндалған. Эстетика көркемдік (әсемдік) әдептен, дәстүрден, салттан, санадан айқын көрініп жеке тұлғаның, топтың, ұжымның, ұлттың эстетикалық мәдениетін көрсетеді. Эстетикалық әсерленуден қабылдау, қабылданудан тану, талғам, эстетикалық сана қалыптасады. Ол туралы «Құлақтан кіріп, бойды алар, әсем ән мен тәтті күй, Көңілге түрлі ой салар: әнді сүйсең, менще сүй» - деп Абай эстетикалық талғам мен сананың өзектес өрнегін жеткізе бейнелейді, сөйтсе де, өлең өрнектерімен әсемдік жасайды.

Мәселен, «Отыз үшінші сөзінде» Абай қолөнердің қажеттілігіне тоқталады, қолөнер үйренбек керек, ол ешқашан жұтамайды, өнерді үзбей жетілдіріп отырса, іскерлік артады деген ұғымды жастарға қазақтардың жалқаулығын, салғырттығын, кербездігін, мақтаншақтығын бетке басып, әшкерелей отырып қазақ халқына тән психологиялық ерекшелік айнытпай берілген десе болады. Этнопедагогика мен психологияда мұндай сезімдер моралдық (адамгершілік) интеллектуалдық (танымдық) және эстетикалық болып бөлінеді.

Өз халқының ұлттық тәрбиесінен хабары жоқ жас ұрпақ, өз мәдениетін білмейтін азамат болуы мүмкін дегенге келеді. Халел Досмұхамедов: «Ұлттық мектептегі оқуға қойған талаптарында бұрынғы өткен халықтармен, олардың мәдениетімен, салтымен таныстыру, бұрынғыдан қалған тамтұқтарды қалай іздеу жайында, қалай пайдалану туралы баяндама беру қажет» - деген пікір айтқан.

Демек, сонау ғасырлардан бастап ұлы ойшылдарымыз бен саясаткерлердің, ақын-жыраулардың көкейін тескен ұлтымыздың дамуына қатысты мәдени-рухтық мүдделер жалғасын тауып, бүгінгі ғалымдарымыздың еңбектеріндегі зерттеу тақырыбына да арқау болып отырғандығына көз жеткіземіз.

Халықтың эстетикалық ой танымының, оның ішінде ұлттық реңктерді қабылдай білуде образды поэтикалық талғамның қалыптасуы дегеніміз – ата-бабамыздың мәдени болмысы біртектес, біртұтас болуы деген сөзді білдіреді. Бұл орайда кең далада еркін өскен ата-бабамыздың ой өрісі де кең, түйсігі ұшқыр, талғамы

биік болғанын оның ұлттық қолөнерде пайдаланған түстерді образды сипаттауынан айқын аңғарамыз.

Аталған ғалымдардың онсыз да ұмыт болып бара жатқан дәстүрлері тезірек меңгеріп, құнды, пайдалы деген жағын эстетикалық талғаммен қабылдап, өмір қажетінен шығара білуге шақыруы қазіргі заман талабымен ұштасып жатыр. Егеменді ел болып, еркіндік алған тәуелсіз халқымыздың мәдени негіздері жасалып, жаңарып дами бастады.

Этнопедагогика халық педагогикасына лайықты үндестік құрылымын жасайды, отбасы мен мектептегі білім мен тәрбиеге бағыттайды, сөйтіп, халық педагогикасының табиғилығы мен өміршеңдігін, әлеуеттілігін нығайта түседі. Меткептегі оқу-тәрбие үрдісінде халық педагогикасы дәстүрлерін ізгілендіру тек этнопедагогикалық әдіс-тәсілдер арқылы жүзеге асырылады. Ұрпақтан-ұрпаққа жалғасатын әр алуан дәстүрлердің қайта жаңғыруы тек қана дәстүрлі тәрбие жолымен жүзеге асырылуы қажет, өйткені, ол ұлттық мәдени құндылықтардың өзегі.

Халық педагогикасының көздеген мақсаты – адами тұлғаны (ұлттық тұлға), қалыптастыру десек, оның іргетасын білім, наным, әседікке сену, эстетикалық тәрбие жасамақ. Сонымен қатар, халықтық педагогика қағидасы, мектепте оқушыларды ұлттық мәдени құндылықтарды игеру арқылы, рухани адамгершілікті, мәдени өмір салтын ұстануға негіздейді.

Әдебиеттер:

1. «Мәдени мұра». Мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2004, 11-13 бет.
2. Агаев А.Г. Национлогия: Проблемы конструирования
3. Педагогикалық сөздік. – Алматы, 1997 ж. 66-бет
4. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі. 8-том жалпы редакция басқарған А.Ы.Ысқақов.-Алматы: Ғылым.1985-591 бет.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

UZDIK KALAM

ГЕОМЕТРИЯЛЫҚ ЕСЕПТЕРДІ ПАРАМЕТРЛІК ТЕҢДЕУЛЕРДІ ШЫҒАРУДА ҚОЛДАНУ

Мансурова Сауле Жарылкасыновна
Көкшетау қаласы Ш.Уалиханов атындағы
Көкшетау университеті жанындағы
көп салалы колледждің математика пәнінің
оқытушысы

Параметрі бар есептерді шешу кезінде, оны екі кең сыныпқа бөлуге болатын тапсырмалар бар. Біріншісі: « Әрбір параметр мәні үшін теңдеу немесе теңсіздіктің барлық шешімдерін табу үшін». Екінші: «теңдеу немесе теңсіздік белгілі бір шарттарды қанағаттандыратындай, олардың әрқайсысы үшін параметрдің барлық мәндерін табу үшін. Модульдермен бірге параметрлермен келген есепті шешу кезінде қиындықтар туындайды, салыстырмалы күрделілігі осы қиындықтарды, әдетте аз көңіл аударып жатады. Өйткені параметрді және модульді түсіну үшін «терең» функцияның қасиеттері, және шығармашылық мінез – құлықты талап етеді.

Кейде параметрлік есептерді шешуде – графикалық интерпретаияға сүйену ыңғайлы.

Көптеген физикалық процестерді зерттеу, химиялық, экономикалық және басқа да көптеген заңдар практикалық болып табылады және жиі өте күрделі болып табылады және шешімі стандартты емес тәсілді талап етеді параметрлерімен проблемаларды шешуге әкеледі.

Өте ауқымдылығы параметрлерімен проблемаларды шешу үшін аналитикалық (алгебралық) әдістері, барлық ықтимал параметр мәндерін тексеру «, шешім жоғалтып» емес қабілеті, мұқият есептеулерді талап етеді. Мәселе бар: параметрлерімен мәселелерді шешу үшін ең қарапайым және интуитивті жол табу үшін, жауап алуға ол салыстырмалы жеңілдетеді. Көрнекі-графикалық түсіндіру үшін сілтеме арқылы параметрлермен проблемасын шешуге ыңғайлы. Схема, үлгі, графикалық, шешім табуға көмектеседі.

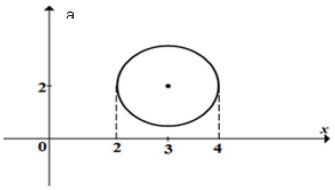
Мысал 1. Қандай параметрлік мәнде әртүрлі модульді түбірлі теңдеу $x^2 - 6x + 12 + a^2 - 4a = 0$ көп мән қабылдайды?

Шешімі: әртүрлі екі санның модулы – бұл түзу координаталық екі нүктенің арақашықтығы.

Квадраттық теңдеулерді сол жаққа жинақтаймыз.

$$(x^2 - 6x + 9) + (a^2 - 4a + 4) = 1$$
$$(x - 3)^2 + (a - 2)^2 = 1 \ .$$

Бұл 0ха координаталық жүйеде радиусы 1 болатын және шеңбер центрі $(3;2)$ теңдеу.

1 – сурет

Теңдеудің түбірі шеңбердің абцисса нүктесімен қиылысқанына тең және түзу параллельді абцисса осі. Нүктелер арасындағы қашықтық көбірек болады, егер олардың диаметр соңының шеңбері 2 – ге тең болса.

$x_1 = 2;\ x_2 = 4; |x_2 - x_1| = 2.$

а Мәнін табамыз: 1) $x = 2;\ (2-3)^2 + (a-2)^2 = 1$

$1 + (a-2)^2 = 1$

$(a-2)^2 = 0$

$a = 2$

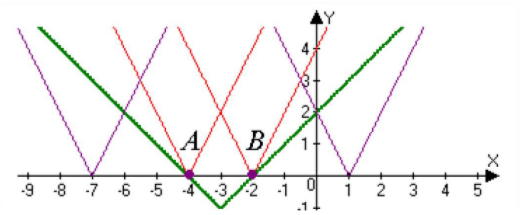
2) $x = 4;\ (4-3)^2 + (a-2)^2 = 1$

$a - 2 = 0,\ a = 2$

Жауабы: $a = 2$

Мысал 2. Теңдеу $|2x-a|+1 = |x+3|$ болған жағдайдағы а параметрінің барлық мәнін табудың жалғыз шешімі бар.

Шешімі: берілген теңдеуді $|2x-a| = |x+3|-1$ түрінде көрсетеміз.

2 – сурет

Бұл теңдеудің бірінші бөлігі берілген көрінбейтін бұрышта төбе нүктесі (-3; -1), жоғары бағытталған. Бұл теңдеудің сол жақ бөлігі берілген бұрышта у-осі бойымен екі есе қысылған, оның шыңы абсциссе бойымен жылжытылады. Қозғалатын «бұрышында» жоғарғы нүктесі А немесе В нүктесінде жатса, осы теңдеудің бірегей шешім бар екені анық.

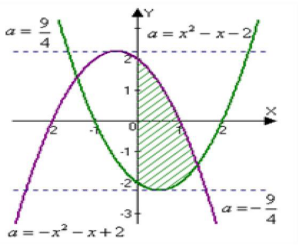
Бізде, $|x+3|-1 = 0 \Leftrightarrow x = -4,\ x = -2$, ендеше А (-4; 0), В (-2; 0) және бұл нүктенің координаталары теңдеуді қанағаттандырады $y = |2x-a|$. Онда

$$\left[\begin{array}{l} |-8-a| = 0 \\ |-4-a| = 0 \end{array}\right. \Leftrightarrow \left[\begin{array}{l} a = -8 \\ a = -4 \end{array}\right.$$

Жауабы: $a=-8,\ a=-4$

Мысал 3. Параметр а қандай мәнінде, теңсіздіктің оң шешімдері бар. $|x+a|+x^2<2$?

Шешімі: тапсырманың шартын реттеп алайық: $\begin{cases}|x+a|<2-x^2\\x>0\end{cases}$ теңсіздік жүйесінде, а барлық мәндерін табу шешімі болады. Көшу баламасын пайдаланамыз $\begin{cases}|x+a|<2-x^2\\x>0\end{cases}\Leftrightarrow\begin{cases}x+a<2-x^2\\x+a>x^2-2\\x>0\end{cases}\Leftrightarrow\begin{cases}a<2-x-x^2\\a>x^2-x-2\\x>0\end{cases}$

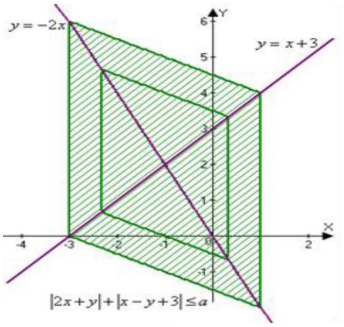
3 – сурет

Теңсіздікті $(x;a)$ жазықтығында шешеміз. Ол үшін бірінші $a=-x^2-x-2$ және $a=x^2-x-2$ теңдеулерінің графигтерін саламыз. Графигі параболла болады $a=-\left(x+\frac{1}{2}\right)^2+\frac{9}{4}$ и $a=\left(x-\frac{1}{2}\right)^2-\frac{9}{4}$. Бірінші теңсіздік $a=-x^2-x+2$ параболланың ішінде орындалған, ал екіншісі $a=x^2-x-2$ параболланың ішінде. Суретте $a\in\left(-\frac{9}{4};2\right)$ жүйе оң шешім қабылдайтыны көрініп тұр.

Жауабы: $a\in(-2,25;2)$.

Мысал 4. Параметрдің қандай мәнінде фигураның ауданы берілген координаталық жазықтықтағы шартпен $|2x+y|+|x-y+3|\le a$ тең 54?

Шешімі: $a\le 0$ берілген $|2x+y|+|x-y+3|\le a$ ешқандай мағына бермейтінін байқаймыз. Координаталық жазықтықта шекаралық сызықтарды салып, $y=-2x$ және $y=x+3$ жазықтықты бірнеше облысқа бөлетін теңдікті анықтаймыз, және $|2x+y|+|x-y+3|\le a$ тарапынан берілген теңсіздікте параллелограмның диагоналы болады: $x_1=\frac{a}{3}-1,\ \ x_2=-\frac{a}{3}-1,\ y_1=\frac{1}{2}(-x+3+a),\ \ y_2=\frac{1}{2}(-x+3-a)$

4 – сурет

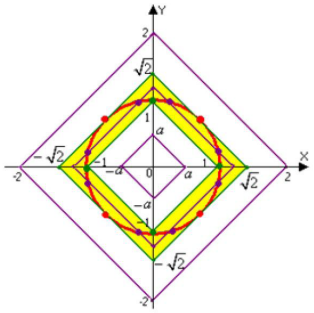
b – тарапынан, $S = b \cdot h$ формула бойынша ауданын табамыз, h – параллелограммның биіктігі. Параллелограммның биіктігін табамыз: $h = x_1 - x_2 = \frac{2a}{3}$. Параллелограммның ұзындығын табамыз: $b = y_1 - y_2 = a$. Онда $S = b \cdot h = a \cdot \frac{2a}{3} = \frac{2a^2}{3}$.

Есептің шарты бойынша ауданы тең 54. Онда $\frac{2a^2}{3} = 54 \Leftrightarrow a^2 = 81 \Leftrightarrow a = 9$.

Жауабы: 9.

Мысал 5. Параметрі а тәуелді $\begin{cases} |x| + |y| = a, \\ x^2 + y^2 = 1 \end{cases}$ жүйе неше шешім қабылдайды?

Шешімі: $a \le 0$ жүйенің шешімі жоқ екені анық. $a > 0$ берілген жағдайда $(a;0),(0;-a),(-a;0),(0;a)$ графиктің бірінші теңдеуі квадраттық болады. Олай болса, $|x| + |y| = a$ теңдеу құрамы,гомотетикалық квадрат болады, графиктің екінші теңдеуі басиапқы координатасы центрі және радиусы 1 тең шеңбер. Суретті саламыз.

5 – сурет

Егер квадрат $x^2+y^2=1$ шеңбердің ішінде жатса, онда жүйе шешімі болмайды. Квадрат шеңбер жақылғанда, а – ны арттырған сәтте шешім пайда болады. Бұл жағдайда ($a=1$) шешімі 4 тең. Әрі қарай, $1<a<\sqrt{2}$ квадраттың әрбір жағында шеңбер екі ортақ нүктеге ие болады, демек жүйе шешімі 8 тең болады. $a=\sqrt{2}$ - де квадраттық жазыңқы шеңбер, яғни шешім 4 тең. $a>\sqrt{2}$ де жүйе шешімі болмайтыны анық.

Жауабы: егер, $a<1$ или $a>\sqrt{2}$ болса, шешімі жоқ.

Егер, $a=1$ или $a=\sqrt{2}$ болса, шешімі 4 тең.

Егер, $1<a<\sqrt{2}$ болса, шешімі 8 тең.

Мысал 6. Теңсіздік $1+|x-a|>x^2$ 1 – ден үлкен кем дегенде бір шешімге ие болатындай, а параметрінің барлық мәнін табу керек.

Шешімі:

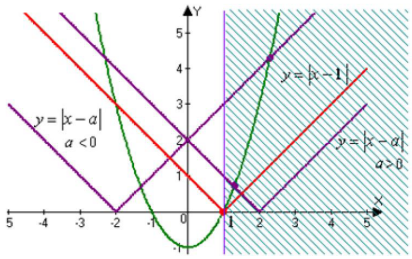
1 – тәсіл.

Теңсіздікті *Oxa* координаталық жазықтығында шешеміз. $(x;a)$ нүктелер жиынтығы, берілген теңсіздікті қанағаттандыратындай, аралас шешімін табамыз: $|x-a|>x^2-1\Leftrightarrow\left[\begin{array}{l}x-a>x^2-1,\\x-a<1-x^2\end{array}\right.\Leftrightarrow\left[\begin{array}{l}a<-x^2+x+1\\a>x^2+x-1\end{array}\right.$

Суретте байқалғандай, а – ның кез – келген мәнінде шешім бар, бірақ $a=1$ әрбір шешім 1 – ден кіші $\Rightarrow a\neq 1$.

2 – тәсіл.

$(x;a)$ нүктелер жиынтығында $|x-a|>x^2-1$ қанағаттандыратын графикалық интерпретацияны табамыз: абсциса ось бойымен қозғалатын «бұрыш» $y=|x-a|$ жоғары бағытталған параболла «параболалар» $y=x^2-1$. Суретте кез – келген а да теңсіздіктің шешімі болмайтыны көрініп тұр, бірақ $a=1$ оның әрбір шешімі кіші 1 – ден.

6 – сурет

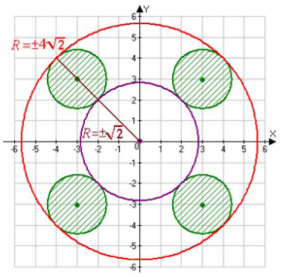
Жауабы: $a\neq 1$

Мысал 7. Әрбір жүйеден $\begin{cases} x^2+y^2-6|x|-6|y|+17\le 0 \\ x^2-a^2=-y^2 \end{cases}$ кем дегенде бір шешімі болатындай, а параметрінің барлық мәнін табу керек.

Шешімі: белгіленген жүйеге кіретін екі жағын да түрлендіреміз.: теңсіздікті толық квадратпен белгілейміз, ал теңдеуді мына түрде жазамыз $x^2+y^2=a^2$, ендеше бастапқы жүйе $\begin{cases} (|x|-3)^2+(|y|-3)^2\le 2 \\ x^2+y^2=a^2 \end{cases}$ түрге келеді.

Графикалық шешім. Теңсіздік $(|x|-3)^2+(|y|-3)^2\le 2$ жұп екенін байқаймыз, сондықтан оның графикалық бейнесі координата осіне қатысты симметриялы, демек центрі (3; 3) төртіктік шеңберді салу үшін жеткілікті және радиусы $R=\sqrt{2}$ және оны симметриялы көрсетеді. Ендеше 4 шеңберге кіретін жазықтықтағы нүктелер жиынтығы теңсіздіктің барлық шешімінде бейнеленеді.

$x^2+y^2=a^2$ теңдеу центрі координата басында шеңбер жазықтығы қойылады және радиусы $R=|a|$. Есептің шарты $\sqrt{2}\le|a|\le 4\sqrt{2}$ орындалады.

7 – сурет

Жауабы: $-4\sqrt{2}\le a\le-\sqrt{2}$ и $\sqrt{2}\le a\le 4\sqrt{2}$

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. *Есмұқан М. Е. «Геометрияны ақпарлық технологиямен оқыту, Көкшетау, 2012 ж. 327б*
2. *Епишева О.Е., Крупич В.И. Учить студентов учиться математике: Формирование приемов учебной деятельности: Книга для учит. – М., 1990.*
3. *Жәутіков О. А. Геометриялық есептер тарихы. –А., 2017. -331б.*

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

СЫН ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ ӘДІСТЕРІН ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ПАЙДАЛАНУ ЖОЛДАРЫ

Маратқызы Ақнұр
Қарағанды облысы Қарағанды қаласы №3
гимназиясының
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Жаңа ғасырдағы Қазақстан елінің үміт артар келешегі бүгінгі ұрпақ десек, оларды жан-жақты уақыт талабына сай білімді, мәдениетті, интеллектуалды азамат етіп шығару ұстаздар алдындағы зор міндет. Оқушының өзін қоршаған дүниеге, әлемге көзқарасы оның сол дүниеге деген қатынасы ретінде интеллектуалдық, эмоционалдық ерікті, нақты тәжірибелік әдістері қалыптасады. Бұл қалыптасу көп деңгейлі және әр түрлі әдіс-тәсіл, түрлі технологияларды сабақтарда қолдану арқылы жүзеге асады. Ол деңгейлер оқушының дүниені тану мен қабылдау ерекшелігімен де байланысты.

Сын тұрғысынан ойлау:

Сыни ойлауды дамыту технологиясының дәстүрлі оқытудан басты айырмашылығы білімнің дайын күйінде берілмеуі. Жеке, топтық жұмыстар әзірлеу, эссе, бақылау жұмыстары, әртүрлі кесте, модельдер жасап қорғау, дискуссия, пікір алмасулар сияқты танымдық- рефлексиялық әрекеттер арқылы оқушылар өздері үшін маңызды болған мәселелерді туындайды. Сыни тұрғыдан ойлау – бұл біздің ғасырда дамуымызға мүмкіндік беретін ерекше қабілет. Екіншіден, ақпарат сыни тұрғыдан ойлаудың соңғы емес, жіберілетін пункті болып табылады. Білім адамның сыни ойлауы онсыз мүмкін болмайтын дәлелдемелерді туғызады.Терең ойлау үшін фактілер мен идеялар, мәтіндер мен теориялар, мәліметтер мен концепциялар секілді көптеген «шикізаттарды» ақпараттарды өңдеу керек болады. Үшіншіден, сыни тұрғыдан ойлау сұрақтар қойып, шешімін табуды қажет ететін мәселені анықтаудан басталады. Төртіншіден, сыни тұрғыдан ойлау көңілге қонымды дәлелге ұмтылады. Сыни тұрғыдан ойлайтын адам мәселені шешудің жолын өзі іздеп табады да , сол шешімдерді негізі бар, саналы дәлелдермен нақтылай түседі,Сонымен қатар ол сол мәселені шешудің басқа да жолдарының бар екендігін мойындайды да, өзі таңдап алған жолдың басқаларға қарағанда ақылға қонымды екендігін дәлелдеуге тырысады.

Бесіншіден, сыни тұрғыдан ойлау әлеуметтік ойлау болып табылады. Барлық ойлар ортаға салынғанда тексеріліп, өткірлене түседі.

Басқалармен таласып оқығанда, талқылап, қарсы пікір айтқанда немесе ой бөліскенде біз өз көзқарасымызды дәлелдеп, оған терең бойлай түсеміз.Сонда ғана алған ақпаратымыз сыни тұрғыдан ой елегінен өткен дәлелді, ойға қонымды болып табылады.

Сыни ойлау – ашық қоғам негізі. Сыни ойлау деген әр жеке тұлғаның кез-келген жағдайдағы мәселені ойлап, зерттеп қорытып, өз ойын еркін ортаға жеткізе алуы. Сыни тұрғыдан ойлау, өзіндік, жеке ойлау болып табылады. Ол өз алдына сұрақтар қойып және үнемі оларға жауап іздеу, шешімін табуды қажет ететін мәселені анықтау, әр мәселеге байланысты өз пікірін айту, оны дәлелдей алу, сонымен қатар басқалардың пікірлерін дәлірек қарастыруды және сол дәлелдемелердің қисынын зерттеу дегенді білдіреді. Нағыз сабақ – ол әрқашан диалог, іздене, дайындала, үйрене, шәкірттер болашағын ойлай жасалған еңбек пен тәжірибенің бірлігі. Сын тұрғысынан ойлау үш бөліктен тұрады:

Біріншіден, сын тұрғысынан ойлау өзіндік және жеке ойлау болып табылады. Ал сабақ сыни тұрғыдан ойлау принциптеріне негізделетін болса, әркім өз ойлары мен пікірлерін және бағалауларын басқалардан тәуелсіз құратын болады. Біз үшін басқа біреу сыни ойлай алмайды, біз барлығын өзіміз үшін жасаймыз. Сонымен қатар ойлау өзіндік сипатқа ие болғанда ғана сыни тұрғыдан ойлағандық болып есептеледі. Өз бетінше ойланып, мәселені шешу үшін бостандық керек.

Сыни тұрғыдан ойлауда идеяның ерекше болуы міндетті емес: басқаның пікірімен міндетті түрде келісу емес, керсінше келіспеуіміз де мүмкін. Бұл біздің құқымызды дәлелдейді. Сыни тұрғыдан ойлайтын оқушының ой бостандығы кең болғандықтан өзгенің пікіріне жиі келісе бермейді. Бұл тұлғаның қоғамдағы пікірін, орнын анықтайды.

Екіншіден, сын тұрғысынан оқыту жаттанды қағидаларды дәлелдеп айта беру емес, оқушы оқып, оны еске сақтап айту қабілеті жоқ, керсінше терең ойлау арқылы ескіге жаңаша көзқарас қалыптастыруы мүмкін, тың идеялар ойлап табуы мүмкін.

Үшіншіден, сын тұрғысынан ойлау сұрақтар қойып, шешімін табуды қажет ететін мәселені анықтаудан басталады. Жалпы адамзат баласы тумысынан білуге құмар болып келеді. Өзінің жеке қызығушылықтарымен қажеттіліктеріне жауап беруге талпынады.

Төртіншіден, сыни тұрғыдан ойлау көңілге

қонымды дәлелге ұмтылады. Саналы дәлелдер арқылы жаңалық ашуға бейім келеді.

Қазақ тілі сабақтарында оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлау технологиясын қолдана отырып тұлға қалыптастыру тәжірибесін сабақтарда қолданумын. Сын тұрғысынан ойлауда оқушы болжайды, зерттеп, қорытып, өз ойын жеткізеді, негізін ашады, сұрыптайды, талқылайды, сын көзбен қарайды, пікірін дәлелдейді, пікір алмасады, ортақ пікірге келеді, мақсатқа жетеді, өзін-өзі басқарады, топпен жұмыс істеуге үйренеді, жан дүниесін өзгертеді, ойлауды дамытады, қызығушылықты дамытады, кез-келген сабақты меңгертеді, оқушы өзін-өзі тәрбиелейді.

Осымен де байланысты, баланың жанына берілетін «азықты» білім мазмұнын әдістемелік сын тұрғысынан ойлау жағынан ғана емес, оқушының жан болмысымен байланыстыра отырып даярлау қажет. Оқушының қазақ тілі сабақтарында сын тұрғысынан, ойлау тұрғысынан оқушының ойлауы мен тілін дамыту, дүниетанымын қалыптастыруда қазақ тілі пәніне үлкен міндеттер жүктеледі. Қазақ тілі сабақтарында әрбір жұмыс түрлері мәтінмен жұмыс, жаттығулармен жұмыс, суретпен жұмыс, грамматикалық, лексикалық, фонетикалық талдау т.б. Мәселен, мәтіндермен жұмыс істеу кезінде оқушылар әр мәтін мазмұны мен ондағы негізгі ойды талдап, талқыға салу мәселесін көтере отырып, жақсы мен жаман жақтарын жан-жақты таратып айта алады. Мәтін мазмұны оқушысының кең дүниетанымын қалыптастыруға толығымен қызмет атқара алады. Өздерін толғандырған мәселе жайында түрлі сұрақтар қоя отырып, ой қозғай алады.

«Биографиялық поэма» (Биопоэма)

Тақтаға немесе әрбір оқушыға параққа жазылып, өзі туралы мынандай сауалдарға жауап беру тапсырылады:

1. Есімім (Өз есіміңізді келтіріңіз)
2. Мен қандаймын? (Өзіңізді сипаттайтын үш сын есім келтіріңіз).
3. Сүйікті іс-әрекеттерім (Қол боста айналысуды құмартатын үш әрекетіңіз, хобби)
4. Неден қорқамын, сескенемін? (Өмірдегі қорқыныш пен қауіптеріңіз)
5. Өмірлік қағидам (кредо) (Өмірде ұстанатын басты қағидаңыз, ұраныңыз)
6. Сүйікті ақын-жазушыларым (Қандай ақын-жазушыларды ұнатасыз?)
7. Сүйікті тағамдарым (Қандай тағамдарды ұнатасыз?)
8. Менің жетістіктерім (Отбасыңызда, оқуда, жұмыста қандай жетістіктеріңіз бар?)
9. Менің арманым (Бір арманыңызды атаңыз)
10. Тегім

Бұл тапсырманы орындауға оқушыларға 4-5 минуттай уақыт берілген соң, олар жазғандарын шағын топ ішінде немесе бүкіл сыныпқа (егерде оқушылар саны аз болып немесе уақыт жеткілікті болса) оқып береді. Биопоэмаларды оқығаннан кейін, оқушылардың бір-біріне сұрақтар қойып, таныстығын тереңдете түскені дұрыс.

Биопоэма сұрақтарын түрлендіріп әрі толықтырып жіберуге де болады. Мәселен, олардың қатарына П. Макдермот «Мен қандай туыспын?» деген сұрақты қосады, оқушылар мұнда өздерін туыс ретінде атайды («Мен әке-шешемнің ұлымын/қызымын, немере, аға/әпке, іні/қарындас не сіңлі, бауырмын» деген секілді). Мұнымен қатар автор сүйікті заттарды, басынан кешкен сезімдерді, қол жеткізген табыстарды, көргісі келген немесе құмартатын нәрселерді (заттарды), туған жерін (немесе тұрғылықты жерін) атауды ұсынады.

Әрбір сабақ соңында оқушылармен кеңесу барысында оларға зерттеушілік қабілетті арттыру үшін интернет желісіне кіріп, іздену керектігін және кітапханаларға барып тіл байлықтарын арттыру үшін әдеби оқулықтар алып оқуды түсіндіремін. Оқушының сыни тұрғысынан ойлануына оң ықпалын тигізетін әңгіме түрі зерттеушілік әңгімесі болып саналады. Осы зерттеушілік әңгімені өз сабақтарымда жиі қолданамын. Сонда ғана оқушы білімді, саналы, ойлау қабілеті мен сөйлеу шеберлігі дамитындығын, өмірге көзқарасы қалыптасып, белгілі бір шешімді қабылдай алатынын, есте сақтау қабілеті дамитындығын, алған білімін кез-келген жерді пайдалана алатын тұлға қалыптасатынына сенемін.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Ермекбаева А «Қазақ тілі пәнінен сыни ойлауға үйрету жаттығулары» Алматы 2020
2. Ермекова Т.Н, А.А.Қасымбек, Н.О.Абдижаппапрова, А.Б.Бипажанова «Сын тұрғысынан ойлау технологиясы » «Алматы», 2018

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

КЛЮЧЕВЫЕ АСПЕКТЫ РАБОТЫ С ДЕТЬМИ ПОПАВШИХ В ТРУДНЫЕ ЖИЗНЕННЫЕ СИТУАЦИИ

Мустафина Асем Серекпаевна
воспитатель КГУ, Центр поддержки детей находящихся в трудной жизненной ситуации с .Архангельское Кызылжарского района. Северо -Казахстанской области.

Аннотация. В статье описаны основные аспекты работы с детьми, попавшими в трудные жизненные ситуации. Воспитатель свою деятельность направляет на создание благоприятной среды, доверительного отношения, проявления терпимости и чуткости, поддерживая образовательную среду, сотрудничество с семьей и с социальными сотрудниками.
Ключевые слова: трудная жизненная ситуация, безопасная среда, психологическая поддержка, доверительные отношения.

Дети, попавшие в трудные жизненные ситуации, всегда требуют особого внимания, заботы и профессионального подхода. Воспитатели в центрах поддержки таких детей играют важнейшую роль в их адаптации и восстановлении. Эти дети переживают травмирующие события, которые могут оказывать долгосрочное влияние на их эмоциональное и психологическое состояние. Важно понимать, как именно воспитатель может быть опорой для детей, нуждающихся в помощи.

Трудные жизненные ситуации для детей могут включать насилие, потерю близких, лишение дома, хроническую болезнь, бедность и другие обстоятельства, которые ставят под угрозу их благополучие. В такие моменты дети часто ощущают страх, тревогу, одиночество и неуверенность в завтрашнем дне. Именно в этот период воспитатели должны становиться для них не только наставниками, но и опорой, которая помогает ребенку поверить в себя, в свои силы и в возможность изменений.

Одна из главных задач воспитателя — это оказание эмоциональной поддержки. Важно создать безопасную и дружелюбную атмосферу, в которой дети будут чувствовать себя защищенными. Для этого воспитатель должен проявлять терпимость, понимание и чуткость к каждому ребенку, исходя из его уникальных переживаний и потребностей.

Эмоциональная привязанность к взрослому становится основой для формирования доверия, которое необходимо для дальнейшей работы. Важно помнить, что дети в таких ситуациях часто замкнуты, и могут не сразу открыться. Постепенное создание атмосферы доверия и заботы — это важный этап.

- **Создание безопасной среды:** Дети, пережившие травму или кризис, нуждаются в безопасности и стабильности. Важно создать атмосферу, в которой ребенок чувствует поддержку, доверие и защиту.
- **Проявление терпимости и чуткости:** Важно быть внимательным к эмоциям ребенка, проявлять понимание и осторожность, не заставлять его открываться сразу. Эмоциональная привязанность к взрослому является основой для восстановления и психоэмоционального благополучия ребенка.
- **Доверительные отношения:** Постепенно ребенок должен почувствовать, что он может довериться взрослому и поделиться своими переживаниями.

Работа с детьми, оказавшимися в трудных жизненных ситуациях, требует от специалистов внимательности, профессионализма и особой чуткости. Ключевые аспекты этой работы включают несколько важнейших направлений. Каждый ребенок уникален, и его переживания, реакции и потребности могут сильно различаться. Важно, чтобы воспитатель подходил к каждому ребенку индивидуально, принимая во внимание его особенности и переживания. Например, один ребенок может нуждаться в дополнительной заботе и внимании, в то время как другой будет стремиться к самостоятельности и не захочет открываться. Важно наблюдать за детьми, быть внимательным к их реакции и понимать, когда и какой тип поддержки им необходим.

- Важно учитывать особенности каждого ребенка, его эмоциональное состояние и готовность к взаимодействию.
- Индивидуальный подход помогает выявить наиболее эффективные методы работы и быстрее установить контакт с ребенком.

Одной из важнейших задач воспитателя является помощь детям в восстановлении социальных навыков, которые могут быть нарушены в условиях кризиса.

- Дети в трудных ситуациях могут

испытывать трудности в общении с другими детьми и взрослыми. Задача воспитателя или социального работника — помочь восстановить навыки взаимодействия, сотрудничества и разрешения конфликтов.

• Это можно сделать через групповые занятия, игры, творческие активности, которые позволяют детям развивать навыки общения, эмпатии и сотрудничества.

• Дети, пережившие насилие, потерю близких или другие тяжелые события, нуждаются в помощи психологов. Важно своевременно привлечь специалистов для работы с ребенком.

• Психологическая помощь направлена на снижение уровня стресса, проработку травматических переживаний, формирование позитивного отношения к жизни.

Не менее важной является образовательная поддержка детей. В кризисных ситуациях дети могут испытывать трудности с обучением и сосредоточением внимания. Воспитатель должен учитывать эти факторы и помогать детям восстанавливать интерес к учебе, развивать навыки самоорганизации и научиться справляться с трудными задачами. Простой и понятный подход, использование творческих методов и игр может значительно облегчить процесс обучения и снизить стресс.

• Дети в трудных ситуациях могут испытывать трудности с обучением из-за стресса, апатии или утраты интереса к учебе. Важно адаптировать образовательные методы, помочь ребенку вернуться к учебному процессу.

• Воспитатели и педагоги могут использовать творческие и игровые методы обучения, чтобы снизить тревожность и вернуть ребенку мотивацию.

Работа с семьей ребенка — это неотъемлемая часть работы воспитателя. В большинстве случаев трудные жизненные ситуации детей связаны с проблемами в семье. Воспитатель должен сотрудничать с социальными работниками, психологами и другими специалистами, чтобы помочь родителям или опекунам справиться с трудностями, а также обеспечить ребенку поддержку и стабильность в условиях, когда ему трудно чувствовать себя в безопасности дома.

• Поддержка семьи ребенка является важной частью работы. Часто трудные жизненные ситуации происходят в семьях с социальными, экономическими или психологическими проблемами.

• Специалисты должны работать не только с детьми, но и с их родителями или опекунами, помогая им преодолеть трудности и создать более здоровую атмосферу для ребенка.

• В работе с детьми, пережившими травму, важно взаимодействовать с психологами и другими специалистами. Воспитатели должны быть готовы к тому, что дети могут демонстрировать разные формы поведения, такие как агрессия, замкнутость, страх, апатия или гиперактивность.

• Часто дети, пережившие трудные ситуации, сталкиваются с физическими и психическими последствиями стресса. Специалисты должны следить за состоянием здоровья ребенка, сотрудничая с медицинскими работниками, если это необходимо.

• Работа с детьми в трудных ситуациях также включает обеспечение их правовой защиты. Важным аспектом является взаимодействие с органами опеки, социальной защиты и правозащитными организациями для обеспечения благополучия ребенка и защиты его интересов.

Работа с детьми, оказавшимися в трудных жизненных ситуациях, требует комплексного подхода, включающего эмоциональную поддержку, развитие социальных и образовательных навыков, помощь в преодолении психоэмоциональных травм и поддержку семьи. Важно, чтобы специалисты были внимательными и чуткими, создавали безопасную среду и помогали детям восстановить чувство стабильности и уверенности в будущем.

Использованная литература

1. Ахметова С.С., Тажибаева М.С. «Психологическая помощь детям в кризисных ситуациях» — 2021.
2. Каракозова Н.А. «Социальная работа с детьми в трудных жизненных ситуациях» — 2022.
3. Муртазина Н.М. «Социальная защита детей и работа с детьми в кризисных ситуациях» — 2023.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИКТ В ДЕТСКОЙ ШКОЛЕ ИСКУССТВ

Омашева Индира Куанышевна
преподаватель по сольфеджио детской школы искусств
имени Г.Жубановой г. Темиртау Карагадинской области

В последние годы во всех образовательных учреждениях все чаще прибегают к использованию информационных технологий при изучении большинства учебных дисциплин, происходит компьютеризация, интернетизация и информатизация сферы образования. В дополнительном образовании актуальным вопросом остается совершенствование учебного процесса, поиск и внедрение активных форм и методов обучения, с использованием информационных технологий в практической деятельности преподавателя, обеспечивающих достижения эффективного результата. Повышенный интерес к активным методам обучения с применением ИКТ обусловлен новыми задачами, которые заключаются в том, чтобы не только дать учащимся знания, но и обеспечить формирование и развитие познавательных интересов и способностей, творческого мышления, умений и навыков самостоятельного умственного труда, научить работать с информацией, осмысливать ее и делать необходимые выводы.

Преподавание сольфеджио имеет более чем тысячелетнюю историю. За многие века, прошедшие со времен Гвидо Аретинского, задачи предмета не изменялись, а расширялись и усложнялись. Кроме чтения нот и умения правильно интонировать мелодию, постепенно сольфеджио взяло на себя функции по развитию чувства ритма, гармонического слуха, чувства музыкального синтаксиса, и на сегодняшний день можно смело говорить о том, что именно сольфеджио является единственной дисциплиной, целенаправленно развивающей все элементы музыкальных способностей. Еще одна из возможностей использования Интернет-ресурсов с записями классической музыки – сравнение разных вариантов исполнения. Предлагая детям существенно различную трактовку произведения разными исполнителями, нужно не только констатировать разницу в темпах, штрихах, динамике, но обязательно обсуждать, как эта разница сказывается на общей концепции. Таким образом, развивается слуховое внимание, что пригодится в подготовке грамотного слушателя но, главное, учащимся прививается мысль о творческом самовыражении, самостоятельности в исполнительской работе.

Использование компьютера позволяет не только созерцать эти схемы, пытаясь запомнить, но и работать с ними активно, тестируя степень усвоения материала. К примеру, при изучении обращений главных трезвучий последовательность работы может быть такой:

1) рассматривание заполненной таблицы аккордов и ознакомление с принципом ее чтения,
2)идентификация предъявленных аккордов с применением таблицы,
3) заполнение пропусков ,
4) самостоятельное заполнение шаблона по памяти.

Одним из любимых развлечений детей является пение караоке. Этот вид деятельности с помощью компьютера можно также направить на развитие слуха – допустим, под звучание «минусовки» предъявлять запись мелодии, которую надо спеть с листа.

Но наиболее интересным и перспективным нововведением на уроках сольфеджио становится синтезатор. Это своеобразная альтернатива привычному фортепиано, обладающая огромным потенциалом для развития слуха, чувства ритма и творческого потенциала каждого ученика. Как доказывает в своем «Клавишном сольфеджио» Н.Бергер, материализация звука, слухового ощущения в моторном ощущении клавиши помогает существенно облегчить изучение теории и ускорить формирование слуховых представлений. Благодаря синтезатору, учащиеся-непианисты получают возможность освоить клавиатуру, подбор мелодий и аккомпанемента. Преимущество синтезатора в том, что практически сразу на нем можно музицировать, участвовать в творческом процессе. Ученик подбирает мелодию, а синтезатор озвучивает аккомпанемент. Или, наоборот, учащиеся должны сымпровизировать мелодию на предложенную схему аккомпанемента. Интересно услышать разные ритмические варианты и поразмышлять, как они меняют звучание мелодии. Ну, и конечно же, синтезатор позволяет познакомиться с разными тембрами. Развитие тембрового слуха всегда было на периферии задач традиционного сольфеджио.

Конечно, введение в структуру урока «высокотехнологичных» заданий требует дополнительных навыков и усилий от преподавателя. Но повышение мотивации учащихся и результативности работы сполна вознаграждают этот «лишний» труд. Кроме того, некоторые моменты педагогической работы могут существенно облегчаются с помощью компьютера.

В современном мире компьютер находит широчайшее применение во всех сферах деятельности. Компьютеризация в значительной степени преобразовала и процесс образования. Музыкальные компьютерные технологии представляют широкие возможности в творческом процессе обучения музыки, как на профессиональном, так и на уровне любительского творчества.

Занятия на компьютере вызывают живой интерес у учеников и превращают такой трудный и достаточно скучный предмет как сольфеджио в занимательную учебную дисциплину с использованием привычных для современного ученика форм обучения.

Применение современных компьютерных технологий в обучении является одним из наиболее устойчивых направлений развития образовательного процесса в наше время. С помощью использования современных технических средств можно повысить мотивацию ученика. В качестве основной цели использования информационных технологий на уроках музыкально-теоретического цикла можно рассматривать активизацию познавательной и творческой деятельности обучающихся. Возможности компьютера в оснащении музыкально-теоретических дисциплин можно определить следующими тремя позициями:

- Обеспечение наглядности в представлении учебных материалов;
- Поддержка контроля знаний и навыков;
- Организация различных форм креативной деятельности.

Современный компьютер – многопрофильный инструмент. Благодаря использованию разнообразных прикладных программ и грамотно организованной работы преподавателя на уроках музыкально-теоретических дисциплин, компьютер может выполнять множество назначений: учебник, пособие, тренажер, репетитор, библиотека, фонотека, видеотека, концертный зал, музей, театр и др.

В зависимости от использования тех или иных прикладных программ в грамотно организованной работе педагога – музыканта на уроках музыкально-теоретических дисциплин компьютер может превратиться в:

- **Музыкальную фонотеку.** Фонотека в компьютере отличается большим объемом информации, быстрым поиском и высоким качеством звучания. Современные технологии записи и кодирования звука позволяют хранить в памяти компьютера сотни часов звуковой информации, которая звучит на уроках.
- **Видеотеку.** Использование видеотехники является нововведением в преподавании музыкальной литературы. Просмотр видеозаписей оперных и балетных постановок в исполнении лучших зарубежных и русских вокалистов, артистов балета, в интерпретации знаменитых дирижеров и режиссеров оказывается единственной возможностью ознакомления учащихся не только с музыкой, но и сценической версией оперного или балетного спектакля. В том числе является полезнейшим дополнением к традиционной методике проведения уроков.
- **Музыкальные энциклопедии.** Достоинством музыкальных энциклопедий является большой объем информации и содержательность. Мультимедийные музыкальные энциклопедии дают возможность познакомиться с шедеврами мировой музыкальной культуры, наглядно познакомиться с инструментами и их звучанием. Использование интерактивных энциклопедий позволяет более глубоко изучать вопросы развития культуры разных народов на разных исторических этапах.

В настоящее время значительная часть образовательных и информационно-справочных программ относится к категории мультимедиа.

Мультимедиа - это взаимодействие визуальных и аудиоэффектов под управлением программного обеспечения с использованием современных технических и программных средств. Они объединяют текст, звук, графику, фото, видео в одном цифровом представлении. Мультимедиа технология, объединяющая компьютерную информацию, имеющее разное физическое представление, представляет собой один из самых распространенных способов применения информационных технологий в образовании. Вот некоторых информационных технологиях, которые могут быть полезны на уроках слушания музыки и музыкальной литературы.

- Программы «LENNY's Music Toons», и «A Musical Tutorial» предназначены для ознакомления с народной и классической музыкой, творчеством композиторов и исполнителей. Основными недостатками являются: английский текст и не совсем удобная навигация.
- Энциклопедия CD Musical Instruments содержит сведения о 200 музыкальных инструментах разных стран и народов. Учащиеся могут услышать как звучат инструменты, узнать как они устроены, из чего изготовлены, получить сведения об истории их создания. Данные об инструментах и инструментальных ансамблях классифицированы по трем основным принципам: по алфавиту, по принадлежности инструментов к определенной группе, по различным ансамблям, по географическому расположению мест изготовления. Большим плюсом является возможность быстрого перевода текста с английского языка через интернет.

• «Finale», «Music Time», «Sibelius» - одни из самых распространенных нотных редакторов. «Finale» позволяет записывать музыку, используя стандартную музыкальную нотацию, однако в поздних версиях программы возможно и добавление аудиодорожки. Записанные нотные тексты в данных программах можно прослушивать (при этом используются midi- инструменты), сохранять в файлы формата и делать распечатки партитур. Они позволяют также экспортировать музыкальные данные в midi-формат, записывать музыку в аудиофайлы и сохранять нотные данные как изображение;

Внедрение ИКТ в профессиональную деятельность педагогов является неизбежным в наше время. Я глубоко убеждена, что современный преподаватель должен в полной мере использовать те возможности, которые нам предоставляют современные компьютерные технологии, чтобы повысить эффективность педагогической деятельности. Применение персональных компьютеров во многом упрощает разработку, тиражирование и использование дидактических и научных материалов, повышает качество образования, соответствует реалиям сегодняшнего дня. Грамотное и систематическое применение информационных технологий дает обучающимся, преподавателям, научным работникам возможность более эффективного распределения времени, реализовывать творческий потенциал.

Литературы:

1. Панина А.Е. «Проверка слуха» Алматы 2019г http://igralka.com.ua/muzikalnie_igri/proverka_sluha.html
2. Одаренко О.Н. «Использование ИКТ на уроках сольфеджио» http://igralka.com.ua/muzikalnie_igri/pianist.html.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУ

Отарова Салтанат Биржановна
Ақтөбе қаласы, Мұғалжар ауданы,
Қандыағаш қалалық № 2 ЖББОМ –нің
ағылшын тілі мұғалімі

Бастауыш сынып - шет тілін оқытуға өте қолайлы кезең, себебі бұл жастағы балалар тілдік құбылысты қабылдау қабілеттілігімен ерекшеленеді: оларда өзінің сөйлеу тәжірибесін, тіл құпияларын байқау қызығушылығы пайда болады. Олар лезде берілген шағын материалды меңгеріп алып, оны өте жақсы айтып бере алады. Шетел тілі ана тілімен қоса баланың сөйлеу қабілетін және жалпы дамуын ғана жетілдіріп қоймайды, оны өзін қоршаған айналасындағы адамдармен қарым – қатынас мәдениетіне де үйретеді.

Ағылшын тілін ерте жастан оқытудың мақсаты – оқушылардың ағылшын тілінде қарым – қатынас жасай алу негіздерін меңгеруі болып табылады. Ерте жастан ағылшын тілін оқыту оқушылардың коммуникативті даму біліктілігін арттырады,оқушылардың қызығушылығын оятуға мүмкіндік береді, бірден көп тілдерде сөйлесуге мүмкіндік алады.Аҷәлемдік тіл ретінде бейресми түрде орныққан ағылшын тілін меңгеру ұлттың бәсекеге қабілеттілігін шыңдай түседі. Қазіргі ағылшын тілін білу – уақыт талабы.

Бастауыш сыныптың оқушылары тез шаршап кетеді, сондықтан сергіту сәттерін қолданып отыру, оқушыларға қозғалуға, жүруге мүмкіндік беру, әр тапсырманы 6-7 минутта орындап, тапсырмаларды түрлендіріп отыру қажет. Диалогты сөйлеуде – оқушылар сұрақ – жауап, өтініш айту, нұсқау беру және тағы басқа жұмыстары ретінде қарапайым іс — әрекеттерді жасай алуы тиіс.

Балалар бөлік элементтерден жаңа, тұтас жағдай құрай алуы керек. Оқушылар жалпы арнаулы сұрақтарды қоя алуы, әр-түрлі сұрақтарға жауап бере алуы, өтініш, бір нәрсемен келісетінін немесе келіспейтіндігін білдіре алуы керек. Оқушылардың сөйлеу қарқынын өсіру қажет және әр оқушы сөйлегенде екі репликадан айтуы қажет. Шағын шығарма жазу оқушылардың тек жазу, тілді түсіну, сөйлеу қабілеттерін арттырып қана қоймай әр баланың жеке тұлға ретінде қалыптасуына себеп болады. Мұндай шығармаларды көп уақыт алмай 5 минуттық жазу ретінде өткізу әбден мүмкін. Шығарма тыңдау барысында диалогтағыдай баланың жіберген қателіктеріне емес, оның идеясына, өмірлік тәжірибесін сипаттай білу қабілетіне көбірек назар аударған жөн.

Өз тәжірибемде жаңа тақырыпты өту барысында жаңа сөздерге көп көңіл бөліп отырамын. Сөзден сөз тіркестер құралады, одан сөйлемдер құрылады, сондықтан баланың жаңа сөзді дұрыс қабылдап, ойына сақтау барысында әр түрлі ойындар жүргіземін. Ойын баланың тілге деген қызығушылығын арттырады және баланың тілді үйренуде жақсы жетістіктерге жеткізеді. Жан–жақты ойластырған және жақсы жүргізілген ойын тілдік материалды енгізуді және бекітуді (лексика, грамматика, фонетика) жеңілдетеді,есте сақтау дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі. Ойын балаларды шетел тілін меңгерудегі қиындықтарға дайындайды және осы қиындықтарды жеңіп шығаруға көмектеседі.

Ойындарды сабақ үстінде ғана емес, үзілісте, сабақтан тыс уақытта да ойнауға болады Бұл балалардың демалатын уақыты. Ойынның негізгі мақсаты – сөздерді, сөйлемдерді ағылшын тілінде дұрыс айтуға балалардың тілдерін жаттықтыру.

Оқулықтың ерекшелігі тілді үйретудің әр дағдысына белгілі бір стратегиялар ұсынады. Мысалы, тыңдалым: тыңдауға дайындық, ең маңызды сөздерге көңіл бөлу, арнайы мағлұмат алу, пікірлерді ажырату, өз сұрақтарын дайындау, керектілерін жазып алу, стилін ажырату, өз пікірін білдіру сияқты тапсырмаларды орындау арқылы оқушылардың кассеталардан жаңалықтарды, диалог, монолог, әңгіме, өлең тыңдауға мүмкіншіліктері бар.

Қазіргі заман мұғалімі тек өз пәнінің терең білгірі болу емес, тарихи-танымдық, педагогикалық-психологиялық сауатты, саяси-экономикалық білімді және ақпараттық-коммуникациялық білімді және ақпараттық-коммуникациялық технологияны жан-жақты меңгерген ақпараттық құзырлы маман болу керек.

Ағылшын тілі сабағында компьютерді, мультимедиялық және электрондық оқулықтарды

• лексиканы оқып үйретеді;
• сөйлеу ырғағын;
• диалог, монолог және рөлдік ойындарды;
• грамматикалық құрылымдарды түсіндіріп, балалардың есінде сақтауға көмектеседі.

Жаңа ақпараттық құралдарды ағылшын тілі сабағында қолданғанда күтілетін нәтижелер:

• балалардың сабаққа деген қызығушылығын арттырады;
• сабақта пайдаланылатын көрнекіліктердің санын арттырады;
• балалардың шығармашылығын арттырады;
• балаларды жеке жұмыс істеуге үйретеді;
• грамматикалық құрылымдарды оңай түсінуге көмектеседі;
• балалардың есте сақтау, есту, көру, сөйлеу, ойлау қабілеттерін дамытады;

Ең бастысы, белгілі бір нәтижеге жету үшін сабаққа үздіксіз дайындаламын, көп ізденемін , ынталамын.

Жаңа ақпараттық технологиялармен қатар, өз сабағымда интербелсенді оқытуды пайдалана отырып , ойын әдіс-тәсілін қолданамын.Ойын арқылы ұстаз қойған мақсаттарына жетеді деп ойлаймын.Ойынға қатысушы балалар мұғалімдермен өзара қарым-қатынастарын көтереді , әрі өздерінің қабілеттерін тексеруге мүмкіндік тудырады, сонымен қатар ұйымдастыру қабілеттерін арта отырып сабақ кезінде қуаныш сезімін оятады.Оқу үрдісінде тиімді ойындардың бірі төмендегідей:

1. Рөлдік ойындар.
2. Іскерлік ойындар.

Рөлдік ойындар - интербелсенді әдістердің тиімді бір түрі. Рөлдік ойындар екіге бөлінеді:

1. Әрбір бала рөлде ойнайды.
2. Балалардың шағын топтары рөлде ойнайды.

Осындай бағытта балаларға ағылшын тілін меңгертудегі жұмыстар өз тәжірибемде әрі қарай жалғасады.

Сондықтан да бүгінгі өскелең уақыт талабына сай білім беруді одан әрі жетілдіру мәселесі толассыз, үздіксіз дамыған тұста ағылшын тілі сабағында балалардың коммуникативтік, танымдық және басқа да белсенділіктерін, оның еркіндігімен, өзін-өзі шығармашылық тұрғысынан көрсетуге деген қабілеттілігін арттыру жолдарына баса назар аударымыз қажет.

РОЛЬ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

Пеннер-Насибулина Дарья Александровна
учитель английского языка
КГУ "Средняя школа - лицей #23
им А.Ермекова" города Актобе

Аннотация. Статья посвящена значению изучения и роли английского языка в современном мире. Основные причины, почему знание английского языка становится необходимостью его применение в образовании. В статье рассмотрены различные методы и подходы к изучению английского языка, включая традиционные методы, онлайн-курсы, общение с носителями языка и использование мобильных приложений. Отдельное внимание уделяется преимуществам владения английским, таким как расширение профессиональных и культурных горизонтов, доступ к мировым научным исследованиям и улучшение когнитивных способностей.

1. **Роль английского языка в современном мире.** Английский язык выполняет множество функций на мировой арене.

• Во-первых, он является официальным языком международных организаций, таких как Организация Объединённых Наций, Всемирная организация здравоохранения и Европейский Союз. Это делает английский основным средством дипломатического и делового общения.

• Во-вторых, английский является доминирующим языком интернета. Согласно исследованиям, более 50% контента в сети представлено на английском языке, что позволяет пользователям из разных стран иметь доступ к огромному объёму информации и ресурсов.

• В-третьих, английский язык является основой для множества научных исследований, учебных материалов и образовательных программ. Огромное количество научных публикаций по всему миру написано на английском языке, что подтверждает его роль как основного языка научных и технических коммуникаций. Кроме того, английский открывает возможности для культурного обмена. Музыка, фильмы, литература и телевидение в значительной степени используют английский язык, что способствует распространению культурных и идейных ценностей по всему миру.

2. Значение изучения английского языка. Изучение английского языка стало необходимостью для многих людей по всему миру. В глобализированном обществе знание английского открывает двери для карьерного роста, путешествий и образовательных возможностей. Это особенно важно для тех, кто работает в международных компаниях или стремится учиться за рубежом.

Одной из ключевых причин, почему люди изучают английский, является его использование в профессиональной сфере. Многие международные корпорации требуют от своих сотрудников свободного владения английским для ведения

переговоров, составления документов и взаимодействия с коллегами из других стран. Кроме того, знание английского языка способствует улучшению когнитивных способностей. Исследования показывают, что люди, говорящие на нескольких языках, имеют более высокую способность к решению проблем, лучшую память и более развитые аналитические навыки. Это делает изучение английского не только полезным с точки зрения карьеры, но и с точки зрения личного развития.

3. Методы и способы изучения английского языка. Существует множество методов и подходов для изучения английского языка, каждый из которых имеет свои особенности и подходит для разных типов учащихся. Наиболее популярные способы включают:

3.1. Классическое обучение. Это традиционный способ изучения языка, который включает занятия с преподавателем, выполнение домашних заданий, участие в групповых обсуждениях. Этот подход подходит для тех, кто предпочитает систематическое обучение под руководством опытного учителя.

3.2. Онлайн-курсы и платформы. В последние годы большое количество онлайн-курсов и образовательных платформ, таких как Coursera, Duolingo, Memrise и другие, позволило людям изучать английский в удобное время и месте. Эти ресурсы предлагают различные форматы обучения, включая видеолекции, интерактивные упражнения и игровые задания, что делает процесс обучения более гибким и доступным.

3.3. Практика с носителями языка. Один из наиболее эффективных способов улучшить свои навыки — это общение с носителями языка. Это может быть, как живое общение, например, во время путешествий, так и онлайн-взаимодействие через языковые обмены или специализированные платформы, такие как iTalki и HelloTalk.

3.4. Интеграция языка в повседневную жизнь. Многие люди находят полезным окружить себя английским языком в повседневной жизни. Это включает просмотр фильмов и сериалов на английском, чтение книг, статей, слушание подкастов и музыки на английском языке. Такой метод помогает погрузиться в языковую среду и улучшить восприятие языка на слух.

3.5. Геймификация и мобильные приложения. Современные технологии предлагают увлекательные способы изучения английского языка. Приложения, такие как Duolingo, Quizlet или Babbel, используют элементы геймификации, такие как награды, баллы и уровни, чтобы мотивировать учащихся и превращать процесс обучения в игру.

4. Преимущества владения английским языком. Знание английского языка предоставляет ученикам доступ к широкому спектру образовательных ресурсов, включая онлайн-курсы, учебники и научные статьи, которые часто публикуются на английском. Это позволяет школьникам углублять знания в различных областях науки и техники, поскольку большинство современных исследований, лекций и учебных материалов доступны именно на английском языке. Также знание английского является важным условием для участия в международных образовательных программах, обменах и конкурсах.

Английский язык позволяет расширять круг общения, заводить знакомства с людьми из разных уголков мира и погружаться в международные сообщества. Путешествия становятся легче и комфортнее, ведь английский используется во многих странах в качестве второго языка, что значительно упрощает взаимодействие с местными жителями. Кроме того, английский язык является ключом к огромному количеству образовательных ресурсов и научных исследований, которые доступны только на этом языке. Это делает английский языком знаний, позволяя любому желающему получить доступ к самым актуальным мировым достижениям и исследованиям.

Английский язык продолжает занимать важнейшее место в мире как инструмент глобального общения, науки, культуры и бизнеса. Изучение английского открывает множество возможностей для личного и профессионального развития, а также позволяет принимать участие в международном культурном обмене. В условиях стремительно меняющегося мира знание английского языка становится важным навыком, который помогает людям адаптироваться к современным реалиям и достигать успеха в различных сферах жизни.

Использованная литература

1. Джумалиева, Н. С. Современные подходы к обучению иностранным языкам в Казахстане. 2021
2. Кудирбаев, А.Т., и Шакирова, Р. К. Использование цифровых технологий для изучения английского языка. 2019
3. Минченко, Л. Ю., и Карымова, Ж. А. Инновационные методы и технологии в обучении английскому языку в Казахстане. 2020.
4. Оразова, Г. К. Роль английского языка в образовании и коммуникации. 2020.

МЕКТЕПТЕГІ ҮШТІК БІЛІМ ТӘРБИЕ ЖҮЙЕСІ

Сақтапбергенова Бибігүл Қуанышбайқызы
Ембі қаласы №3 жалпы білім
беретін орта мектебінің
қазақ тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімі

Мектептегі үштік: ата – ана, мұғалім, оқушы.

Ата – ана мен мұғалім арасындағы жақсы байланыс ертеңіміз болар жас ұрпақтың қамы. Ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынов «Біз білімді, бай әрі күшті болуымыз керек. Бай болу үшін кәсіп керек. Білімді болу үшін оқу керек, күшті болуымыз үшін бірлік керек» дейді. Осы үш керектің ішінде бірлікке баса назар аударады. Яғни бақыт құсынан сұрағанда да бірлігі бекем елге барам демеуші ме еді№ ендеше біздің мектебімізде де үштік одақ жұмыс жасайды. Мына отырған баланы құс деп алатын болсақ, екі қанатының бірін ата – ана, бірі мектеп деп алуымыз керек. Яғни бірінің бірінсіз күні жоқ. Құс бір қанатсыз ұша алмайды.

Біз – мұғалімдер кей жағдайда оқушының бар жағдайын жасап отырып, еш әрекет ете алмай қаламыз. Кейбір балаларда мәселе сол отбасыдан басталуы мүмкін, кейде қараусыз, кейде мейірмділіксіз қалып жатады. Осы орайда біз отбасымен танысу арқылы мәселені шешеміз. Бұл жерде әке мен ананың арасындағы мәселені шеше алмаймыз. Тек, алдымызда отырған оқушының жақсы адам болуына кедергі келіп келтіріп отырған блокты алып тастаймыз. Біз баланы 50 пайыз танысақ, ата – анамен танысу арқылы 100 пайыз тани түседі екенбіз.

Дала қоңырауын алғаш соққан Ы.Алтынсарин де алғаш мектеп ашқанда ата – аналармен жұмыс жасаған, халықпен тығыз байланыста болып, жылу жинап барып, бала оқытқан. Осының нәтижесінде, яғни ата – анамен күш біріктірудің нәтижесінде Алаш зиялыларының бірқатары, 80 -90 пайызы осы мектептен түлеп ұшқан деседі.

Бала тәрбиесі – бір отбасының ғана емес, бүкіл қоғамның мемлекеттік абыройлы міндеті. Кезінде Әл Фараби бабамыз «Ғылым емес, ең алдымен тәрбиеге көңіл бөлу керек, тәрбиесіз адамға ғылым баянды болмайды» - демеп пе еді. Осыған орай бүкіл ата - ана тәрбиеге бет бұруы керек. Ұрпақ тәрбиесіне мүдделі екендігін ата - аналар іс - жүзінде дәлелдеп отырулары тиіс. Міне осындай ынтымақ бірлігінде ғана ойдағыдай нәтиже берері ақиқат. Ұлтымыздың қанындағы ізеттілік – дөрекілікке, қайырымдылық - қатыгездікке, жомарттық - тоғышарлыққа, адалдық - арамдыққа, парасаттылық - парықсыздыққа ауыспасын деген үлкен үміт тұр.

Қорыта айтқанда үштік одақтағы ата - ана мен мұғалімді екі бұлтқа теңеймін. Физикалық заңдылық бойынша екі бұлт соқтығысқанда найзағай ойнайтыны секілді ата – ана мен мектеп біріккенде найзағайдай ұрпақ шығады екен. Арыстандай айбатты, жолбарыстай қайратты. Мағжан айтқан найзағай ұрпақ біздің болашағымыз.

Пайдаланған әдебиет:

Жақып Ж.Т Жалпы тәрбие білім жүйесі 2018ж

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

МОТИВАЦИЯ ДВИГАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ КАК УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ИНДИВИДУАЛЬНОГО ЗДОРОВЬЯ

Серых Светлана Владимировна
учитель физической культуры,
исследователь: Акмолинская область,
Бурабайский район, с.Зеленый Бор,
КГУ «школа-гимназия с.Зеленый Бор»

«Ходьба и движение способствуют игре мозга и работе мысли». Ж.Ж. Руссо

В настоящее время укрепление здоровья и физического развития учащихся в Республике Казахстан – это дело большой государственной значимости. Физическое воспитание учащихся является неотделимой частью всей учебно-воспитательной работы школы. Для нормального физического развития, для укрепления своего здоровья учащиеся должны систематически заниматься физическими упражнениями и спортом, а преподаватели должны уметь методически правильно организовать урок по физкультуре и сделать все для того, чтобы физическая культура стала составной частью образа жизни учащихся.

С этой целью мы в своей повседневной работе должны выявлять индивидуальные способности учащихся, изучать возможности организма каждого из них, учитывая уровень их подготовленности.

Мы должны проводить занятия по физкультуре так, чтобы развивать двигательную активность учащихся, и, давая им посильную нагрузку, постепенно формировать мотивацию двигательной деятельности.

Учитель, приступая к обучению своих учеников, должен побудить их к сознательному, осмысленному отношению к предстоящему овладению новыми двигательными действиями. Почему именно мотивации двигательной активности необходимо уделять столько внимания?

Во-первых: мотивация двигательной активности – один из способов повышения интереса к физкультуре у учащихся.

Во-вторых: современные условия жизни оказывают негативное влияние на жизнь учащихся, в их досуге преобладают пассивные формы – просмотр телепередач, занятие музыкой, чтение и так далее. С поступлением в школу двигательная активность детей сокращается в два раза, а это один из факторов возникновения и течения ряда заболеваний. Таким образом, формирование мотивации влечет за собой и потребность человека к бережному отношению к своему здоровью.

Интерес к физической культуре – одно из проявлений сложных процессов мотивационной сферы. По отношению к школьнику мотивацию следует различать как внутреннюю, так и внешнюю. Но как бы не была сильна внешняя мотивация, интерес формируется лишь в результате внутренней мотивации. Она возникает только тогда, когда внешние мотивы и цели соответствуют возможностям школьника, когда они являются для него оптимальными (не слишком трудными и не очень легкими) и когда учащийся понимает субъективную ответственность за их реализацию. Успешная реализация мотивов и целей вызывает у ребенка вдохновение успехом, желание продолжать занятия по собственной инициативе, то есть переходит во внутреннюю мотивацию и интерес..

Для поддержания активного интереса к физической культуре необходимо систематически давать школьнику соответствующую информацию как при обучении движению, так и при его совершенствовании. Эта информация должна обязательно раскрывать важность того или иного упражнения для выполнения его.

Например, начиная обучение опорному прыжку, я объясняю, что прыжок через козла или коня – это не самоцель, но что овладеть им очень важно, потому что многократные прыжки укрепляют силу мышц, развивают координацию движений, вырабатывают умение ориентироваться в пространстве.

Каждого учащегося необходимо сориентировать на доступный и подходящий для него результат, достижение которого должно восприниматься им и оцениваться учителем, товарищами по классу, родителями как успех, как победа ученика над собой. Например, при обучении технике выполнения кувырка назад задача максимум – овладеть техникой. И на это отводится несколько уроков. Но на каждом уроке у детей стоят также свои минимальные задачи. У ученика более быстро освоившего движение, задача на уроке более сложная, чем у слабого ученика. Сильному ученику, например, предлагается после того, как он овладел техникой выполнения кувырка, совершенствовать его из различных исходных положений, или, наоборот, приходить после кувырка в различные конечные положения. При этом всегда прошу

сильного ученика помочь более слабому учащемуся в освоении техникой выполнения изучаемого движения и постараться объяснить своему товарищу, почему у него это не получается. А выполнив свое задание, все учащиеся должны с помощью учителя оценить данное выполнение. И обязательно при любом результате их должно ждать одобрение, подбадривание со стороны учителя.

На всех уроках мы используем анализ выполненной работы и самоанализ. Предлагаю детям после выполнения задания найти совершенные ошибки, объяснить, почему что-то не получилось, что выполняющий сделал неправильно. Сначала это делается с помощью учителя с его наводящими вопросами, а затем под контролем учителя. Но обязательно в конце обсуждения надо сделать акцент на удачно выполненных элементах упражнения. Это помогает утвердить в сознании школьников связь между достигнутым результатом и своей активной деятельностью.

В работе с детьми ни в коем случае нельзя забывать, что мотивация влияет на формирование двигательных навыков и развитие физических качеств учащихся, существенным образом зависит от силы их нервной системы (особенно со стороны возбуждения). Практика показывает, что обычная учебная мотивация повышает обучаемость и развивает двигательные качества более значительно у детей со слабой нервной системой, а игровая и соревновательная деятельность – у детей с сильной нервной системой. Неодинаковое влияние на обучаемость лиц с сильной и слабой нервной системой оказывают и различные методы обучения.

Мотивация учащихся носит дифференцированный характер также в разных классах. Она зависит от многих факторов: материально-технической базы, личности учителя физической культуры, от его педагогического и методического мастерства, особенностей воспитательной работы в классе, в семье, от социального окружения, от физической подготовленности самих учащихся и т.п.

При правильной организации игр и игровых упражнений они всегда доставляют детям удовольствие, создают хорошее настроение, дают возможность для проявления личной активности и инициативы. И это, естественно, повышает интерес к занятиям физическими упражнениями.

Интересы учащихся к занятиям физической культурой бывают разными. Это и стремление укрепить здоровье, сформировать осанку, это и желание развивать двигательные и волевые качества. Поддержание интереса и целеустремленности у школьников во многом зависит от того, испытывают ли они удовлетворение на уроке физической культуры и формируется ли у них удовлетворенность занятиями физическими упражнениями.

Помимо удовлетворенности уроком, у школьников имеется ещё и отношение к физической культуре как учебному предмету, которое характеризуется, с одной стороны, пониманием значимости этого предмета, а с другой стороны – ожиданием того, что на уроке данного предмета можно удовлетворить свои интересы, потребности, в двигательной активности. Когда учащиеся испытывают состояние удовлетворенности, происходит формирование положительно-активного отношения к физической культуре.

Мотивы посещения школьниками уроков физической культуры влияют на учебную активность учащихся, в свою очередь и она в большей мере зависит от удовлетворенности школьниками уроками. Удовлетворенные качеством и результатами уроков ученики проявляют на них большую активность, чем не удовлетворенные.

Формирование интереса к занятиям физической культурой должно основываться на передовых методах обучения, в максимальной степени способствующих эффективному проведению занятий при высоком уровне их привлекательности.

Важную роль в процессе освоения учебного материала по физической культуре играет вид интереса, который в данном случае может быть назван познавательным. Он представляет собой избирательную направленность личности, обращенную к области познания, к её предметной стороне и самому процессу овладения знаниями. Познавательный интерес – этот интерес к глубокому, осмысленному познанию. Так как познавательный интерес многозначен, он может влиять на процесс освоения учебного материала различными своими сторонами: во-первых, выступать как внешний стимул процесса освоения, как средство активизации всего процесса;

во-вторых действовать как мотив познания, существенно влияя на освоение учебного материала, соприкасаясь и взаимодействуя при этом с другими мотивами

Учитывая это необходимо постоянно осуществлять стимуляцию познавательных интересов. Основные направления такой стимуляции: стимуляция познавательных интересов при помощи содержания изучаемого материала; стимуляция познавательной деятельности. Для этого нужно эффективно использовать домашние задания. Начиная с первых уроков в школе, уже в начальных классах, надо учить детей наблюдать за свои организмом, учить их делать правильные выводы, например, после бега у человека учащается пульс, а если человек находится в покое, то пульс восстанавливается. Что это значит? Полезно также предлагать детям при освоении первых упражнений найти, где в жизни дети используют или применяют похожие движения, например, лазание по гимнастической стенке – лазание по деревьям; ходьба по бревну – ходьба по бортику тротуара, когда мы обходи лужу; прыжок в высоту – преодоление простого препятствия и так далее.

Если дети не справились с этим заданием, учитель вместе с ними ищет примеры в окружающем мире. Для этого подчас в начальных классах проводят уроки-экскурсии, цель которых применить изученное движение на практике. Для таких уроков оборудуется полоса препятствий, лучше всего в лесу или парке, в естественных условиях. Это преодоление поваленных деревьев, перепрыгивание через лужи, ямы, прыжки с небольшой высоты и так далее. Если нет такой возможности, то полосу препятствий можно соорудить на спортивной площадке школы и после её прохождения предложить детям проанализировать, какие упражнения были ими использованы в ходе преодоления препятствий.

Таким же образом предлагают детям наблюдать за собой и окружающими, чтобы выяснить, когда они используют то или иное движение, а можно даже и подсчитать, сколько раз они его сделали за день. В средних и старших классах в качестве домашних творческих заданий можно предложить ученикам при обучении новым движениям рассматривать их с точки зрения физики, а также использовать свои знания по биологии и анатомии.

Педагогические исследования показали, что интерес к физической культуре можно формировать двумя путями: воздействуя на отдельные мотивы и на мотивационную сферу в целом. Однако в мотивационной сфере школьников всё взаимно связано: при формировании одних мотивов неизменно затрагиваются и формируются другие. Поэтому при целенаправленном формировании интереса к физической культуре педагогически оправдано как воздействие на отдельные мотивы, так и комплексное воздействие на мотивационную сферу в целом, например, успешное формирование учебно-познавательных мотивов достигается сознательностью обучения и развития физических качеств.

Обязательным условием успешного формирования у школьников активного, устойчивого интереса к физической культуре является формирование результативных мотивов. Без ориентации на результат двигательная активность школьников неэффективна как в плане формирования активного интереса к физической культуре, так и в плане физической и технической подготовки школьников. Конкретный вид и уровень результата зависят от возраста, физической подготовленности и воспитанности школьников. Это может быть результат сюжетной, подвижной, спортивной игры; учебный норматив; норма спортивного разряда; определенное место в спортивных соревнованиях; конкретные показатели в тестах; возрастные показатели выполнения отдельных упражнений и так далее.

Результативные мотивы необходимо формировать и в процессе обучения двигательным действиям. Для этого обучение на уроках физической культуры надо включать в личностно значимую для каждого учащегося соревновательную деятельность, когда школьники, обучаясь, одновременно готовятся к участию в соревнованиях по данному виду упражнений на первенство класса, школы. Однако и здесь каждому учащемуся должен быть определен индивидуальный доступный результат, достижение которого опять-таки должно расцениваться учителем, товарищами по классу, как успех, как победа школьника над собой. Только в этом случае возникает внутренняя мотивация занятий физическими упражнениями, определяющая интерес учащихся к физической культуре.

Педагогическая практика и научные исследования показали, что результативная мотивация и интерес к физической культуре значительно возрастают, когда учитель и ученик добиваются сдвигов в обучении двигательным действиям и развитии двигательных качеств в относительно короткий промежуток времени. В итоге быстрее возникают внутренняя мотивация, вдохновение успехом, что особенно важно для учащихся.

Движение для ребенка – это естественное состояние, это средство познания мира, это его физическая и духовная пища. Школьная среда немилосердно подавляет двигательную потребность ребенка, а урок физической культуры не в состоянии целиком заполнить образовавшийся вакуум. На мой взгляд, такое положение является первоисточником телесных и физических заболеваний. Прекрасно понимаю, что нельзя насильно заставить школьника заниматься какой-либо деятельностью, а тем более заботится о своем здоровье, нужны определенные стимулы, мотивы. Ребенок должен сам захотеть изменить отношение к самому себе.

Литература

1. Качашкин В.М. Методика физического воспитания. М., 1980 г.
2. Колякина В.И. Методика организации уроков коллективного творчества. 2002 г.
3. Ляха В.И., Г.Б. Майксона. Физическое воспитание. Учебное пособие для учителя. М., 1997 г.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
UZDIK KALAM

АРТ ТЕРАПИЯНЫҢ БІЛІМДІ МЕҢГЕРУДЕГІ ТИІМДІЛІГІ

Тамабаева Жазира Өтесінқызы
Ақтөбе облысы,
Байғанин ауданы
Физика пәнінің мұғалімі
Жарқамыс орта мектебі

Білім беру жүйесінде түрлі технологияларды тиімді қолдана отырып, жеке тұлғаны қалыптастыру қарастылған. Әсіресе, сынып жетекшінің міндеті мен ізденісі зор рөл атқарады. Біртұтас тәрбие жоспарын жүзеге асыру үшін де ізденіс пен ұстаз құзіреттіліге аса қажет. Мұғалім алдында отырған баланың өсу ортасы мен денсаулығына зер салып, педагог психологтармен бірлесе отырып жұмыстанады. Сонда ғана нітижеге бағытталған іс басталары сөзсіз.

Қазіргі таңда бала дамуына оң әсер беретін технологиялар жетіп артылады. Тек оны сұраптап алу ұстаз шеьерлігіне байланысты. Арт-терапия әдістері арқылы бала табиғаттың түрлі құбылыстары туралы білімдерін жетілдіреді, оның сырын ұғынуға тырысатынын көрсеиіп отыр, Сонымен қатар баланың эмоциясы мен сезім моторикасын психологиялық тұрғыда басқаруға үйренеді. Білім берудің барлық деңгейлерінде білім алушылардың білімін, іскерлігін және дағдыларын көркемдік, графикалық, шығармашылық, презентациялық іске асыру арқылы пәндік тұжырымдаманы және әлемнің Құзыретті көрінісін қалыптастыратын технология ретінде зерделенетін және қолданылатын art -технология осындай заманауи технологиялардың бірі деп танылады. Арт–терапия өз ойын еркін білдіру және өзін-өзі тану құралы болып табылғандықтан, жеке тұлғаны тануға да мүмкіндік береді. Яғни адам өзінің ішкі жан дүниесіне көңіл аударады, сенімділік мен төзімділікті қажет ететін жігерлілікті тудырады. Арт-терапия арқылы баланың шығармашылығы шыңдадалады, ізденеді. Ал шығармашылық қабілеттер қиялдың байлығымен, ойлаудың ерекшелігімен, заттарға деген сындарлы көзқараспен жаңа шешім және идеяларды ұсыну мүмкіндігімен, өз білімің, икемділігі мен дағдысын іске асыру барысында өмірлік белсенді ұстаным көрсете білуімен сипатталатынын ескерсек, бұл терапия сынып сағатына аса керек.

Ерекше білім беруді қажет ететін балалар үшін бұл технология таптырмас әдіс екені белгілі. Жеке тұлғаға назар аудара отырып, баланы қоршаған ортамен байланыстыруға мүмкіндік береді. Инклюзивті білім берудің басты мақсаты — жеке баланы өзгерту немесе түзету емес, оқу процесін осы баланың мүмкіндіктеріне бейімдеу болып табылады. Яғни, бүкіл білім беру жүйесі белгілі бір баланың қажеттіліктері мен мүмкіндіктеріне бейімделеді. Инклюзияның ерекшелігі сол оқу орындарындағы білім беру жүйесі мүмкіндігі шектеулі балаларға бейімделетінінде. Бала. ерекшеліктеріне қарамастан, оларға жайлылық үшін арнайы жағдайлар жасалған оқу орындарында оқуға мүмкіндік беріледі. Мүмкіндігі шектеулі балаларға сапалы және қолжетімді білім беруге жағдай жасау үшін ерекше технологиялар қолданылады. Сыныптағы балалармен өткізілетін шарада алдын ала ұтымды технология сараланады. Ұйымдастырушылық технологиялар бейімделген және қол жетімді білім беру ортасын құруға, ал педагогикалық технологиялар оқу процесін жүзеге асыруға негізделеді. Инклюзивті сыныпта шара ұйымдастыру көп күш — жігерді қажет етеді, өйткені баланың жұмысына қосылудың барлық қыр-сырын ескеру қажет. Әр баланы жеке тұлға деп қарастырғандықтан, әрқайсысына ерекше көзқарас қажет. Мұғалім балалардың қызығушылығына бейімделіп, қажет болған жағдайда оқыту әдістерін өзгерте алады. Жаңа білім беру технологияларын игеру үшін көп күш қажет екені белгілі. Сыныптан тыс шараларда балаларға қиялын шыңдайтын жұмыстар беру арқылы шығармашылыққа баулуға, нәтижеге бағытталған істі көрсетуге мүмкіндік ала отырып, мұғалім ізденісі айқындалады. Түрлі сайыстар мен байқаулар ұйымдастыруда арт технологисын тиімді қолдануға болады. Баланың сабақта алған білімін өмірмен ұштастыру мұғалім үшін де, оқушы үшін де ұтымды болмақ. Сондықтан білім алушылардың даму деңгейін ескере отырып, жұмысыңызды жоспарласаңыз тәрбие мен білімді бір арнаға бұра аласыз. Бұл техноглогия класыңызда ерекше білім беруді қажет ететін оқушы болса, оның кластастарымен мәмілешге келіп, тіл табысуына, топтық жұмысқа араласуына септігін тигізнрі анық.

Мұғалімнің негізгі міндеті — білім алушыларға болашақта өзін табуға, тәуелсіз, өзіне сенімді адамдар болуға, оларды қоғамдағы өмірге дайындауға көмектесу. Мұғалімнің оларға белгілі бір функционалдылық пен қасиеттер жиынтығын қалай енгізуі, түсіндіруі, олардың қоғамға бейімделуіне байланысты болатынын естен шығармағанымыз дұрыс. Инклюзияны дамыту үшін мыналар маңызды

болып табылады: мұғалімдерді міндетті түрде қайта даярлау, арнайы білім беру жүйесінің тәжірибесін тарта отырып, инклюзивті білім беруді қолдаудың ресурстық орталықтарын құру, қашықтықтан білім беру жүйесін дамыту, тәрбиелеу мен оқытудың барлық кезеңдерінде арнайы технологияларды пайдалану.

Сынып жетекшісінің білім алушылардың келешегі үшін әр шарасы мен сынып сағатын үлкен ізденіспен өткізуі маңызды. Екінші анасынан бала мейірім мен тәрбиені қатар ала отырып, үлкен өмірге бейімделеді. Қайзгі дамыған тұста түрлі технологияны тиімді қолданып, бала қабілетіне қозғау сала білген жөн. Мысалы: табиғатты қорғау тақырыбындағы сағаитта бала қиялына ерік беріңіз. Сонда оқушыларыңызды басқа қырынан танитын боласыз. Түрлі табиғи заттарды қолдана отырып, көрнекілікті өздері жасап ұсынады. Міне. функционалдық сауаттылық дегеніміз осы. Баланы өмірге бейімдеуде еркіндік, сенім, қолдау аса қажет. Белгілі бір тақырыпты алып, тақырып төңірегінде ақпараттар жинақтау, жұмыс түрін таңдау, белсенді бөлініспен білім алушыға сенім білдіру жұмысыңыздың алға басуына әсерін тигізеді. Сынып жетекшінің тәрбие саласындағы жұмысы орасан көп. Сондықтан жеке тұлға дамуын, психологпен арнайы диагностика жүргізе отырып анықтаған жөн.

Қорыта айтқанда, жаңартылған білім беру мазмұны аясында белсенді әдістерді, дидактикалық принциптерді, инновациялық технологияларды жүйелі қолдану сынып жетекші жұмысының жаңа қырларын ашуға мүмкіндік бере отырып тәрбие жұмысын жандандырады.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Тунгускова Элина Валерьевна
учитель английского языка КГУ Гимназии №3 г. Караганды

Аннотация. Статья посвящена использованию инновационных технологий на уроках английского языка. Рассматриваются современные цифровые инструменты, образовательные платформы, мобильные приложения, интерактивные доски, виртуальная и дополненная реальность, а также методы геймификации и онлайн-курсы. Подчеркивается важность интеграции этих технологий в образовательный процесс для повышения эффективности обучения, улучшения мотивации учащихся и создания интерактивной, доступной образовательной среды. В статье также отмечается роль технологий в индивидуализации обучения и улучшении обратной связи между преподавателями и учениками.

1. Цифровые образовательные платформы. Одним из наиболее распространенных инструментов являются цифровые образовательные платформы, такие как Moodle, Google Classroom, Edmodo. Эти платформы позволяют учителю и ученикам взаимодействовать вне зависимости от времени и места. Учитель может размещать материалы, задания, тесты и проводить онлайн-уроки. Ученики, в свою очередь, могут легко просматривать задания, сдавать их, получать обратную связь и работать над улучшением своих знаний.

Важным аспектом является использование платформ для создания индивидуализированных образовательных траекторий. С помощью таких технологий учитель может создавать задания, соответствующие уровню знаний каждого ученика, что

позволяет достигать лучших результатов в изучении языка.

2. Использование мобильных приложений

Смартфоны и планшеты открывают новые горизонты для преподавания и изучения английского языка. Существует множество мобильных приложений, которые помогают учащимся развивать навыки аудирования, чтения, письма и говорения. Программы, такие как Duolingo, Babbel, Quizlet, предлагают разнообразные упражнения, игры и тесты, которые делают процесс обучения увлекательным и доступным в любой момент времени.

С помощью мобильных приложений можно организовать как самостоятельную работу, так и взаимодействие в группах, что способствует лучшему усвоению материала. Например, использование Quizlet для запоминания словарного запаса помогает ученикам создавать свои карточки и делиться ими с другими.

3. Интерактивные доски и проекторы

Интерактивные доски и проекторы позволяют организовать уроки более динамично и интересно. С помощью этих устройств можно показывать видеоматериалы, демонстрировать презентации, проводить опросы и тесты в реальном времени, что способствует активному вовлечению учеников в процесс обучения. Особенно эффективно такие технологии используются при обучении произношению, аудированию и развитию навыков общения на языке.

Использование мультимедийных материалов (видео, аудиофайлов) помогает сделать уроки более насыщенными и многогранными. Видеоуроки с носителями языка, интервью, фильмы и видеоклипы на английском языке развивают не только языковые, но и культурные компетенции учащихся.

4. Виртуальные и дополненные реальности

Еще одной перспективной технологией является виртуальная и дополненная реальность (VR/AR). Эти технологии позволяют создать учебные ситуации, приближенные к реальной жизни, где учащиеся могут практиковать английский в контексте, близком к настоящим жизненным условиям. Например, учащиеся могут посетить виртуальные музеи, общаться с аватарами носителей языка или исследовать города, улучшая навыки общения и понимания английского языка.

5. Геймификация

Геймификация — это процесс интеграции игровых элементов в учебный процесс. Она включает в себя использование различных элементов игры, таких как баллы, уровни, лидерборды, награды и соревнования, для повышения интереса учеников к изучению языка. Платформы, такие как Kahoot! или Socrative, позволяют проводить интерактивные викторины и игры, что помогает учащимся активно участвовать в занятиях, повторять материал в увлекательной форме и укреплять свои знания.

6. Онлайн-курсы и видеоуроки

В последние годы активно развиваются онлайн-курсы, такие как Coursera, EdX, YouTube-каналы, где можно найти уроки и тренировки по английскому языку, созданные опытными преподавателями и носителями языка. Такие ресурсы помогают учащимся изучать язык в удобном для них темпе, а также дают возможность доступа к качественным учебным материалам, которые могут дополнить традиционные уроки в школе.

7. Обратная связь и аналитика

Одним из важных преимуществ инновационных технологий является возможность быстрого получения обратной связи. Учитель может мгновенно оценить работу ученика, дать рекомендации по улучшению, а также отслеживать прогресс каждого ученика. Использование технологий позволяет более точно и своевременно выявлять слабые стороны ученика, помогая эффективно корректировать процесс обучения. Инновационные технологии открывают перед учителями английского языка новые возможности для организации обучения, повышения мотивации учеников и улучшения качества образования. Использование таких технологий, как цифровые платформы, мобильные приложения, интерактивные доски, виртуальная реальность, а также геймификация, позволяет сделать процесс обучения более эффективным и увлекательным. Важно помнить, что технологии — это не замена учителю, а мощный инструмент, который помогает сделать обучение более доступным, интересным и персонализированным, способствуя успешному освоению английского языка.

Использованная литература

1. Бейсенова, Л. М. «Инновационные технологии в обучении иностранным языкам». Алматы, 2020.
2. Мурзагалиева, М. С. «Геймификация как метод обучения английскому языку в казахстанских школах». 2022.
3. Н. С. Курбановой. «Информационно-коммуникационные технологии в образовательном процессе». Алматы, 2018.
4. Сулейменова, Г. К. «Использование информационно-коммуникационных технологий в обучении английскому языку». Алматы, 2019.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

АКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ

Турешова Анаргуль Умирхановна
учитель биологии школы-гимназии
имени Ш.Бекмухамбетовой Уилского района

В настоящее время базовое биологическое образование должно обеспечить выпускникам высокую биологическую, экологическую и природоохранительную грамотность. Решить эту задачу можно на основе преемственного развития знаний в области основных биологических законов, теорий и идей, обеспечивающих фундамент для практической деятельности учащихся, формирования их научного мировоззрения.

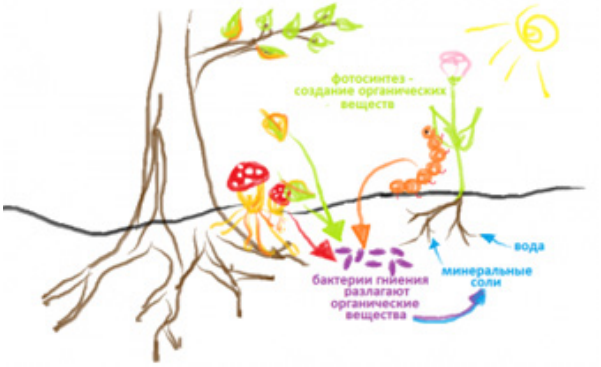
Основной целью моей педагогической деятельности является создание условий для формирования у обучающихся высокой биологической, экологической и природоохранительной грамотности путем повышения их мотивации к изучению биологии.

Для достижения поставленной цели были сформулированы следующие задачи:

- применение разнообразных методов обучения, направленных на то, чтобы учащиеся не просто получали информацию, а включались в открытие неизвестного для себя знания;
- использование разнообразных форм работы, при которых учащиеся выступают перед классом с новой информацией и оценивают выступления друг друга;
- использование технологии интегрированного обучения, для установления связи биологии с другими предметными областями: с химией, географией, физикой, математикой.

Основным на уроке биологии для меня является выстраивание диалога учеников с учителем и с одноклассниками, для этого я использую активные методы обучения, которые позволяют повышать результативность учебного процесса.

Тематическая дискуссия – это способ обсуждения какого-либо спорного вопроса. Данный метод используется мной для анализа биологических вопросов, которые имеют множество ответов. Тематическая дискуссия используется мной как на этапе актуализации знаний, так и для изучения нового материала. В ходе урока-дискуссии может задействоваться и групповая работа: класс делится на 5-6 групп для выдвижения и обсуждения собственного мнения, которое в последующем каждая группа должна представить в форме плаката и выступить перед классом. Заканчивается дискуссия обсуждением мнений и выступлений разных групп, поиску доказательств и опровержений. Данный метод я использую, например, на уроке в 9 классе по теме: «Биологическая классификация», где учащиеся самостоятельно выделяют принципы, которые

Природа предстает перед детьми в виде разрозненных знаний по биологии, химии, физике, географии. В результате этого учащиеся получают разобщенные сведения об устройстве мира, при этом каждый момент получения знаний должен быть одновременно и моментом формированием целостности сознания учащегося, единой системы знаний о природе. В связи с этим, периодически, я провожу интегрированные уроки, в ходе которых ученики могут увидеть взаимосвязь между учебными дисциплинами и понять, что знания в одной дисциплине облегчают понимание процессов, изучаемых в других областях. Презентация и карточки для работы в группах к интегрированному уроку в 9-ом классе на тему «Средообразующая деятельность организмов» доступны для скачивания на моем сайте в разделе «Методические разработки» http://aaundnl.wixsite.com/bionsk.

На сегодня общее содержание углекислого газа в атмосфере Земли составляет около 1100 млрд т. За один год все растения на Земле ассимилируют почти 1 млрд т углерода и примерно столько же (вместе с гетеротрофными организмами) выделяют его в атмосферу. Пользуясь знаниями по химии о молекулярной массе элементов и веществ, определите, за какой срок весь содержащийся в атмосфере углерод пройдет через живые организмы

Параллельное сосуществование в одном уроке материала по разным предметам даёт возможность разнообразить виды деятельности детей, вовлечь всех школьников в решение поставленных перед ними задач.

«Биология – наука о жизни». В ходе мозгового штурма учащиеся приводят примеры того, что биология – неотъемлемая часть современного мира, понимают важность изучения биологии. При изучении разнообразия и значения в природе и жизни человека бактерий, грибов, растений, животных учащиеся готовят презентации и предоставляют одноклассникам интересную информацию. Технология презентации помогает овладеть навыками подачи информации, технологией публичного выступления, умения отвечать на вопросы аудитории и выходить из затруднительных положений.

Список использованной литературы.

1.Новые педагогические и информационные технологии в системе образования./ Под редакцией Е.С.Полат, М., Академия 2019г.

2. Бондарук М.М. Занимательные материалы и факты по общей биологии в вопросах и ответах 5-11 классы - Изд. Учитель: Алматы, 2017.

МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТРУДА

Уразмухамбетова Асель Казиевна
учитель художественного труда СШЛ №24 имени А.Ермековой г.Актобе

На протяжении веков школа накопила достаточно большой опыт обучения детей. Таким образом, сложились различные точки зрения на понятие, эффективность применения различных методов и принципов обучения.

Процесс обучения достаточно сложное явление, и его нельзя представлять как простую передачу знаний учителем ученикам, которые этими знаниями ещё не обладают. Здесь, естественно, возникают вопросы: «Чему учить?» и «Как учить?»

Законы, или правила, действующие в любой науке, отражают объективные, существенные и устойчивые её связи, а также обозначают определенные тенденции их развития. Однако эти законы не содержат непосредственных указаний для практических действий: они являются лишь теоретической основой для выработки технологии практической деятельности.

Проблемный метод обучения предусматривает постановку определенных проблем, которые решаются в результате творческой и умственной деятельности учащихся. Этот метод раскрывает перед учащимися логику научного познания; создавая проблемные ситуации, учитель побуждает учащихся строить гипотезы, рассуждения; проводя опыты и наблюдения, дает возможность опровергать или утверждать выдвинутые предположения, самостоятельно делать обоснованные выводы. При этом учитель использует объяснения, беседы, демонстрации, проведение наблюдений и опытов. Все это создает перед учащимися проблемную ситуацию, вовлекает детей в научный поиск, активизирует их мышление, вынуждает их прогнозировать и экспериментировать. Но при этом необходимо учитывать возрастные особенности детей.

Одним из методов проблемного обучения является эвристическая и проблемно-поисковая беседа. В ходе ее учитель ставит перед учащимися ряд последовательных и взаимосвязанных вопросов, отвечая на которые они должны высказывать какие-либо предположения и пытаться затем самостоятельно доказывать их справедливость, осуществляя тем самым некоторое самостоятельное продвижение вперед в усвоении новых знаний. Если в ходе эвристической беседы такие предположения касаются обычно лишь одного из основных элементов новой темы, то во время проблемно поисковой беседы ученики разрешают целую серию проблемных ситуаций.

Проблемные методы применяются преимущественно с целью развития навыков учебно-познавательной творческой деятельностью, они способствуют более осмысленному и самостоятельному овладению знаниями.

Этот метод раскрывает перед учащимися логику научного познания. Элементы проблемной методики можно вводить на уроках художественного труда в 3 классе.

Так, при моделировании корабликов учитель демонстрирует опыты, которые ставят перед учащимися определенные проблемы. В стакан, заполненный водой, помещают кусочек фольги. Дети наблюдают, что фольга погружается на дно.

Почему фольга тонет? Дети выдвигают предположение, что фольга – тяжелый материал, поэтому она тонет. Тогда учитель делает из фольги коробочку и осторожно опускает в стакан вниз дном. Дети наблюдают, что в этом случае та же фольга удерживается на поверхности воды. Так возникает проблемная ситуация. И первое предположение о том, что тяжелые материалы всегда тонут, не подтверждается. Значит, дело не в самом материале (фольге), а в чем-то другом. Учитель предлагает внимательно рассмотреть еще раз кусочек фольги и коробочку из фольги и установить, чем они отличаются. Учащиеся устанавливают, что эти материалы отличаются только по форме: кусочек фольги имеет плоскую форму, а коробочка из фольги – объемную пустотелую форму. Чем заполнены пустотелые предметы? (Воздухом). А воздух имеет небольшой вес.

Он легкий. Какой можно сделать вывод? (Пустотелые предметы даже из тяжелых материалов, как металл, заполненные (легким (воздухом, не тонут.) Почему не тонут большие морские кораблики, сделанные из металла? (Потому что они пустотелые) что будет, если коробочку из фольги проколоть шилом? (Она потонет.) Почему? (Потому что заполнится водой.) Что произойдет с кораблем, если его корпус получит пробоину и заполнится водой? (Корабль потонет.)

Таким образом, учитель, создавая проблемные ситуации, побуждает учащихся строить гипотезы, проводя опыты и наблюдения, дает возможность учащимся опровергать или подтверждать выдвинутые предположения, самостоятельно делать обоснованные выводы. При этом учитель использует объяснения, беседы, демонстрации предметов, проведение наблюдений и опытов.

Все это создает перед учащимся проблемные ситуации, вовлекает детей в научный поиск, активизирует их мышление, вынуждает их прогнозировать и экспериментировать. Таким образом, проблемное изложение учебного материала приближает учебный процесс в общеобразовательной школе к научному поиску.

Применение проблемных методов на уроках художественного труда и изобразительного искусства наиболее эффективно для активизации деятельности по разрешению проблемных ситуаций, учебно-познавательной деятельности учащихся.

Частично-поисковый, или эвристический метод получил такое название, т. к. ученики не всегда могут решить сложную проблему и поэтому часть знаний сообщает учитель, а часть они добывают

самостоятельно.

Под руководством учителя ученики рассуждают, решают возникающие познавательные ситуации, анализируют, сравнивают. Вследствие этого у них формируются осознанные знания.

Для развития самостоятельности и творческой инициативы учитель использует различные приемы.

На уроках труда на первом этапе дети выполняют задания по технологическим картам с подробнейшим описанием операций и приемов работы. Затем составляют технологические карты с частично пропущенными данными или этапами. Это заставляет детей самостоятельно решать некоторые посильные для них задачи.

Так, в процессе частично-поисковой деятельности, учащиеся сначала получают представление об изделии, затем планируют последовательность работы и осуществляют технологические операции по реализации проектов в законченное изделие.

Исследовательский метод следует рассматривать как высшую ступень творческой деятельности учащихся, в процессе которой они находят решения новых для них задач. Исследовательский метод формирует у учащихся знания и умения, которые обладают высокой степенью переноса и могут применяться в новых трудовых ситуациях.

Использование этого метода приближает процесс обучения к научному поиску, где учащиеся знакомятся не только с новыми научными истинами, но и с методикой научного поиска.

Естественно, что по содержанию исследовательский метод в науке отличается от исследовательского метода в обучении. В первом случае исследователь открывает обществу новые, ранее не известные явления и процессы; во втором – ученик открывает явления и процессы лишь для себя, не представляющие новизны для общества. Другими словами, в первом случае открытия осуществляются в социальном плане, во-втором – в психологическом.

Учитель, ставя перед учащимися проблему для самостоятельного исследования, знает , как результат, так и пути решения и виды деятельности, приводящие ученика к правильному решению поставленной проблемы. Таким образом, исследовательский метод в школе не преследует цели сделать новые открытия. Он вводится учителем для того, чтобы воспитать у учащихся черты характера, необходимые для дальнейшей творческой деятельности.

Рассмотрим на конкретном примере элементы исследовательского метода.

На уроке художественного труда учитель ставит перед детьми задачу – подобрать для изготовления кораблика бумагу, которая должна обладать следующими признаками: хорошо окрашиваться, быть плотной, прочной, толстой. В распоряжении каждого ученика имеются образцы писчей, газетной, рисовальной, бытовой (потребительской) бумаги и кальки, кисти, баночки с водой. В процессе несложных исследований из имеющихся видов бумаги ученик выбирает для изготовления корпуса модели кораблика такую бумагу, которая обладает всеми перечисленными признаками. Допустим, что первый ученик начинает проверять признак окрашиваемости. Проводя кистью с краской по образцам писчей, газетной, рисовальной, потребительской бумаги и кальки, ученик устанавливает, что писчая, рисовальная, потребительская бумага и калька являются плотными бумагами, газетная – неплотной. Ученик делает вывод, что газетная бумага не годится для корпуса кораблика. Разрывая имеющиеся образцы бумаги, ученик устанавливает, что писчая и потребительская бумага непрочная. Значит, эти виды не подходят для изготовления корпуса кораблика.

Далее ученик внимательно рассматривает оставшиеся виды бумаги – рисовальную и кальку – и устанавливает, что рисовальная бумага более толстая, чем калька. Следовательно, для изготовления корпуса кораблика необходимо использовать рисовальную бумагу. Эта бумага обладает всеми необходимыми признаками: хорошо окрашивается, плотная, прочная, толстая. Проверку видов бумаги следовало бы начинать с признака прочности. После этой проверки в распоряжении ученика осталось бы только два вида бумаги: калька и рисовальная. Проверка признака толщины дала возможность ученику из оставшихся двух видов сразу выбрать необходимую для кораблика рисовальную бумагу. При использовании исследовательского метода, как показывает рассмотренный пример выбора бумаги, ученику не дается готовое решение задачи. В процессе наблюдений, проб, опытов, несложных исследований ученик самостоятельно приходит к обобщениям и выводам. Исследовательский метод активно развивает творческие способности учащихся, знакомит школьников с элементами научного поиска.

Как из теоретической части, так и из практической, следует, что умело организованное, методически грамотное использование методов обучения на уроках художественного труда способствует повышению эффективности учебно-воспитательного процесса.

Литературы

1. Васильев В. Проектно-исследовательская технология: развитие мотивации. – Народное образование. – М., 2000, № 9, с.177-180.

2. Гузеев В.В. «Метод проектов» как частный случай интегральной технологии обучения. Директор школы. М., 1995, № 6, с.34-47.

3. Кочерова Е. Исследовательская деятельность учащихся в процессе освоения курса МХК : по материалам московского конкурса творческих проектов “Культура XXI века: между прошлым и будущим” / Е. Кочерова, М. Фоминова // Искусство в школе. - 2003. - № 6. - С. 41-44.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Утарбаева Венера Ерсаиновна
учитель русского языка и литературы Талпынской основной средней школы Теректинского района ЗКО

Слово «грамотность» подразумевает успешность в овладении учащимися чтением как средством осуществления своих дальнейших планов: продолжения образования, подготовки к трудовой деятельности, участия в жизни общества. Содержание понятия читательская грамотность включает: понимание прочитанного, рефлексию (раздумья о содержании или структуре текста, перенос их на себя, в сферу личного сознания) и использование информации прочитанного (использование человеком содержания текста в разных ситуациях деятельности и общения, для участия в жизни общества, экономической, политической, социальной и культурной).

Изучив некоторую литературу по проблеме формирования читательской грамотности как компонента функциональной грамотности подростка - важнейшего результата обучения в основной школе, соглашусь с коллегами, которые считают, что необходимо использовать в процессе обучения, т.е. на уроках русского языка и литературы следующие виды заданий:

1) С целью формирования у учащихся читательского умения находить и извлекать информацию из текста:

- после внимательного, осознанного прочтения текста находить и вычленять в нем фрагмент / фрагменты, требующиеся для ответа на заданный вопрос;
- выстраивать последовательность описываемых событий, делать простые выводы по содержанию текста;
- обнаруживать соответствие между частью текста и его общей идеей, сопоставлять информацию из разных частей текста;
- объяснять назначение карты, рисунка, таблицы, т.е. требуется работать с графической информацией: извлекать информацию, ориентируясь на слова (подписи под рисунками, названия столбиков диаграммы, название таблиц, схем);
- определять лексическое значение незнакомого слова (термина) не только по справочной литературе, но и на основе контекста.
- работать с метафорами: понимать переносный смысл выражений, понимать и употреблять обороты речи, построенные на скрытом уподоблении, образном сближении слов.

2) С целью формирования у учащихся читательского умения интегрировать и интерпретировать информацию текста:

- выделять основную и второстепенную информацию, извлекать из текста единицы информации, объединенные общей темой;
- обнаруживать в тексте доводы в подтверждение выдвинутых тезисов;
- аргументированно, связно, последовательно отвечать на вопрос в письменной форме, используя информацию исходного текста;
- устанавливать причинно-следственные связи между единицами информации текста, делать умозаключения на основе текста;
- различать информацию, заданную в тексте, от той, которой учащиеся владеют на основе личного опыта.

3) С целью формирования читательского умения анализировать и оценивать содержание текста:

- размышлять об информации, сообщенной в тексте; высказывать согласие / несогласие с авторской позицией, мотивировать его;
- оценивать утверждение текста с точки зрения моральных или эстетических представлений;
- формулировать логические умозаключения на основе информации, приведенной в тексте, приобретенных знаний и собственного опыта, сравнивать новую информацию с прочитанным ранее;
- высказывать свою собственную точку зрения о том, что обсуждается в тексте, и обосновывать ее, приводить доводы в защиту своей точки зрения;
- при оценке содержания текста обращать внимание не только на главные характеристики текста, но и на детали.

Тексты окружают современного человека на каждом шагу: реклама, доклад на собрании, статья в газете или интернете, SMS-сообщение, заявление о приеме на работу, школьное сочинение и прочее. Умение понимать и создавать текст формируется, прежде всего, на уроках русского языка и литературы.

Очевидно, что развитие смыслового чтения как таковое для слабовидящих детей – процесс сложный. Но здесь на помощь приходят, во-первых, современные технические средства для увеличения текста; во-вторых, известные всем увеличительные лупы; в-третьих, это, конечно, фонозаписи стихотворений, художественных

произведений, спектаклей. Звучащее слово становится самым актуальным элементом работы на уроках русского языка и литературы. При этом надо понимать, что у слабовидящих детей особо развит слух и вокальные данные, поэтому на уроках мы не просто читаем, а иногда поем. Например, на уроке русского языка в пятом классе по теме «Алфавит» я дала своим учащимся задание – повторить русский алфавит и пропеть его, положив на музыку, которая им больше всего нравится. Идея так понравилась детям, что на следующий урок мы наслаждались и красивой музыкой, и прекрасным исполнением. С тех пор правила русского языка мы тоже иногда «поём». На уроках литературы этот приём ещё проще использовать, когда знакомимся с миром поэзии.

Ещё одной приоритетной особенностью развития смыслового чтения детей является воспитание. Программа духовно-нравственного воспитания становится ориентиром формирования ценностей. Литература как учебный предмет в школах слепых и слабовидящих выполняет образовательные, воспитательные и компенсаторно-коррекционные функции.

Все эти причины обусловливают особенности изучения литературных текстов в школах слепых и слабовидящих. В чем же они заключаются? Поскольку художественная литература отражает все стороны действительности, то происходит обогащение личного опыта учащихся общественно выработанными. Кроме того, лингвистические особенности художественной литературы, словарная доступность обеспечивают ей роль одного из основных источников знаний.

Любое художественное произведение рассматривается на уроке в контексте всего творчества писателя или одного из этапов его творческого пути. Задача читателя, как минимум, выявить связь отдельных элементов анализируемого текста (темы, образы, способы выражения авторской позиции) с художественным целым. Для этого может быть использован такой прием как “Чтение с остановками”. Его цель - заинтересовать ребенка книгой, привлечь к осмысленному чтению. Учитель должен уметь “погрузить” ученика в мир художественного текста, научить его быть читателем, умным, вдумчивым, чувствующим, готовым совершать открытия. Общий алгоритм работы с данным приемом:

1. Вызов. Конструирование предполагаемого текста по опорным словам, обсуждение заглавия рассказа и прогноз его содержания и проблематики.
2. Осмысление. Чтение текста небольшими отрывками с обсуждением содержания каждого и прогнозом развития сюжета. Вопросы, задаваемые учителем: кто, что, где, когда и почему?
3. Рефлексия. На этой стадии текст опять представляет единое целое. Важно осмыслить этот текст. Формы работы с текстом могут быть различными: письменная работа, дискуссия, совместный поиск. Этот прием позволяет обеспечить благоприятные условия для художественного восприятия произведения и его углубленного анализа, способствует предупреждению зрительной утомляемости учащихся и сохранению работоспособности в течение всего урока.

Целостное восприятие и понимание литературного текста, умения анализировать и интерпретировать текст возможно при опоре на следующие виды деятельности:

- осознанное, творческое, выразительное чтение художественных произведений разных жанров;
- пересказ (подробный, краткий, с элементами комментария, с творческим заданием);
- ответы на вопросы;
- анализ и интерпретация произведения;
- составление планов;
- характеристика литературного героя;
- написание отзыва о произведении;
- написание сочинения.

Работая с текстом, дети обретают навык видеть слово в глубокой перспективе целого. При подборе содержания занятий должны учитываться современные условия и задачи воспитания подрастающего поколения, выведение ребёнка из состояния пассивности в состояние активного действия, когда возрастает познавательный интерес к предмету, развитие умственных способностей, критическое мышление.

Научить современных школьников вдумчиво читать, извлекать из прочитанного нужную информацию, соотносить ее с имеющимися знаниями, интерпретировать и оценивать - важные задачи ряда школьных предметов. И основная нагрузка ложится на гуманитарные предметы. В то же время надо учесть, что развивают творческую активность, стимулируют интерес учащихся к предмету разные виды работы с текстом.

Использованные источники:

1.Асмолов А.Г. Формирование универсальных учебных действий в основной школе: от действия к мысли. Система заданий для учителя. - М.: Просвещение, 2017,-159 с.
2.Доскарина Г.М. Исследование в действии: Способы и приемы повышения уровня читательской грамотности учащихся / Г.М.Доскарина, А.С.Сабитова // Молодой ученый. - 2016. - №10.4. - С. 19-21.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БІЛІМ БАСТАУЫ-БАЛАБАҚШАДА

Шонтыбаева Анаргул Ескуатовна
Педагог-сарапшы
Ақтөбе облысы, Алға ауданы , Алға қаласы
№1 «Еркетай» Алға бөбекжай - балабақшасы

Экологиялық білімнің маңызы өте терең жатыр. Табиғат – бізге берген ең құнды қазынамыз, бірақ табиғаттың байлығы өлшеусіз емес. Оны аялап, қорғау керек. Ең алдымен осыны өскелең ұрпаққа түсіндіруге тиіспіз. Дәл осы мақсат тәрбие мен білім беру ісінде айқын көрініс табуы қажет. Себебі адам баласы өзін табиғаттан тыс елестете алмайды. Жас ұрпақты табиғатты қорғауға тәрбиелеу ұлттық негіздегі балабақшадан басталады. Туғаннан өмірден өткенше табиғаттың мол ырзығын пайдаланамыз. Сол себепті табиғат-ананы аялау, қамқорлық көрсетуге бағытталған экологиялық білім үздіксіз беріліп отыруы керек. Әрине, білім берудің барлық сатысында ма-ңызды, дегенмен тақырыпқа арқау болып отырған экологиялық білімнің балабақшадан бастап берілуі – өте өзекті. Өйткені мектепке дейінгі білім – барлық білім беру жүйесінің бастау бұлағы. Енді осы мектепке дейінгі тәрбие мен білім беру саласында балаларға экологиялық білім берудің тиімді ерекшеліктеріне тоқтала кетейік. Балабақшадағы экологиялық білім балаларға табиғатты аялап, оны қамқорлық¬қа алып күту, табиғат жөнінде қарапайым білім бере отырып, тірі және өлі табиғаттағы құбылыстар жөнінде қарапайым ұғымдар қалыптастыруға бағытталады. Шынында табиғат – мектеп жасына дейінгі балалар үшін түрлі табиғи құбылыстарды танудың таптырмас жолы ғана емес, сөздік қорын байытудың көзі. Сондықтан экологиялық тәрбие мен білім беруді тіл дамыту мен сауат ашу оқу қызметтеріне кіріктіріп отырған жөн. Бір жағынан бұл маңызды оқу қызметтерін түрлендіреді, екінші жағынан экологиялық тәрбие мен білім беріледі. Жалпы экологиялық тәрбие мен білім беру міндетін балабақшадағы кез келген сабаққа кіріктіріп жіберуге әбден болады. Мұндай жұмысты нәтижелі жүргізу тәрбиешінің тәжірибесі мен біліктілігіне байланысты. Дегенмен экологиялық білім беруді негізгі оқу қызметтерінің мазмұнына кіріктірумен ғана шектемеген дұрыс. Біз балалар-ды табиғатпен танысып, айнала қоршаған ортасына деген қамқорлықты қалай көрсететінін үйретіп, үйдегі, ауладағы өсімдіктер мен жануарларды күтіп-баптауға баулимыз. Себебі балалар көзбен көріп, қолмен ұстап, өздері сезінген нәрсені есінде сақтап қалады, ұмытпайды. Жалпы мектеп жасына дейінгі балалардың ерекшелігінде бір нәрсені үйре¬ту үшін оны бірнеше мәрте қайталап айтуға тура келетінін ескерсек, көрсетудің маңызы өте зор. Сондықтан кішкентайларға экологиялық тәрбие мен білім беруді түрлендіріп отырған абзал. Түрлендіруді табиғатқа саяхат, мұражайларға бару, мақсатты серуен, телебағдарламалар, бейнефильмдер, табиғат туралы көркем әдебиеттер, суреттерді, фотосуреттерді, иллюстрацияларды тамашалау арқылы жүзеге асыруға болады. Сондай-ақ тәрбиеленушілермен бірге түрлі қызықты эксперименттер жасау да ерекше әсер қалдырады.Бұдан бөлек экологиялық тәрбие беруде халықтық педагогика негіздерін пайдалану да оқу-тәрбие жұмысын өнімді етеді. Мысалы, табиғат құбылыстарына қатысты түрлі қазақы болжамдарды, қоршаған ортаны қорғауға үйрететін мақал-мәтелдер мен танымдық қабілетін арттыруға септігін тигізер жұмбақтар, тақ¬пақтар жаттатуға болады. Бәрі де тәрбиешінің шебер¬лігіне келіп тіреледі. Бастысы мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеумен, жас ұрпаққа білім берумен айналысатын педагог балабақшадағы білім нәрінің бала өмірі үшін уызына жарығанмен тең екенін ұмытпауы қажет. Табиғат – тіршілік көзі.Табиғатты қорғау, аялау - әр адамның міндеті. Үлкен-кіші әрдайым оны таза ұстап, құрмет тұту қажет. Адам табиғатқа мейірімділікпен, сүйіспеншілікпен, қамқорлықпен қарап, үйлесімділік сақтағанда, адамзат баласы үшін табиғат – кең сарай, мәңгі тозбас құтты қоныс болады. Табиғат – тіршілік атаулының құтты қоныс-мекені, тіршіліктің түлеп өсуіне қажет, жер бетіне көрік берген сәні. Халқымызда табиғат деген сөз жер, туған жер, атамекен ұғымдарымен қатар тұрады. Әрбір азамат табиғат алдында өзін жауапты, барлық жануарды киелі санап, өзен, көл жағалауларын таза ұстап, бұлақ көрсе көзін ашып, жастайынан балаларының санасына сіңіріп, бойларын жақсылыққа үйреткен. Табиғатты қорғау қарапайым дүниеден басталады деп ойлаймын. Табиғат пен қоршаған ортаны қорғаудың жолдарын ұғындыру, жалпы халықтың экологиялық сауатын ашу, жастарға үздіксіз білім беру нәтижесінде ғана

шешіледіабиғат тіршіліктің құт - берекесі. Табиғатты қорғау міндетіміз. Қазіргі кезде экология мәселесі нашарлап кетті. Табиғатты қорғау, сақтау қазіргі жастардың қолында. Қазақ халқында табиғатты құрмет тұтады. Адам табиғаттың патшасы деген ұғым бар. Сондықтан табиғат адам үшін асыл ана. Өйткені адам баласы табиғаттың тіршілігінде өсіп-өніп, жетілген. Табиғат - ырыздықтың, ырыс пен мол қазынасының қайнар көзі, адам денсаулығының сенімді сақинасы. Қазіргі табиғаттың ластануы үлкен - мәселе. Бұл барлық дүние жүзінде қарастырылуда. Табиғат-сөз жетпес сұлулық, баға жетпес қазына, көз тоймайтын әсемдік, айтып жеткізе алмайтын қыры мен сыры мол құбылыс болғанымен қазір сол табиғат нашарлап, ластануда соның салдарынан адам өміріне қауіпті жағдай тудыруда. Біз табиғаттағы әрбір жайқалып тұрған ағашқа қамқорлық танытуымыз қажет. “Бір тал кессең, он тал ек”, “Жер құтты болса, мал сүтті болады”-демекші, айналамызда табиғаттан лас иісті, ауру тудырушы бактерияларды жоюшы тал, жасыл желек. Табиғаттың зардаптарына төтеп беру үшін табиғатты ластамай қорғауымыз керек. Та-биғатқа адал болайық, ал адалдық табиғат үйлесіміндегі қатынастардың шынайылығы мен табиғилығын айқындайтын категория екені сөзсіз. «Табиғатсыз адамзаттың күні жоқ, оны айтуға табиғаттың тілі жоқ» деп халық даналығында айтылғандай, табиғатты қорғау біздің міндетіміз, болашақ ұрпаққа қалдырар байлығымыз. Сондықтан табиғаттың жанашыры болу әр адамның міндетті борышы екенін біліп жүрейік!

КОМПЛЕКС ТВОРЧЕСКИХ ЗАДАНИЙ ИСПОЛЬЗУЕМЫХ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Щербакова Евгения Анатольевна
учитель начальных классов начальной школы
села Сосновка Бурабайского района Акмолинской области

Для того чтобы быть востребованным в современном обществе, необходимо вносить в него новое своей деятельностью, т.е. быть «незаменимым». А для этого, деятельность должна носить творческий характер. Актуальность выбранной темы заключается в том, что модель современного выпускника школы строится на принципах самостоятельности, способности логически и творчески мыслить. Всё это формируется на начальных ступенях школьного образования. Задания творческого характера можно использовать на всех уроках математики. Главная цель развития творческих способностей - воспитание подлинно творческой свободной личности. Для решения этой цели определены следующие задачи:

- формировать у детей способности самостоятельно мыслить, добывать и применять знания;
- развивать познавательную, исследовательскую и творческую деятельность;
- находить нестандартные решения любых

возникающих проблем.

Надо отметить, что современные образовательные программы для младших школьников подразумевают решение задач развития творческих способностей ребенка в учебной деятельности. Безусловно, каждый урок начинаю такими словами: «Улыбнитесь друг другу» или «Желаю вам приятного учебного дня», «Разрешите мне на вас полюбоваться», «Подарите друг другу улыбки и хорошее настроение и т.д. В каждый урок пытаюсь внести что-то новое, занимательное. Для развития творческого мышления и воображения учащихся предлагаю такие виды работ :

Геометрические ребусы, кроссворды на различные темы, графические диктанты, игры «Верю — не верю». Развитие психологических механизмов как основы развития творческих способностей (памяти, внимания, воображения, наблюдательности). Игра «Внимание» или, например, такие задания:

- Сколько на рисунке треугольников? (других геометрических фигур?).
- Чем отличаются картинки?
- Раскрась участки, на которых ты встретишь такие фигуры (даются образцы различных фигур и большой рисунок, который составляют эти фигуры).
- Продолжи линию.
- Дорисуй рисунки, чтобы они были одинаковыми и т.д.

Для развития воображения:

- Нарисуй что хочешь. Составь геометрическое описание своего рисунка.
- Надень волшебные очки, через которые мы видим всё вокруг нас только в виде треугольников (квадратов и т.д.), нарисуй, что у тебя получилось.
- Дорисуй так, чтобы получился какой-то предмет. Игра «Давай пофантазируем». Даются различные фигуры или несколько фигур.
- Задачи — шутки, задания со спичками (А.Т.Улицкий, Л. А. Улицкий «Игры со спичками).

Решение частично-поисковых задач разного уровня. Здесь детям даются задания, решение которых они находят самостоятельно без участия учителя или при его незначительной помощи, открывают новые для себя знания и способы их добывания. Это задания на выявление закономерностей:

- Раздели фигуры на группы.
- Найди «лишний» рисунок.
- Начерти розовый отрезок длиннее зелёного, зелёный длиннее синего, а коричневый равный розовому отрезку.
- Найди закономерность и нарисуй все следующие многоугольники.
- По какому принципу объединили данные фигуры и др.

Для развития творческих способностей учащихся огромное значение имеют такие частично-поисковые задания, которые содержат несколько вариантов решений.

Решение творческих задач. Такие задания требуют большей или полной самостоятельности и рассчитаны на поисковую деятельность, неординарный, нетрадиционный подход и творческое применение знаний. Примером таких заданий могут быть разнообразные игры на составление фигур-силуэтов по своему замыслу: Монгольская игра «Танграм» (составление прямоугольника из треугольников и четырёхугольников). Решая творческие, нестандартные задания, дети испытывают радость приобщения к творческому мышлению. Задачи в стихотворной форме. При проведении устного счета включаются упражнения и задачи, составленные в рифмованной форме. Это оживляет работу, вносит элемент занимательности. Задачи такого типа используются при изучении таблиц сложения, вычитания, умножения и деления.

Задачи в занимательной форме. Активизируют умственную деятельность, заинтересовывать математическим материалом, увлекать и развлекать детей, развивать ум, расширять, углублять математические представления, закреплять полученные знания и умения, упражнять в применении их в других видах деятельности, новой обстановке. Главное в том, что дети учатся анализировать условие задачи, рассуждать, привыкают отвечать не учителю, а классу, выражая своё мнение: «Я думаю», «Я хочу добавить», «Я не согласен с ним». Умение ставить вопросы, побуждает детей использовать знания в новой ситуации. Работая в школе, я пришла к выводу, что наиболее эффективными средствами включения ребёнка в процесс творчества на уроке является игровая деятельность, создание положительных эмоциональных ситуаций. Применение творческих заданий на уроках математики способствует формированию убеждённости учащихся в том, что они не только успешно усваивают теоретический курс математики, но и сами создают нечто новое. Сама новизна предлагаемой умственной работы требует интуиции, своеобразной умственной инициативы. Ребёнку предстоит открыть много неизвестного, искать оригинальные, нестандартные решения в различных видах деятельности. Думаю, что такой деятельностью является познавательная творческая деятельность. Потому что в её основе лежит реализация и развитие познавательных интересов ребёнка. Я считаю, что каждый творчески работающий учитель добивается этого, используя свои приёмы развития творческих способностей познавательных интересов. И что у каждого учителя есть возможность дойти до сердца каждого ученика и попытаться раскрыть его творческие способности.

Творческие задачи - это такие задачи, для решения которых, как правило, не требуется выполнение вычислений, а используются лишь логические рассуждения.

- задачи на переливание;
- задачи на взвешивание;
- задачи на переправы;
- задачи на разъезды;

- задачи на дележи;
- задачи на соответствие и порядок;
- истинностные задачи;
- задачи на распиливание, разрезание;
- задачи на принцип Дирихле.

2. Геометрические задачи - геометрические головоломки, геометрия в пространстве, геометрия на клетчатой бумаге.

3. Нестандартные арифметические задачи – это текстовые задачи, в которых требуется найти значение некоторой величины с помощью арифметических действий над числами и для которых в курсе математики начальной школы нет общих правил и положений, определяющих решение.

4. Комбинаторные задачи - это задачи, требующие осуществления перебора всех возможных вариантов или подсчета их числа.

5. Простейшие задачи вероятностного содержания. Это задачи на классификацию событий, задачи об исходах в испытаниях.

Приведу примеры нестандартных задач, геометрических, комбинаторных и др., ответ на которые необходимо логически обосновать:

Задачи практической направленности (их мы встречаем в ВПР)

Нестандартные задачи призваны пробудить у учащихся интерес к математике. А заинтересованный занимательными задачами ученик начинает увлекаться математикой и переносит интерес к ней и на скучные разделы, неизбежные в каждом предмете. В конечном счете, это способствует быстроте и глубине усвоения, прочности знаний.

Вклад математики в развитие компонентов функциональной грамотности младшего школьника очень велик. Она влияет на информационную, читательскую, социальную функциональную грамотность, информацию общекультурной направленности. Знания математики используются на уроках технологии, окружающего мира.

Примеры заданий по математической грамотности

Примером задания по математической грамотности для младших школьников на математическую грамотность можно считать задачу про вертлявую девочку, которая по пути на экскурсию хочет посчитать своих выстроившихся парами одноклассников. Сзади четыре пары, впереди – три, и нужно еще не забыть про себя и подружку. Каждый ребенок попадал в похожую ситуацию, поэтому точно знает, о чем речь. Другое задание по математической грамотности – вычислить, на каком этаже находится квартира №125, если в доме всего 5 подъездов и 200 квартир? Так что если ребенок забудет, на каком этаже живет его друг или бабушка, математика поможет.

Литературы:

1. Шевчук И.В. Организация творческой работы на уроках математики в начальных классах. Вектор науки ТГУ. 2019 №2(9).

2.Евтыхова Н. М. К вопросу о функциональной математической грамотности будущего учителя начальных классов // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2015. – Т. 9. – С. 81–85. – URL: http://e-koncept.ru/2015/95033.htm.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

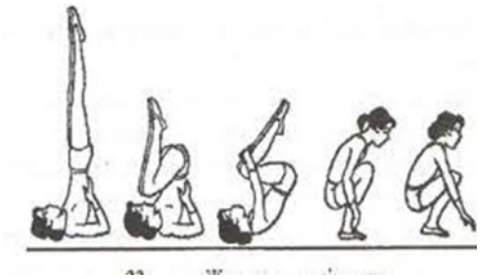
АКРОБАТИКАЛЫҚ ЖАТТЫҒУЛАРДЫҢ ЭЛЕМЕНТТЕРІН ҮЙРЕТУДІҢ ӘДІСТЕМЕСІ

Есмуканов Айдос Мейрамбаевич
Көкшетау қаласы Ш.Уалиханов атындағы
Көкшетау университеті
жанындағы көпсалалы колледжінің дене
тәрбиесінің мұғалімі

ҚАкробатикалық жаттығулармен айналысу адамның организгіміне жан-жақты ықпал етіп, күш пен ептіліктің дамуына көмектеседі, жүйке бұлшық еттерін және вестибульярлық аппаратты жетілдіреді, қимылдардың жалпы үйлесімділігін жақсартады. Акробатикалық жаттығулар дененің әдеттен тыс қалпына болуымен байланысты және өзінің формасы жағынан әр түрлі ыңғайда домалап түсу, аунап түсу, жауырынға,қолға,тұру және т.б. болып келеді. Осындай алуан түрлі болуы және күрделі жабдықтарды көп қажет етпейтіндігі акробатикалық жаттығулармен кез-келген жағдайда шұғылдануға мүмкіндік береді. Кез-келген акробатикалық жаттығулар орындау техникасын үйренуден бұрын қауіпсіздік ережелерімен танысып, біліп алған жөн. Сонда ғана жаттығуларды орындаған кезде жасқанбай, еркін болып, зақымданудан сақтана алады. Акробатикалық жаттығулар көпшілігі секіру арқылы орындалады, сондықтан секіртпемен көбірек жаттыққан жөн. Секіру жаттығуларына мыналар жатады:

1. Алға қарай орташа адымдау қалпынан екі аяқпен кезек секіру.
2. Жартылай жүрелеп отырып секіру.
3. Бірте-бірте жүрелеп отыра және қайтадан жоғары көтеріле секіру.
4. Біресе сол,біресе оң аяқты бір жақ жанға көтере сілтеу арқылы секіру.
5. Аяқты алшақ қойып тұрған қалпыта секіру.
6. Бұл да сондай, бірақ бір жақ жанға қарай үлкен адым жасап тұрған қалыпта секіру. 7. Баяу және тездетіп «төрт аяқтап» жүру.
8. Бастапқы қалыптан артқа жата қалып, төрт аяқтап, алға, артқа баяу жүру.
9. Қолды еденге иық кеңдігіндей алшақтықта тіреп ұстап, ал екі аяқты бірге ұстап, нәтиже есебі үшін тез-тез бүгіп жазу.
10. 100-110см биіктіктен секіріп түсу.
11. Кедергіден және «терезеден» секіру.

Акробатика - бұл адам өмірінде өз қолтаңбасы бар спорт түрі деуге әбден болады. Себебі, адамның өз денесін өз мұхтажына сәйкес қызмет өткізу - әркімнің ізгі арманы. Сондықтан да цирк өнерімен шұғылданушылар акробатиканы «Цирк ханымы» - деп атайды екен. . «Акробатес» - ірек сөзі, дәл мағынасы - «жоғары шығушы» деген сөз. Барлық акробатикалық жаттығулар негізгі үш топқа белінеді. Олар: секіру, тепе-теңдікті сақтау және лақтыру жаттығулары. Сөйтіп, акробатика дегеніміз жаттығулар жиынтығы, спортшының қимыл-қозғалысын басқару қабілеті, жинақтылық пен шапшандылық және қанатсыз қалықтау өнері

Акробатикалық жаттығулар.

- Аяқты алшақ қойып, тұру қалпынан алға домалап түсу.
- 2. Алға қарай домалап түсіп, жүрегелу және қарсы лақтырылған волейбол добын қағып алу.
- 3. Қолды тіреп отыру және төмен басылып отыру қалпынан артқа қарай домалап түсу.
- 4. Артқа қарай домалап түсу, бір тізерлеп тұру, бос аяқты артқа қарай көтеру.
- 5. Қолды алға қарай көтерілген аяқтың тобығы тұсынан ұстап, адымдап барып алға қарай домалап түсу.
- 6. Жаттығуды бастар алдында жаттығушының өзі лақтырған волейбол добын қағып, ала отырып, алға қарай бірнеше рет домалап түсуді орындау.
- 7. Шеңбердің ортасынан алға қарай созыла домалау арқылы өтіп шығу.
- 8. Жартылай жүрелеп отыру қалпынан адымдап жүріп барып, алға қарай домалап түсу.
- 9. Денені жиырған қалпында алға және

артқа екі рет домалап түсу.

Алға және артқа қарай домалап түсу-денені жинап, жиырып алып аударылып түсу деген сөз. Ардарылып түсу түрлерінің ең қарапайымы- қолды жерге тіреп отырып, алға қарай аударылып түру. Ол үшін төмен жүрелеп отырады да, екі аяқтап сәл алшақ ұстап, екі тізені екі жаққа жіберіп, екі қолды екі аяқтың сырт жағынан еденге тіреген қалпында бастайды: Бұл кезде арқа доғаша иіліп, бұлшық еттері қатаяды. Осындай қалыптағы жиырылу аяқтың денеі итеру күші жүрелеп отыру қалпына келгенге дейін созылады. Алға қарай домалап асып түсуді орындаған кезде мынадай қателіктер жіберілуі мүмкін.

А) басты еденге тиюі;

ә) жиырылған денені уақытынан бұрын жазу;

б) домалап түсудің бастапқы кезінде қолды алға жылжытып жіберу.

В) домалап түскеннен кейін аяқты жазып, көсілу.

Домалап түсудің ең негізгі қажетті элементі – жиырылу. Жиырыла білуді үйрене бастағаннан кейін екінші біреудің көмегімен домалап асып түсуді өз бетінше орындаудан біртіндеп оны қиындатып орындауға көшу қажет: жүрелеп отырудан қолды тіреместен домалап асып түсу; адымдап және жүгіріп келіп домалап түсу; қолға зат ұстап домалап түсу және домалап түскеннен кейін допты қағып алу; төрт тағандап тұрған жолдасының үстінен,жіптен гимнастиакалық орындықтан, ағаш аттан, кіші ағаш аттан домалап асып түсу, т.б. Алға қарай домалап түсуді үйреніп болғаннан кейін қолды тіреу арқылы артқа қарай домалап асып түсу жаттығуын орындауға көшу керек. Бұған ерекше ұқыптылық қажет. Артқа қарай домалап асып түсудегі жүйелілікті шалқадан жатып, қолды иықтан асыра тіреу арқылы артқа серпілуден бастаған жөн.

Үйрену жүйесінің келесі кезеңі жүрелеп отырудан артқа қарай домалап асып түзу арқылы қолды тіреп тізерлеп отыру, домалап асып түсіп, аяқты алшақ қойып тіреп туру; артқа қарай домалап түсу арқылы қолды тіреп, отырғаннан кейін жоғары секіру; артқа қарай қатарынан екі үш рет домалап асып түсу. Шынтақты жерге тіреу арқылы жауырынға тұру. Шалқамен жату қалпынан аяқтың ұшын бастан асыра еденге тигізуге тырыса отырып, бел еденнен көтерілген кезде алақанмен мықылды қаусыра ұстап,қолды белге тіреу керек және қолды шынтақтан біріп оны дененің астына қарай көбірек жіберіп, бұдан кейін аяқты жоғары қарай созады да,шынтақты тірей көтерілу арқылы жауырынға тұру қимылы орындалады. Жауырынға тұру тәсілін орнықтыра түсу үшін аяқпен мынадай әр түрлі қимылдан жасау ұсынылады: аяқты бүгу;аяқты алшақ ұстау; бір аяқты алға, екінші аяқты артқа қарай жіберу т.б. Бұл жаттығуды бастапқы қалыпты өзгерту арқылы қиындатуға болады,яғни екі аяқты бірге соға ұстап отырып, жауырынға жүру керек. Аяқты сүймелдеп ұстау қауіпсіздендерудің және оған көмек берудің элементі болып табылады. Акробатикаға тән негізгі міндеттерді ойдағыдай іске асыру үшін және денені дамыту үшін «көпір жасуды»үйренуді шалқамен жату қалпынан бастау керек. Үйрену жүйесінің басында иілгіштікті және иық буындарының қозғалғыштығын дамытатын жаттығуларды негізгі тұрыста тұрған қалыпта еденде гимнастикалық қабырғада жасап жаттыққан жөн.Осылардан кейін барып «көпір жасау» тәсілдерін үйренуге көшу керек.

- 1.Шалқадан жатып, қолды иықтан асырып жерге тіреп,жолдасының көмегі арқылы белді көтеріп көпір жасау.
- 2.Бұл да сондай, бірақ көпірді жеке өзі жасайды. Қол мен аяқ иықтын кеңдігіндей

мөлшерінде түзу ұсталып, бас артқа шалқая береді. Көпірде 3 сек. тұру керек.

Көмектесу киетімен және қауіп сақтау үшін оның жолында бір оқушы тұрып, бір қолмен оның жауырынынан, екінші қолымен белінен демесуі қажет Жіберілуі мүмкін қателіктер:

- а)Қол мен аяқтың бүгіліп кетуі.
- ә)Қол мен дене аралығындағы бұрыш 180-тан кем болды.
- Б)Қол мен аяқтың арасы иық кеңдігінен не кең не тар болды.
- В)бастың артқа толық иілмеуі. т.б.
- Шатқа отыруды үйрену үшін мынадай жаттығулар жүйесі орындалған жөн:
- 1)Жауырынға тұру
- 2)Қолдың көмегімен жауырынға тұру
- 3)Жауырынға тұрудан жамбас буындарын бүге отырып, аяқты бастан асырып ерінге тигізу.
- 4)Жауырынға тұру қалпынан басты оңға не солға бұру арқылы артқа домалап түсіп,тіземен тіреп тұру.

Жартылай шотқа отыруды меңгеру үшін бастапқы қалпына тізерлеп тұрып, бір аяқты бүгіп, екіншісін жазып және артқа қарай жылжытып, жамбасты артқы өкшеге тигізгенше серіппелі түрге қозғау. Арқаны жазып, ілгері қарау керек.Бұл-жартылай шактқа отыру. Осы жаттығуды қайталау арқылы аяқтың арасын бірте-бірте алшақтата шатқа толық отыруды меңгеруге болады. Біртіндеп үйрену барысында гимнастикалық қабырғаны пайдаланған дұрыс. Үйрену кезінде екінші адамның көмегі қажет өйткені ол қауіпсіздік шарасын қамтамасыз етеді Қарлығаш бейнесін жасау үшін алдымен екінші адамның көмегіне сүйеніп, гимнастикалық қабырғаны, бөренені және т.б жабдықтарды пайдаланып, кейін жеке орындауға көшу қажет.

Әдебиеттер

1. «Жеңіл атлетикаға арналған жаттығулар және машықтану» Алабина М., М.Ф. 2000ж.
2. «Жеңіл атлетика жаттықтырушыларының кітабы» Хоменкова Л.С., М.Ф. и С., 2014ж.
3.Дене тәрбиесі. Әдістемелік құрал Г.Маковецкая, Т.Васильченко, О.Меркель.Алматы кітап 2009ж.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
UZDIK KALAM

ФУТБОЛ ОЙЫНЫН ОҚЫТУ ҮРДІСІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ ЖӘНЕ ӘДІСТЕРІ

Көрібай Думан Бағдатұлы
Көкшетау қаласы Ш.Уалиханов атындағы
Көкшетау университеті
жанындағы көпсалалы колледжінің дене
тәрбиесінің мұғалімі

Футбол— (foot— аяқ,ball— доп) спорттың командалық ойын түрі. Футбол-әлемге аса танымал ойындардың бірі. Ойынның негізгі мақсаты қарсылас команданың қақпасына аяқпен немесе басқа да дене мүшелерімен (қолдан басқа) қарсылас команда салған саннан көбірек доп салу болып табылады.

Футбол тарихы XII ғасырдан басталады. Алғаш рет дамыды. Гастон де Фуа өз заманында футболды бар ынтасымен бақылап, ағылшындар футболды ойын деп есептесе, онда төбелесті не дейді?деп жазып кеткен екен. Футболға қарсылық көрсеткендер болды. Мысалы, шіркеудегі діндарлар, феодалдар футболға тыйым салынуын талап еткен екен. Өйткені, бүгінгі күнге дейін футбол өте қауіпті ойын саналып келеді. Футбол ережелері-ойынының бекітілген ережелері. Бұл ережелер (IFAB — International Football Association Board) тарапынан жазылып, тарапынан жарияланады. Ережелер топтағы ойыншылар санын, ойын ұзақтығын, алаң мен доп өлшемдерін және басқа да көптеген ойын қырларын қамтиды. Ережелердің соңғы редакциясы (2008 жылдың 1-шілдесі) 17 тармақтан тұрады. Халықаралық футбол ассоциацияның (IFAB) әр түрлі деңгейде және әр түрлі футболшылар топтары үшін (мысалы, жасөспірімдер үшін, әйелдер үшін, мүмкіншілігі шектелгендер үшін, т.б.) ресми түрінде қабылданған ойын шарттарының 17 нұсқасы бар. Әр командада максималды 11 ойыншы (қосалқы ойыншыларды санамағанда), оның біреуі - қақпашы. Өз айып алаңында қақпашыдан басқа ойыншы допты қолымен ұстауға болмайды. Қақпашыдан басқа ойыншылар қорғаушылар, жартылай қорғаушылар, шабуылшылар болып бөлінеді. Бір ойынның аты - матч, матч екі 45 минуттық бөлімнен (тайм) тұрады. Ойын арасында 15 минуттық үзілісі бар.

Футбол –студенттердің кең көлемдегі денсаулығын нығайтып және дамытатын дене тәрбиесінің көпшілік қолданылатын құралдарының бірі. Футболмен қазіргі кезде 3 миллионға жуық адам айналысады. Бұл шындығында да халықтық ойын, онымен ересектер, жасөспірімдер және балалар да шұғылданады.

Футбол – атлетикалық ойын. Ол адамның дене қасиеттерін, жылдамдықтың, ептіліктің, төзімділіктің, күштің дамуына ықпал жасайды. Адамның ерік – жігерін шыңдайды.

Футбол ойынының мақсаты екі коллективтің арасындағы бәсекелесте екеуінің де мақсаты бір ғана – жеңіс. Жеңіске деген ұмтылыс футболшыларды коллективтік әрекетке, өзара көмекке, достық және жолдастық сезімді тәрбиелейді. Футбол ойыны кезінде әрбір ойыншы өзінің жеке іс – қабілетін көрсете білуге, мүмкіндік ала отырып, сонымен бірге жеке ұмтылысты жалпы командалық мақсатқа жетуді талап етеді.

Ұйымдастыру мен басқару құрылымы.

1.Оқу жоспары мен бағдарламаларын құру.

2.Ұйымдастыру мен басқару құрлымының негізі.

3.Оқытушы кадрлар мен оқушылар құрамы.

Футбол ойынында допты тоқтау тәртіп бойынша қалыпты қозғалыстардың бірі болып саналады. Допты тоқтату толық болып саналады, егер доп тоқтап, қимылсыз жатса, толық емес болады, егер тоқтамай, тек жылдамдығын ғана азайтса. Ойында көбінесе толық емес тоқталулар қолданылады. Допты тоқтатуда табанның ішкі жағы қолданылады.

Домаланған допты ішкі табанмен тоқтату ойында көбірек қолданылады. Бұл әдіс ыңғай және оңды болып табылады. Допты өзіне қабылдаған футболшы сол мезетте-ақ допты бағыттауға дайын болып тұрады.

Футболдан оқу жаттығу және жарыстар жыл бойы өтетін болғандықтан, климаттық және метрологиялық жағдайлардың жиі өзгеріп отыруы, дененің шынығуына ағзаның қарсы тұруын көтеріп және бейімделу мүмкіншілігін кеңейтуге септігін тигізеді.

Спорттың басқа түрінен өткізілетін жаттығуларда, көбінесе қосымша спорт түрі ретінде футбол ойынын қолданылады. Бұл дегеніміз футбол дененің дамуына ерекше әсер етеді, таңдаған спорт спорт түрі бойынша жақсы дайындыққа септігін тигізеді. Футбол ойыны жалпы дене дайындығының жақсы бір құрал болып қызмет атқарады. Әртүрлі бағытты өзгертіп жүгіру, түрлі секіру, құрылымы жағынан әртүрлі сипаттағы дененің қозғалысы, допты алып жүру, қозғалыс жылдамдығы, ерік сапасының дамуы, тактикалық ой – осының барлығы жиылып көптеген бағалы сапаларды жетілдіреді. Олимпиядалық ойындардың қатарындағы футбол ойыны бойынша Қазақстан футболшыларының дене – күш, техникалық және тактикалық дайындығын жетілдіру, жаттықтыру әдістемесіндегі әлі пайдаланылмаған қордағы жаңа мүмкіндіктерді іздестірумен тығыз байланысты.

Сондай мүмкіндіктердің бірі болып футболшылар ағзасының оқу-жаттығу жүктемесіне жеке бейімделуі.

Футболдан оқу-жаттығу, жарыстар жыл бойы әртүрлі климаттық және метрологиялық жағдайлардың лезде өзгеріп отыруына қарамастан өткізіліп, соған ағзаның бейімдігін, мүмкіншілігін және қарсы тұру қабілеттілігін арттыруды қажет етеді.

Футбол ойыны бүкіл дүние жүзі халқының жан тәнімен құмарта шұғылданатын үлкен спорт түрі.

Біздің елде де қазіргі уақытта футбол өнері күн сайын даму үстінде. Қазақстан құрама командасы Азия құрылғы федерация құрамынан шығып, бүкіл әлем бойынша күштілер саналатын Европа елдерінің федерацияға мүше болып енді. Бұл өзгеріс Елімізде футбол өнерін дамыту, дене-күш, техникалық, тактикалық, психологиялық және функционалды дайындықтарын жетілдірудің жаңа әдістері құралдарын пайдалануға септігін тигізуде.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Ашмарин Б.А. Теория и методика педагогических исследований в физическом воспитании (пособие для студентов, аспирантов и преподавателей иниституов физической культуры)М.: ФиС, 2018
2.Качани Л. Горский. Тренировка футболистов. Шпорт словацкое физкультурное издательство, Братислава, 2004
3. Айкенов Ж., Азнаев М., Құрымбаев Е., Ерепбаев Н. Футбол ойыны. - Шымкент. 2009.- С.83

АУЫЗША ЕСЕПТЕУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ МАТЕМАТИКАЛЫҚ ТАНЫМДЫҚ БЕЛСЕНДІЛІКТЕРІН АРТТЫРУ

Мусина Айнур Абдигапуровна
Мұғалжар ауданы Сағашілі ЖББО мектебінің
бастауыш сынып мұғалімі

Оқушылардың өз бетімен жұмысын қалыптастыру оқушының пәнге деген қызығушылығынан және қажеттілігінен туады. Мектеп оқушыларының өз бетінше жұмыстарын ұйымдастырудың басты формасы – жұмыстарды орындау,ептілік, іскерлік, шеберлік дағдысын дамыту.

Қазақстан Республикасындағы білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасында жалпы білім берудің мақсаты – қазіргі қоғам талабына сай алынған терең білім, білік, дағдылар мен құзырлықтардың негізінде еркін бағдарлай білетін, қойылған мақсатқа танымдық қызмет жасау арқылы жете алатын, өз бетінше дұрыс, тиімді шешімдер қабылдауға қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру екендігі көрсетілген. Оны жүзеге асыру – мектептерде оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға септігін тигізетін оқу процесін ұйымдастырудың тәсілдерін, әдістері мен нысандарын іздестіруге өзекті сипат береді.

Оқушылардың өз бетімен жұмысын қалыптастыру оқушының пәнге деген қызығушылығынан және қажеттілігінен туады. Өз білімін көтеру жекелеген оқушылардың өз бетімен жұмыс істеу дағдысын дамытып, шығармашылық белсенділігін арттырады. Оқушылар оқыту барысында білім алады, ал содан соң оны қолдану ары қарай шығармашылыққа

үйлеседі. Математиканы оқытуда сабақтың нәтижелілігі мен оқушылардың ойлау белсенділігін арттыруда түрлі әдіс тәсілдерді іздестіруге көп көңіл бөлінеді.

Қызықты жаттығу жұмыстарын жүйелі түрде жүргізіп отыру – сол тиімді әдістердің бірі. Қызықты жаттығулар балалардың ойлау белсенділігін арттырып, оларды есептеуге деген үлкен қызығушылық тудырады, осындай жұмыстар кезінде оқушылардың есте сақтау қабілеті арта түседі, математикалық тілі жетіледі. Мұғалім қызықты жаттығулар арқылы аз уақыт аралығында көлемі жағынан көп жұмыс тындырып, оқушылардың жаңа материалды меңгеруге дайындығын және қандай мәселелерге көбірек көңіл бөлу керектігін анықтай алады.

Сабақтың басында өткізілетін жаттығулар оқушыларды бірден жұмысқа кірістіретіндей қызықты болуы тиіс. Сабақтың ортасында немесе соңында, балалар жазбаша немесе практикалық жұмыстан шаршаған кезде, қызықты есептеулер оларды сергітеді, жұмыс қабілетін арттырады.

Қызықты жаттығуларды орынды әрі шеберлікпен пайдалана білу сабақтың нәтижелілігі мен сапасын арттырудың да негізгі тәсілдерінің бірі екендігін тәжірибе көрсетіп отыр. Ең алдымен оқушылардың зеректілігін, ойлау қабілетін дамытатындай есептер шығара білуге үйрету керек. Орта буында әзіл есептер мен сұрақтар ауызша есептеулерде зеректілікке, тапқырлыққа баулиды. Оқушыны ұшқыр ойлауға, тез шешім қабылдауға дайындайды. Әзіл есептер шығару арқылы қарапайымнан күрделіге қарай көңіл аудару керек. Бірте – бірте ақыл ойды жетілдіруге көмектесетін есептерді шешуге әкеледі. Осы арқылы баланың өзіндік көзқарасы қалыптасып, өзіне деген сенімі артады.

Мысалы:

«Бір адамнан оның неше баласы бар екенін сұрайды. Жауабы ойланарлықтай болады: «Менің 6 ұлым бар, ал әрбір ұлымда туған қарындасы бар». Осы жанұяда неше бала бар?». Жауабы: жеті бала (6 ұл, бір қыз)

Қарапайым логикалық, яғни әртүрлі мазмұндағы стандартты емес есептерді ауызша шығара білудің білімділік және тәрбиелік мақсаты зор. Бұндай есептер оқушылардың математика пәніне қызығушылығына және ойлау қабілетінің дамуына әсерін тигізері сөзсіз.

Мысалы:

1. Бірдей жеті бөлке нанды 12 адамға қалайша тең бөліп беру керек? (Бір бөлке нанды 12-ге бөлуге болмайды). Жауабы: үш нанды төрт тең бөлікке бөліп, қалған төртеуін үш тең бөлікке бөліп кесу керек. Сонда әрбір адамға наннан келетіндей 12 тең үлеске бөлінеді.

2. 1 • 2 • 3 • ... • 18 • 19 - 1 • 3 • ... • 17 • 19 айырмасы қандай цифрмен аяқталады?

Жауабы азайғыш нөлмен, азайтқыш 5-пен аяқталады, онда айырма 5-пен аяқталады.

Зеректілікке берілетін арифметикалық есептерді шешудің өзіндік жолы бар екендігін түсіндіру керек. Бұл қиынға түссе де, ойлау қабілетін дамытуға көп әсерін тигізеді.

Мысалы:

1. Үш сөреде кітап тұр. Төменгі сөредегі кітап қалған екі сөреге қарағанда екі есе аз, ал ортаңғыда қалған екеуіне қарағанда үш есе аз, ал үстіңгі сөреде 30 кітап тұр. Үш сөредегі кітап қанша?

Шешуі: Төменгі сөредегі кітаптарды бір бірлік десек, онда ортаңғы және жоғарғы екі сөреде екі бірлік , ал үш сөредегі барлық кітаптар үш бірлік. Бұдан төменгі сөреде барлық кітаптың бөлігі, ортаңғы сөреде барлық кітаптың бөлігі. Төменгі және ортаңғы екі сөреде барлық кітаптың бөлігі, бұдан жоғарғы сөредегі 30 кітап барлық кітаптың бөлігі; барлық үш сөредегі кітап (кітап).

2. Ағайынды үш адам бірге тұрмақшы болып үй сатып алды.Үй сатушы үйін тек жылқыға бермекші болды. Сондықтан үйдің құны үшін ең үлкені үш тай , ортаншысы екі тай берді. Жылқысы болмағандықтан кенжелері өз үлесі үшін ағаларына 10 қой берді. Сонда ағалары неше қойдан бөліп алулары керек?

Шешуі: Үйдің құнының бір үлесі 10 қой болса, құны 10*3= 30 қой. Немесе 3+2=5 тай. Сонда 1 тайдың құны 30 : 5= 6 қой. Үлкені 3*6 = 18 қойдың құнын төлеген. Ендеше

18 - 10 = 8 қой алуы керек. Ортаншысы 2*6 = 12 қойдың құнын төлеген, ендеше

12 – 10=2 қой алуы керек.

Жауабы: 8; 2.

Оқушылардың білім деңгейін арттырудағы мұғалімнің іс-әрекеті дегеніміз – оқушының білімін жетілдірудегі, түрлі қажеттерді өтеуге байланысты белгілі мақсатқа жетуге бағытталған процессті айтамыз. Яғни мұғалімнің сабақ үстінде оқушыға білім беру мақсатымен жүргізілетін жұмыс түрлері. Оқушылардың білім деңгейін арттырудың жолдары: Ауызша есептеуге үйрету тәсілдері

Есеп шығаруға үйрету алғашқы сабақтардың өзінде-ақ басталып, сынып ілгерілген сайын бірте-бірте сәйкес шеберлік те қалыптаса бастайды.

Ауызша есептеуге үйрету уақыт үнемдеу тұрғысынан тиімді. Бір ғана мысалдың нәтижесін бірнеше тәсілмен есептегенде берілетін түсіндірмелер, аралық нәтижелердің қалай шығатыны, ақтық нәтижеде не болатыны ауызша айтылады да, оларды жазуға уақыт жұмсалмайды. Оған қоса қай тәсілді қолдану оқушының өз еркінде болғанымен, олардың барынша тиімдісін іріктеп алуды үйретуге де мүмкіндік мол.

Ауызша есептеуге үйретуде оқушылардың білімі мен дағдысын тексеру кезінде математикалық диктант ретінде қолдануды ескеру қажет. Диктанттан кейін тексеруді ауызша жүргізген қолайлы.

Математика сабағында ауызша есептеу дағдыларын қалыптастыру жұмыстарын жүргізудің маңызы зор.

Сабақта оқушылардың ойлау қабілетін дамыту үшін есеп шығарғанда орындайтын амалдарды ойша шешіп алуды дағдыландырған жөн.

Сабақтарда балалардың математикаға деген ынтасын арттыруға,олардың өз бетінше жұмыс істей білу дағдысын тәрбиелеуге ерекше назар аударылады. Пәнге деген ынтасы мен өз бетінше ойлай білу өзара тығыз байланысты. Сабақ балалар үшін қызықты өткенде, олардың оқу жұмысында да белсенділігі артып, өз бетінше жұмыс жасап, белсенділігін арттырғандығынан олардың пәнге деген ынтасы өседі. Оқушыларды өз бетімен ойлауға тәрбиелеп, математикаға деген ынтасын арттыру үшін оқыту әдістерін дұрыс таңдап алудың маңызы зор. Оқудың белсенді әдістерінің бірі – оқушыларға өз бетімен жұмыс істете білу. Барлық сабақтың елеулі бөлігінде өз бетімен жұмыс істегенде оқушы жұмыстың мақсатын айқын түсіне білуі, оны орындауы, тексеруі және қателіктерді түзетуі сияқты өз бетімен істелетін жұмыстың жалпы әдістерін бірте-бірте игеріп алуы тиіс.

Оқушылардың сабақта өздігінен орындайтын жұмыстарын тиімді ұйымдастыру үшін математика кабинеттерінде дидактикалық материалды, үлестірмелі материалдар, баспа негіздегі дәптерлер, тағы басқа оқу құралдары жинастырылуы қажет. Дегенмен оқушыларға оқулықпен жұмыс істеуді үйретудің орны ерекше. Барлық ғылыми-техникалық білімнің көзі – кітапқа, оның ішінде оқулыққа оқушылардың сүйіспеншілігі мен құрметін арттыру, олармен өздігінен жұмыс істеуді үйрету мұғалімнің басты міндетінің бірі. Өзіндік жұмыс үшін оқулықтан берілген жаттығулармен қатар көбінесе тақтаға жазылған, сондай-ақ қалталы полотноға белгіленген тапсырмалар ұсынылады. Өзіндік жұмыс үшін кейде тапсырма әрбір оқушыға жеке түрде беріледі. Бұл жағдайда тапсырмаларды әр оқушының шама-шарқын ескере отырып, сораптауға болады. Сонда жұмыстың өз бетімен орындалу дәрежесінің жоғары болуы қамтамасыз етіледі. Өзіндік жұмысты сыныпта жүргізу оқушыларға дағдыларын игертеді және олардың сабаққа деген ынтасын арттырады. Өзіндік жұмыстарды жүргізгенде тапсырмаларды карточкалар бойынша ұсынған тиімді. Мұнда оқушылардың жеке дара ерекшеліктері және үлгерім деңгейлерін барынша ескеру мүмкін болады. Оқушыларды жалықтырып жібермес үшін, өзіндік жұмыс түрлерінің өзгермелі болғаны жөн.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
UZDIK KALAM

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ ПРИ ФОРМИРОВАНИИ НАВЫКОВ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Куприянчик Виктория Игоревна
учитель английского языка
Коммунальное Государственное Учреждение
"Опорная школа (Ресурсный центр)
имени Ыбырая Алтынсарина" отдела образования
Нуринского района управления образования
Карагандской области

В современном обществе владение иностранным языком является жизненной необходимостью и потребностью времени и современного общества. Люди нуждаются в свободном общении и умении обмениваться информацией, начать и поддерживать беседу, принимать самостоятельно решение в жизненных ситуациях и понимать иноязычную речь в фильмах, песнях и социальных сетях. Формированию коммуникативной компетенции уделяется основное внимание в процессе преподавания английского языка, но трудности не исчезли, т.к. по-прежнему недостаточна доля активной речевой практики на уроке на каждого ученика, сложно осуществить дифференциацию обучения. Основной целью обучения иностранному языку в школе является практическое владение иностранным языком. Это предполагает более высокие требования к уровню сформированности речевых навыков и умений, новые подходы к отбору содержания обучения иностранному языку. Составляющими инновационного подхода к обучению является деятельностный подход. Он подразумевает активное обучение. Активное обучение является приоритетным на современном этапе преподавания английского языка. Стратегическим направлением активизации обучения является не увеличение объема передаваемой информации, не усиление и увеличение числа контрольных мероприятий, а создание дидактических и психологических условий осмысленности учения и включение в него учащихся на уровне не только интеллектуальной, а также личностной и социальной активности. Уровень проявления активности личности в обучении обусловливается основной его логикой, интеллектуальным уровнем, а также уровнем развития учебной мотивации, определяющей во многом не только уровень познавательной активности человека, но и своеобразие и особенности его личности. Активные методы обучения — это методы, которые побуждают учащихся к активной мыслительной и практической деятельности в процессе овладения учебным материалом. Активное обучение предполагает использование такой системы методов, которая направлена главным образом не на изложение преподавателем готовых знаний, их запоминание и воспроизведение, а на самостоятельное овладение учащимися знаниями и умениями в процессе активной мыслительной и практической деятельности. Особенности активных методов обучения состоят в том, что в их основе заложено побуждение к практической и мыслительной деятельности, без которой нет движения вперед в овладении знаниями. Это обеспечивает прочную языковую базу у учащихся и условия для творческого развития личности. Проблема активности личности в обучении – одна из актуальных в психологической, педагогической науке, как и в образовательной практике. Каждому человеку необходимы определенные навыки мышления и качества личности. Умение анализировать, сравнивать, выделять главное, решать проблему, способность к самосовершенствованию и умение дать адекватную самооценку, быть ответственным, самостоятельным, уметь творить и сотрудничать – вот с чем ребенку необходимо войти в этот мир. И задача учителя так построить процесс обучения, чтобы помочь раскрыться духовным силам ребенка. Выделяют три основных уровня активности:

- Активность воспроизведения, которая характеризуется стремлением обучаемого понять, запомнить и воспроизвести знания, а также овладеть способами применения знаний и умений по образцу.
- Активность интерпретации связана со стремлением обучаемого постичь смысл изучаемого, установить связи, овладеть способами применения знаний в различных измененных условиях и жизненных ситуациях.
- Творческая активность предполагает устремленность обучаемого к теоретическому осмыслению знаний, самостоятельный поиск решения проблем, интенсивное проявление

познавательных интересов. В современной школе, уже на второй и третьей ступенях, обучение направлено на развитие коммуникативной культуры, опыта самостоятельной деятельности и личной ответственности обучающихся, т.е. ключевые компетенции определяют современное качество содержания образования.

Одной из ключевых компетенций является языковая коммуникативная компетенция, которая предполагает:

- Готовность объединяться в различные творческие группы
- Умение распределять социальные и творческие роли в учебной команде
- Умение «услышать» другого и внести свой вклад в совместную деятельность
- Умение строить диалог, монолог, полилог, участвовать в дискуссии и т.д.

Предлагаю некоторые виды деятельности на уроке английского языка, направленные на формирование коммуникативной компетенции.

1. Visual + Text Учащиеся делятся на группы. Каждая группа получает текст и лист бумаги. Например, выдаётся текст следующего содержания. This, as you can see, is my bedroom. It's full of modern furniture. I've got a single bed and I don't sleep very well on it because the mattress is so hard and uncomfortable and it makes a noise. The bedspread is covered with flowers and it's quite pretty. I suppose, but it doesn't look very nice with the two rugs on the floor near the bed. I'd like to get one with the same design as the rugs. My landlady has given me an alarm clock which I have next to the bed so that I wake up on time. I've got a wardrobe in the corner and my landlady gets angry if I don't put my clothes in it. I put the smaller things like shirts and socks in the chest of drawers (well, sometimes I leave them on top of it). But it's a nice house, and the landlady changes the sheets on the bed every week. Last week it was a lot colder so I asked her to give me an extra blanket. Oh, and one more thing about the bed: pillows in England are very soft, so I need two for my head. Задание: Прочитайте текст и нарисуйте комнату, описанную в тексте. Выскажите, кто мог быть автором рассказа, какую комнату он описал, нравится ли ему комната, что его не устраивает, что бы он хотел изменить. Затем учащиеся обмениваются рисунками и высказываются, насколько точно они передают содержание текста. Учащимся предлагается описать свою комнату, используя идеи текста. Задание рассчитано на любой уровень владения языком. Текст можно адаптировать для любого возраста и уровня владения языком. Можно добавить дополнительные задания, такие как обозначь надписями предметы мебели, раскрась рисунок, внеси изменения, опиши идеальную комнату, которую бы ты хотел снять.

Таким образом, коммуникативная компетенция, с одной стороны, является характеристикой личности человека, его способностью, которая, с другой стороны, проявляется в его поведении, деятельности, позволяя ему разрешать жизненные, практические и нестандартные ситуации. Одной из учебных дисциплин, формирующих языковую коммуникативную компетенцию обучаемых, является английский язык. Работая над формированием коммуникативной компетенции у студентов на уроках английского языка, мы определили задачи, важнейшими из которых являются следующие: повысить эффективность обучения английскому языку посредством использования активных методов обучения и обеспечить учащимся возможность приобретения таких коммуникативных навыков, которые можно использовать в реальных жизненных ситуациях. Давайте рассмотрим такие методы и приемы обучения лексике, грамматике, устной и письменной речи, как игровой метод, метод с использованием компьютерных программ, метод рифмы и разучивания песен, метод проекта и т. д. В своей педагогической деятельности я исхожу из того, что в XXI веке меняется роль школы в жизни общества и меняются подходы к обучению. Фигура учителя уже не является центральной в учебном процессе, новое время выдвигает личность обучающегося, его интересы и потребности, на первое место. В соответствии с этим необходимо обновлять содержание и методику преподавания, технологии, используемые в обучении и методы оценки деятельности учеников.

Использованная литература

1. Лазарев Т.В.«Образовательные технологии новых стандартов. Часть 1 Технология АМО» Петрозаводск "Verso", 2012 г.

2. Электронная книга «Копилочка Активных методов обучения» http://moi-universitet.ru/ebooks/AmoBook/amobook/

3. Козлова В.А. Материалы мастер-класса «Создание интерактивных упражнений на сервере LearningApps. Сайт Методисты.ру Творческая группа Преподавание английского языка, 2014 г.

4. http://metodisty.ru/forum/groups/forum/prepodavanie_angliiskogo_yazyka-0.htm#topic/master_klass_sozdanie_interaktivnyh_uprazhnenii_na.htm

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
UZDIK KALAM

ӘРІПТІ ӨРНЕКТЕР / АУЫЛДАҒЫ НАУРЫЗ МЕРЕКЕСІ

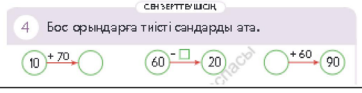
Альпеисова Асел Абаевна
Ақтөбе облысы, Мәртөк ауданы,
Сарыжар ауылы, Хлебодаровка жалпы орта білім
беретін мектебі
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-модератор

Бөлімі:	**3С Теңдік және теңсіздік. Теңдеу. Қосу кестесін қолдану. Есептер**	
Педагогтың аты-жөні:	Альпеисова А.А	
Күні:		
Сыныбы:1 «Ә»	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы:	**Әріпті өрнектер / Ауылдағы наурыз мерекесі**	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты	1.2.1.1 санды және әріпті өрнектерді (қосынды, айырма) теңдік және теңсіздікті ажырату, құрастыру , жазу, және оқу; 1.2.1.2 әріптің берілген мәніндегі бір амалды әріпті өрнектің мәнін табу;	
Сабақтың мақсаты:	Сен әріпті өрнектерді оқисың және жазасың, олардың мәнін табасың	

Сабақтың барысы:

Уақыты	Педагогтың іс- әрекеті	Оқушының іс- әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы **5 мин**	**Психологиялық ахуал қалыптастыру** Оқушылардан көңіл- күйін қимыл арқылы сұрау **Ынталандыру** Дәстүр бойынша бұрынғы Наурыз мейрамын бүкіл ауыл ел болып, әсіресе жастар жағы түгелдей таң шапағатын қарсы алудан – тазаланған арықтарға су жіберуден, ағаш отырғызып, гүл егу рәсімін өткізуден бастайтын. Қызықшылық одан әрі халық ойындарымен («Қыз куу», «Көкпар» , « Ақ серек пен көк серек» т.б), ән салып, би билеумен, ақындар айтысымен, қазақша күреспен, ат жарысымен жалғасып кете беретін де, түнге қарай «Алтыбақан» айналасындағы тамашамен аяқталатын. Біздер сол Ауылдағы наурыз мерекесіне саяхатқа шығамыз.	Оқушылар күн, бұлт болып қимылмен жасайды. Наурыз мерекесі туралыөздерінің не білетіндерінәңгімелеп береді	**Мадақтау**	
Өткенді пысықтау **5 мин**	**Өзектендіру** **Математикалық өрнектер нешеге бөлінеді?** **«Ұлттық тағамдар және ұлттық киімдерді жинау» әдісі** 	Санды өрнек және Әріпті өрнек.	Мадақтау 	Кеспе қағаздар

Сабақтың ортасы **20 мин**	«Құпия» әдісі. Сандарды өсу ретімен қою арқылы тақырыпты ашу. 10 3 1 12 2 7 4 9 5 6 8 11 14 13 Е І Ә Т Р Ө П Н Т І Р К Р Е **Әріпті өрнек дегеніміз не?** **Көркем жазу дәптермен жұмыс** **Оқулықтағы№1**тапсырманыорындаудыұсынады.Әресепк есәйкесөрнекті таңда. а)Киізүйдіңалдында3адамотыр.Егеркиізүйдің ішінде *b* адам отырған болса, онда мерекегебарлығынешеадамқатысты? Алдында–3а. } ?а. Ішінде –b а. } Шешуі:b +3. ә) Егер киіз үйдің ішінде отырған *b* адамның 3-еуісыртқашығыпкетсе,ондакиізүйденешеадамқалды? Отырды – b а. Шығып кетті – 3 а. Қалды– ?а. Шешуі:b – 3. Әріптіөрнектердіңмәнінтап.	*Әріпті өрнектер* Тақырыпты ашады. Құрамында әріптері бар өрнектер *әріпті өрнектер* деп аталады. Әріпті өрнектердің жазылуларында латын алфавитіндегі a,b, c, d... кіші әріптері пайдаланады. Күннің жазын жазып, 17және 71 санын жазады Әріпті өрнектер тақырыпты ашады Әр есепке сәйкес өрнекті таңдайды. Әріпті өрнектердің мәндерін табады. b 5 4 b+3 8 7 b-3 2 1	Жарайсыңдар! Оқушылардың жұмысы “Қыз куу” әдісі арқылы бағаланады. Керемет!	АКТ Оқулық, дәптер

	ЕБҚ **Кестені толтыр** b | **20** | **40** b+10 | | b-10 | | **ЕБҚ** **Қосылғыш** | **40** | **50** **қосылғыш** | **20** | **30** **Қосындының мәні** | | **Ө.Ж оқулықтағы № 2 тапсырманы орындауға ұсынады.** **«Сиқырлы сандық ойыны» әдісі** Қыздар мерекеге арнап , моншақтан әшекейлер жасады. 100- а өрнегінің мәнін тап. Мұндағы, а=50; 20; 80. **100-а** **100-50=50** **100-20=80** **100-80=20** **ЕБҚ** 	Жеке жұмыс жасайды Кестені толтырады b | **20** | **40** b+10 | **30** | **50** b-10 | **10** | **30** **Кестені толтырады** **Қосылғыш** | **40** | **50** **қосылғыш** | **20** | **30** **Қосындының мәні** | **60** | **80** Тапсырманы орындайды. Кестемен жұмыс жасайды. Бос орындарға сандар қояды	Мықтысың! Оқушылардың жұмысы “Қыз қуу” әдісі арқылы бағаланады. Тамаша!	Кеспе кеспе тапсырмасы

Сергіту сәті **мин** **Сабақты қорыту** **8 мин** **Кері байланыс** **5 мин**	**Сергіту сәті** **Жұптық жұмыс оқулықтағы № 3 тапсырманы орындауға ұсынады.** **Әріпті өрнекті жаз.** **а=20 болғанда қосындының мәнін тап.** **Қосылғыш** | **50** | **20** | **70** **қосылғыш** | **20** | **20** | **20** **Қосындының мәні** | **70** | **40** | **90** **ФС тапсырма** **Суреттегі фигуралардың әр түрін сана** **Кері байланыс «Білім қоржыны» асықтармен толықтырады.**	Фигураларды санайды. Кері байланыс жасайды		**Кесте** **Оқулық , дәптер** **Кеспе , қима қағаздар** **АКТ** **Қоржын, жасыл, сары, қызыл түсті асықтар**

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

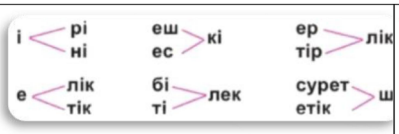
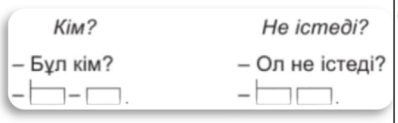
UZDIK KALAM

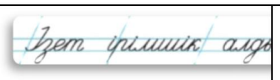
І і ДЫБЫСЫ ЖӘНЕ ӘРПІ

Шокбутова Гулнур Куанышевна
"Сымбат -2050" дарынды балалар мектеп-интернаты
Бастауыш сынып мұғалімі

Бөлім:	ІІ – Әліппе кезең			
Мектеп:	«Сымбат-2050» ЖШС			
Педагогтың Т.А.Ә.	Шокбутова Г.К.			
Күні:	13.11.2024			
Пән: Әліппе				
Сынып: 1 «Ә»	Қатысушылар саны: 31	Қатыспағандар саны:		
Сабақтың тақырыбы	**Іі дыбысы және әрпі**			
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	1.1.5.2 сөйлеу барысында дауыс ырғағын, екпін, әуен, қарқын, кідірісті сақтау, ойды ым-ишара, қимыл арқылы жеткізу; 1.1.7.1 сюжетті сурет бойынша шағын әңгіме құрау; 1.2.1.2* оқу түрлерін (буындап оқу, тұтас оқу, мәнерлеп оқу, түсініп оқу) қолдану; 1.4.3.1 сөйлемді бас әріптен бастап жазып, соңына тиісті тыныс белгіні қою			
Сабақтың мақсаты	❖ Сөйлеу б/да дауыс ырғағын, екпін, әуен, қарқын, кідірісті сақтайды, ойды ым-ишара, қимыл арқылы жеткізеді. ❖ Оқу түрлерін (буындап оқу, тұтас оқу, мәнерлеп оқу, түсініп оқу) қолданады. ❖ Мұғалімнің қолдауымен сөз, сөйлем, мәтінді тексереді, қатені түзетеді. ❖ Жазу жолын, жоларалықты, жолдың жоғарғы және төменгі сызықтарын сақтап, әріп элементтерін, әріптердің бір-бірімен байланысын көркем жазады.			
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі\уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурс тар
Сабақтың басы	**Ұйымдастыру кезеңі** 1.Оқушылармен амандасу 2.Оқушыларды түгендейді 3.Көңіл - күйіміз қалай? 4.Ендеше сабағымызды бастайық?	1.Оқушылар мұғалім-мен амандасады 2.Кезекші оқушыларды түгендейді 3.Керемет! Тамаша! Ғажап! Алақай! 4.Оқушылар сабаққа зейінін салады	Керемет!	 Ұйымда с-тыру
Ұжым ережесі	**Ұжымдық жұмыс ережесі** - Сабақта бір - бірімізді : Сыйлаймыз, тыңдаймыз! - Сабақта уақытты: Үнемдейміз! - Сабақта тапсырмаларды: Нақты, дәл жауап береміз! - Сабаққа қатысқанда: Шапшаңдықты, тапқырлықты көрсетеміз! Белсенділік танытып, жақсы баға аламыз! - *Дыбыстар нешеге бөлінеді?*	Ұжымдық жұмыс ережесін сақтайды • *Тапсырманы орындайды* ✓ Сөз табады ✓ Мәтінді тыңдайды ✓ Сұрақтарға жауап	Керемет! *Мұғалім оқушылардың ымдақтау арқылы бағалайды:*	 ұжым *оқул.*

Алдыңғы білім ***5 минут***	- *Буын дегеніміз не?* - *Сөйлем дегеніміз не?* - *Дыбыс пен әріптің қандай айырмашылығы бар?* - *Екі буынды сөзді ата* **Сөздерді, мәтінді оқиды.**	береді	***Жарайсың ! Жақсы! Өте жақсы! Талпын!***	*58 бет* *түлкі*
Сабақтың ортасы ***5 минут*** Қызығушылығын ояту	Сынып жұмысы **56 – сабақ. Іі дыбысы және әрпі** **Сабақтың мақсаты:** ❖ «Іі» дыбысының айтылу ерекшелігін білесіңдер. Оны дауысты, дауыссызға ажыратасыңдар. ❖ «Іі» дыбысының таңбасы – оның әрпімен танысасыңдар. ❖ «Іі» әрпін көркем жазып үйренесіңдер. **«Ой қозғау» әдісі** • Құрамында *І дыбысы* бар сөздің суреттерін көрсете отырып, *ішік, ілгіш* сөздерінен *і дыбысын* айырып алу. • Сөйлейтін әліппемен жұмыс жүргізу. *І дыбысының жіңішке* айтылатынына назар аударту. • І дыбысының әріп таңбасымен таныстыру. *Баспа түрі – Іі, жазбаша түрі – Іі.* **Ұжымдық жұмыс** Жазылым **«Көркем жазу» әдісі** • *Жазу дәптерімен жұмысты ұйымдастыру.* Оқулықтағы «І» әрпінің таңбалануына назар аудару. «І» әрпін тақтаға жазып көрсету. «І» әрпін ауада жазып көрсету.	Күн ретін айтады Оқушылар жаңа білімнің тақырыбы мен мақсатын меңгереді ▪ ***Тапсырманы орындайды*** ✓ Буын орындарын табады ✓ Дыбыстық талдау жасайды ✓ Іі дыбысының басында ортасында, соңында екенін айтады 	*Белсенділік танытқан оқушыларды «Мадақтау сөз» әдіс Жарайсың! Жақсы! Талпын!*	*Оқулық 59 – бет* *алфавит*
Тәжірбие ***10 минут*** *Ұжымдық жұмыс*	**1-тапсырма** **Ұжымдық жұмыс** Тыңдалым; Айтылым **«Белсенді оқу» әдісі** • *Сөздік оқу*	*Сөздерді оқиды* ✓ *Әр буындағы дыбыстарды тұтастырып,* ✓ *«бір дыбыс» сияқты қосып, яғни дауыссыздан дауыстыға қарай және дауыстымен үндестіріп оқиды.*	***Жетістік критерийі:*** *Сурет мазмұнына сәйкес*	 *Оқулық 59 бет*

Ұжымдық жұмыс ***10 минут***	 *Сөздерді оқушылардың тұтас оқуына қолдау жасау.* ***Сергіту сәті*** *Оюлар мен нейро жаттығу жасау* • *«ы–і» дыбыстары бар сөздерді салыстырып оқу.* *ыс – іс ыстық – істік* *тыс – тіс сыз – сіз* **Жеке жұмыс** Тақтада берілген суреттердің атауын дәптерге жазу. **2- тапсырма** **Ұжымдық жұмыс** Тыңдалым; Айтылым; Оқылым: **«Ойлан тап» әдісі** • *Қандай*? сұрағына жауап беретін сөздерді табу. ***Қандай?*** *ескі* зат *сұр* тышқан *ақ* ешкі *қызыл* етік • *Бұл кім?* және *Ол не істеді?* сұрақтарының жауабын сызба бойынша орындау.	✓ *Буындарды жеке тұта сөздегі айтылуымен оқиды.* ✓ *Әрбір дыбысты естіп, әріпті көріп, өздігінен саналы оқиды.* • *Тапсырманы орындайды* ✓ ***«ы–і»*** *дыбыстары бар сөздерді салыстырып оқиды.* ***«Ы»-ның*** *жуан,* ***«і»-нің жіңішке*** *дауысты дыбыс екенін айтады.*	*әдеп сөздерді дұрыс таңдай алады.* ***ҚБ:*** *Керемет!*	
Жеке жұмыс ***10 минут***	***Кім? Не істеді?*** *Бұл кім?* □ *Ол не істеді?* *Бұл* □ *бала.* □ *Сурет салды.* **3- тапсырма** **Ұжымдық жұмыс** Жазылым **«Көркем жазу» әдісі** *Кітапта берілген сөйлесімді көркем жазу.*	✓ ***Қандай****? сұрағына жауап беретін сөздерді тауып, сөздерді оқиды:* ***ескі зат; сұр тышқан; ақ ешкі; қызыл етік.*** ✓ ***Бұл кім?*** *және* ***Ол не істеді?*** *сұрақтарының жауабын сызба бойынша орындайды. Сөйлемдерді дәптерге көшіріп жазады.* ✓ *Дәптермен жұмыс* *ірі ешкі ескі ерлік тірлік ерлік етік білек тілек суретші етікші*	***Қ.Б.*** *Өте жақсы! Жарайсың! Мадақтау*	*оқулық 59 бет* *Дәптер*

				
Сабақтың Соңы ***3 минут*** *Бекіту* *ұжымдық жұмыс*	**Сабақты бекіту және саралау** ▪ Саралау тапсырмасымен жұмыс ұйымдастыру: *1-деңгей:* *Кім?* сұрағына жауап беретін сөзді тап. (суретші). Тапқан сөзге дыбыстық талдау жаса. *2-деңгей:* Мұғалімнің көмегімен «І» дыбысының *ірімшік, кілем, елік, білім* сөздеріндегі орнын анықта. *3-деңгей:* *Суретші* сөзіне дыбыстық талдау жаса 	✓ Оқушылар өздеріне берілген саралау тапсырмаларын орындайды. 1- *деңгейдегі* оқушылар *кім?* сұрағына жауап беретін сөзді сызбадан табады. Сөзге дыбыстық талдау жасайды. *2-деңгейдегі* оқушылар мұғалімнің көмегімен «і» дыбысының *ірімшік, кілем, елік, білім* сөздеріндегі орнын анықтайды. 3-деңгейдегі оқушылар *суретші* сөзіне дыбыстық талдау жасайды	*Белсенділік танытқан оқушыларды «Мадақтау сөз» әдіс Жарайсың! Жақсы! Талпын!*	 *Оқулық 59 - бет*
Рефлексия ***2 минут***	**«Мадақтау» әдісі (Бағалау)** Ізетті, ілтипатты, келбетті, әдепті, көрікті,әдемі.	Бүгінгі сабақтан алған білімдерін бағдаршам түстері арқылы көрсетеді, айтады.	**Қ.Б.** Жарайсың!	

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРЫ

Ержанова Анар Асылхановна
учитель русского языка и литературы
КГУ опорный школы
имени Ы.Алтынсарина Нуринского района
Карагандинской области

Первое и необходимое условие активизации процесса обучения – опора на первоначальное восприятие литературного произведения на уроке. Изучать, учитывать, анализировать первоначальное восприятие можно различными способами, используя анкетирование (вопросы анкеты предлагаются за несколько дней до начала изучения произведения), иллюстрирование произведения, составление вопросов к произведению. Изучать восприятие учеников литературного произведения можно и иначе. В 5-7 классах этой цели могут послужить иллюстрации к произведению, еще лучше создание обложек (при условии, что ребята знают: обложка должна выражать идею, суть произведения). В классе, где любят рисовать, я предлагаю такие задания: придумать и нарисовать герб усадьбы (Троекурова, Дубровского), любимые эпизоды, портреты героев. А если не умеют рисовать – попробуйте описать словами. А затем можно предложить рецензию на эти виды работ: какая из иллюстраций одноклассников лучше отражает авторскую точку зрения, почему? Любое художественное произведение рассматривается на уроке в контексте всего творчества писателя или одного из этапов его творческого пути. Задача читателя, как минимум, выявить связь отдельных элементов анализируемого текста (темы, образы, способы выражения авторской позиции) с художественным целым. Для этого может быть использован такой прием как “Чтение с остановками”. Его цель - заинтересовать ребенка книгой, привлечь к осмысленному чтению. Учитель должен уметь “погрузить” ученика в мир художественного текста, научить его быть читателем, умным, вдумчивым, чувствующим, готовым совершать открытия. Общий алгоритм работы с данным приемом: 1. Вызов. Конструирование предполагаемого текста по опорным словам, обсуждение заглавия рассказа и прогноз его содержания и проблематики. 2. Осмысление. Чтение текста небольшими отрывками с обсуждением содержания каждого и прогнозом развития сюжета. Вопросы, задаваемые учителем: кто, что, где, когда и почему? 3. Рефлексия. На этой стадии текст опять представляет единое целое. Важно осмыслить этот текст. Формы работы с текстом могут быть различными: письменная работа, дискуссия, совместный поиск. Этот прием позволяет обеспечить благоприятные условия для художественного восприятия произведения и его углубленного анализа, способствует предупреждению зрительной утомляемости учащихся и сохранению работоспособности в течение всего урока.

Целостное восприятие и понимание литературного текста, умения анализировать и интерпретировать текст возможно при опоре на следующие виды деятельности:

- осознанное, творческое, выразительное чтение художественных произведений разных жанров;
- пересказ (подробный, краткий, с элементами комментария, с творческим заданием);
- ответы на вопросы;
- анализ и интерпретация произведения;
- составление планов;
- характеристика литературного героя;
- написание отзыва о произведении;
- написание сочинения.

Работая с текстом, дети обретают навык видеть слово в глубокой перспективе целого. При подборе содержания занятий должны учитываться современные условия и задачи воспитания подрастающего поколения, выведение ребёнка из состояния пассивности в состояние активного действия, когда возрастает познавательный интерес к предмету, развитие умственных способностей, критическое мышление.

Научить современных школьников вдумчиво читать, извлекать из прочитанного нужную информацию, соотносить ее с имеющимися знаниями, интерпретировать и оценивать - важные задачи ряда школьных предметов. И основная нагрузка ложится на гуманитарные предметы. В то же время надо учесть, что развивают творческую активность, стимулируют интерес

учащихся к предмету разные виды работы с текстом. Одной из форм проведения литературных вечеров – устные журналы, где каждому педагогу с ребятами – артистами представляется страница. Учителя-словесники играют в спектаклях вместе с учениками. Последняя страничка, как правило, поэтическая, где выступают все желающие со своими стихами. В основу урока литературы должна быть положена учебно-познавательная деятельность учащихся, направленная на стимулирование личностного восприятия литературы, когда каждый подросток, постигая объективное содержание произведений искусства слова, видит в них не только средство получить оценку или обогатить свой словарный запас, но находит в них пищу для размышлений и глубоких переживаний. В своей практической работе я применяю следующие методы активизации познавательной деятельности: Предлагается такая форма проверки заданий по самостоятельному чтению и изучению материала о писателях и их произведениях. Интересными оказываются групповые формы работы на уроке. Выдвигаются вопросы для обсуждения. Одни из них могут быть поставлены учителем, другие должны сформулировать ученики (например, определить проблематику произведения и выбрать наиболее интересную проблему для анализа). Распределяются вопросы для работы по-разному: каждая группа получает свой вопрос; все группы отвечают на одинаковые вопросы. Что дает групповая форма работы? Во-первых, формирует умения коллективного творчества, учит работать сообща и сотрудничать. Во-вторых, ученики оказываются в условиях, когда им хочется высказаться (не так стесняются). В-третьих, в микроколлективе каждый ощущает свою личностную значимость, вносит в работу элементы творческого состязания, соревнования.

Использованные источники:
1. Доскарина Г.М. Исследование в действии: Способы и приемы повышения уровня читательской грамотности учащихся / Г.М.Доскарина, А.С.Сабитова // Молодой ученый. - 2016. - №10.4. - С. 19-21.
2. Как создать читательскую среду в школе. Научно-методический сборник. - Вып.1. - М., 2019г.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ДЕТИ В БЕДЕ: КАК ОБЕСПЕЧИТЬ ИМ ПОМОЩЬ И ЗАЩИТУ

Мусина Нургуль Саутбаевна
воспитатель КГУ, Центр поддержки детей находящихся в трудной жизненной ситуации с .Архангельское Кызылжарского района. Северо -Казахстанской области.

Аннотация. Автор освещает причины, по которым дети могут попасть в беду, такие как насилие, утрата родителей, социальное неравенство и экологические катастрофы. В статье выделены важнейшие этапы помощи детям, включая обеспечение безопасности, психологическую поддержку, медицинскую помощь, юридическую защиту, социальную реабилитацию и поддержку в обучении. Особое внимание уделено роли государства и общества в обеспечении комплексной защиты прав детей и их благополучия. Работа подчеркивает необходимость системного подхода и взаимодействия различных социальных институтов для эффективного решения проблем детей, переживших травму, и обеспечения их полноценного развития в безопасной среде.
Ключевые слова: трудная жизненная ситуация, психологическая поддержка, медицинская помощь, юридическая защита, социальная реабилитация, защита детей.

Дети, оказавшиеся в трудных жизненных ситуациях, сталкиваются с многочисленными вызовами, которые могут повлиять на их психическое и физическое благополучие. Такие дети часто переживают травму, одиночество и страх, что затрудняет их адаптацию к нормальной жизни. Поэтому важно обеспечить им своевременную помощь и защиту, чтобы помочь им справиться с последствиями стресса и восстановиться после пережитых событий.

Причины, по которым дети оказываются в беде. Дети могут попадать в беду по множеству причин. Это могут быть ситуации насилия, как в семье, так и в обществе, а также случаи жестокого обращения, пренебрежения их нуждами, раннего психоэмоционального или физического травмирования. Часто причиной является утрата родителей, бедность или неблагоприятные социальные условия. Некоторые дети становятся жертвами экологических катастроф, войн или стихийных бедствий. Для того чтобы эффективно помочь этим детям, важно понимать, какие проблемы они испытывают, а также что именно нужно для их защиты и благополучия.

Этапы помощи детям в беде:

1. Обеспечение безопасности. Первый и важнейший шаг в помощи детям, попавшим в беду, — это обеспечение их безопасности. Это может быть физическая защита от насилия, а также создание безопасной и поддерживающей среды, где дети могут чувствовать себя защищенными. Специалисты, работающие с детьми в кризисных ситуациях, должны принять меры для устранения угрозы, будь то временное помещение в приют или специализированный центр помощи.
2. Психологическая поддержка. Дети, пережившие травму, нуждаются в психологической поддержке. Потеря родных, насилие или другие травматичные события оставляют глубокий след в психике ребенка. Психологическая помощь необходима для того, чтобы помочь детям справиться с их чувствами страха, тревоги и одиночества, а также работать с эмоциями, вызванными пережитым опытом. Психологи и социальные работники должны помочь детям осознать свои чувства, научить справляться с ними и наладить доверие к окружающим.
3. Медицинская помощь

Многие дети, пережившие насилие или бедствия, могут страдать от физического ущерба, который требует немедленного вмешательства. Медицинская помощь — это не только лечение травм, но и регулярное наблюдение за состоянием здоровья ребенка, профилактика заболеваний, особенно в тех случаях, когда дети находятся в стрессовой ситуации или лишены нормальных условий для жизни.

4. Юридическая защита

Дети в трудных жизненных ситуациях часто становятся жертвами правонарушений, таких как насилие, эксплуатация или лишение прав. Правовая защита детей крайне важна для обеспечения их прав и интересов. Это может включать в себя помощь в установлении опеки, защиты от насилия, участие в судебных разбирательствах, если это необходимо для защиты интересов ребенка. Важно, чтобы дети и их законные представители имели доступ к правовой помощи и могли отстоять свои права.

5. Социальная реабилитация

После того как основные угрозы будут устранены, важно заняться социальной реабилитацией детей. Это включает в себя помощь в социальной адаптации, восстановление контактов с семьей (если это безопасно и возможно), развитие навыков общения и учебы. Воспитатели и социальные работники

помогают детям возвращаться к нормальной жизни, начиная с простых ежедневных дел, таких как занятия в школе или игры с другими детьми.

6. Образование и поддержка в обучении

Образование играет ключевую роль в восстановлении детей. После того как эмоциональные и физические проблемы детей будут решены, важно вернуть их к учебе, чтобы они могли продолжить развиваться и получать необходимые знания. Для этого специалисты могут адаптировать образовательный процесс, сделать его более доступным и комфортным для детей, которые пережили травму. Инклюзивные методики, использование игровых и творческих методов помогут детям быстрее адаптироваться и возобновить учебный процесс.

Роль государства и общества в обеспечении защиты детей

Важно отметить, что помощь детям, оказавшимся в беде, должна быть системной. Ответственность за обеспечение безопасности, защиты прав и благополучия детей лежит как на государственных органах, так и на обществе в целом. Государственные органы, такие как органы опеки, социальные службы, правоохранительные органы, должны работать в тесном взаимодействии, чтобы обеспечить комплексную помощь.

Кроме того, общественные организации и волонтерские движения играют важную роль в поддержке детей, нуждающихся в помощи. Именно через партнерство между государственными учреждениями, общественными организациями и отдельными гражданами можно создать эффективную систему помощи детям, которые оказались в беде.

Дети, попавшие в трудные жизненные ситуации, требуют особого внимания и защиты. Обеспечение их безопасности, психологическая и медицинская поддержка, правовая помощь и социальная реабилитация — ключевые аспекты в работе с детьми, пережившими беду. Важно, чтобы все эти процессы были взаимосвязаны и осуществлялись профессионально, с учетом интересов и прав ребенка. Только так можно помочь этим детям восстановить свою жизнь, обрести веру в будущее и уверенность в завтрашнем дне.

Использованная литература

1. Нурмагамбетов М.К. «Социальная работа с семьями в трудных жизненных ситуациях» — 2023.
2. Мельниченко Н.В. «Психология детей в кризисных ситуациях» —2021.
3. Жұмабаев Н.Е. «Психология и педагогика работы с детьми, находящимися в трудных жизненных ситуациях» —2022.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

UZDIK KALAM

СОЧИНЕНИЕ-РАССУЖДЕНИЕ КАК ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ

Еспаева Айтбике Тореxановна

учитель русского языка и литературы КГУ
«Средняя школа №16 имени Сакена Сейфуллина»
отдела образования Жуалынского района
управления образования Жамбылской области

Аннотация: Статья обосновывает, что процесс написания сочинения-рассуждения является эффективным инструментом для развития критического мышления. Анализируется, как работа над темой, аргументами, источниками и контраргументами формирует навыки анализа, оценки и логического рассуждения. Подчеркивается значение сочинения как педагогического средства для тренировки интеллектуальной самостоятельности.

Ключевые слова: Критическое мышление, сочинение-рассуждение, аргументация, анализ, оценка, развитие навыков, педагогический инструмент.

В современном мире, перенасыщенном информацией, способность критически мыслить — анализировать данные, оценивать аргументы, формулировать обоснованные суждения — становится не просто желательным, а необходимым навыком. Одним из наиболее эффективных и доступных инструментов для целенаправленного развития этого навыка является работа над сочинением-рассуждением. Сам процесс его создания, от выбора темы до финальной правки, задействует и тренирует ключевые аспекты критического мышления.

1. Определение проблемы и формирование позиции (Тезиса)

Любое сочинение-рассуждение начинается с осмысления проблемы. Необходимо не просто понять тему, но и выявить ее сложность, многогранность, возможные противоречия. Затем нужно сформулировать собственную четкую позицию — тезис. Этот этап требует:

• Анализа: Разбора проблемы на составляющие.

• Оценки: Взвешивания различных точек зрения.

• Синтеза: Формулирования собственного уникального суждения. Это уже активная работа критического ума.

2. Поиск, отбор и оценка информации

• Аргументация в сочинении требует опоры на факты, данные, мнения экспертов. Процесс поиска и отбора информации — это мощная тренировка критического мышления:

• Оценка источников: Приходится определять надежность и авторитетность сайтов, статей, книг. Кто автор? Какова его цель? Есть ли предвзятость? Анализ данных: Необходимо отличать факты от мнений, выявлять релевантную информацию, отсеивать ненужное. Интерпретация: Данные нужно не просто найти, но и правильно понять, увидеть их значение в контексте своей аргументации.

3. Построение логической структуры и аргументации

Сочинение-рассуждение — это не хаотичный набор мыслей, а стройная система доказательств. Работа над структурой развивает:

Логическое мышление: Необходимо выстроить аргументы так, чтобы они последовательно вели читателя к выводу. Нужно понимать причинно-следственные связи. Структурирование: Умение делить сложное на части (тезис, аргументы, подкрепления, выводы) и связывать их воедино. Выявление слабых звеньев: В процессе построения аргументации автор учится видеть пробелы в собственной логике и искать способы их устранить.

4. Учет контраргументов и альтернативных взглядов

Сильное рассуждение не игнорирует противоположные мнения. Работа с контраргументами — одна из важнейших тренировок критического мышления:

• Расширение перспективы: Приходится изучать и понимать точки зрения, отличные от своей. Это развивает интеллектуальную гибкость и эмпатию.

• Объективность: Умение признать сильные стороны чужой позиции и слабые — своей.

• Углубленный анализ: Поиск ответа на контраргументы заставляет глубже прорабатывать собственную позицию, находить более веские доказательства.

5. Ясность изложения и точность формулировок

Перевод сложных мыслей и аргументов в ясный, точный и понятный текст — это тоже часть критического мышления.

• Саморефлексия: Чтобы объяснить что-то другим, нужно сначала предельно ясно понять

это самому. Процесс написания заставляет уточнять собственные мысли.

• Борьба с двусмысленностью: Автор учится избегать нечетких формулировок, логических скачков, необоснованных заявлений.

Заключение

Таким образом, сочинение-рассуждение — это не просто проверка знаний или умения писать. Это комплексное упражнение, которое активно формирует и оттачивает навыки критического мышления. Каждый этап работы над ним — от осмысления темы до подбора слов — заставляет анализировать, оценивать, сопоставлять, делать выводы и обосновывать свою позицию. Регулярная практика в написании таких сочинений способствует развитию интеллектуальной самостоятельности, необходимой для успешной учебы, карьеры и осознанной жизни в информационном обществе.

Список использованной литературы:

1. Брюшинкин В. Н. Критическое мышление // Вестник Российского государственного университета им. И. Канта. Серия: Гуманитарные науки. — 2003. — № 1. — С. 8-14.

2. Загашев И. О., Заир-Бек С. И., Муштавинская И. В. Учим детей мыслить критически. — СПб.: Альянс-Дельта совм. с изд-вом «Речь», 2003. — 192 с.

3. Ивин А. А. Логика и теория аргументации: Элементарный курс: Учебное пособие. — М.: Гардарики, 2007. — 220 с.

4. Клустер Д. Что такое критическое мышление? // Перемена: Международный журнал о развитии мышления через чтение и письмо. — 2001. — № 4. — С. 36–40. 5.1 Муштавинская И. В.

5. Технология развития критического мышления: научно-методическое осмысление // Методист. — 2012. — № 2. — С. 28-32.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

UZDIK KALAM

ХЛОРСУТЕК ҚЫШҚЫЛЫ. №10 ЗЕРТХАНАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕ ХЛОРСУТЕК ЕРІТІНДІСІНІҢ ХИМИЯЛЫҚ ҚАСИЕТТЕРІН ЗЕРТТЕУ

Расмұхамбетова Орынгүл Қуандыққызы
Ырғыз ауданы Ө.Қанахин атындағыЖББО
мектептің биология және химия пәнінің мұғалімі

Бөлім:		9.3А 17 (VII), 16 (VI), 15 (VI), 14 (IV) - топ элементтері және олардың қосылыстары
Күн: 17.01.2025ж	**Сыныбы : 9**	Қатысушылар саны: Қатыспағандар саны:
Тақырыбы:	Хлорсутек қышқылы. №10 зертханалық тәжірибе «Хлорсутек ерітіндісінің химиялық қасиеттерін зерттеу»	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты	9.2.1.10-хлорсутек қышқылы ерітіндісінің химиялық қасиеттерін зерттеу және қолдану аясын білу	
Сабақтың мақсаты:	*Хлорсутек қышқылы ерітіндісінің химиялық қасиеттерін білу*	
Құндылықтар	**Құзыреттілік:** азаматтық борыш және парасаттылық **Заң және тәртіп**	

Сабақ кезеңі/ уақыты	**Мұғалімнің әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Сабақтың басы 8 мин	**Ұйымдастыру кезеңі:** Оқушыларды түгендеу. «**Кубик**» әдісі бойынша жағымды психологиялық ахуал орнатады **« Колба түстері »** бойынша топқа бірігуді ұсынады Цифрлық платформа арқылы үй тапсырмасын сұралады Хлор https://wordwall.net/ar/resource/66635782 **«Миға шабуыл» тәсілі** арқылы жаңа сабақтың тақырыбын,	**« Кубик»** әдісі бойынша жағымды психологиялық ахуал орнатады **« Колба түстері»** бойынша топқа бірігеді Цифрлық платформа арқылы өткен тақырып бойынша білімдерін өзектендіреді. **«Миға шабуыл» тәсілі** арқылы жаңа сабақтың тақырыбын, мақсатын анықтайды.	**Кері байланыс:** Мадақтау арқылы бағаланады.	Қағаз қиындылары Оқулық Химия 9-сынып Цифрлық платформа https://wordwall.net/ar/resource/66635782

	мақсатын анықтайды.			
Сабақ ортасы 17 мин	**Жаңа сабақ.** Тақырып бойынша қысқаша ақпарат береді. Видео көреді Оқулықтан талдайтын тапсырманы бөліп береді, топтық жұмыс ұйымдастырады 1-топ « Хлорсутектің физикалық қасиеті» 2-топ «Хлорсутектің химиялық қасиеті» 3-топ «Тұз қышқылының тұздары» 4-топ «Тұз қышқылы және хлоридтердің қолданылуы» туралы оқулықтағы ақпаратты оқып, танысып, топта талдап, өздері қалаған форматта қорғауды ұсынады. **«Ойлан тап!» тәсілі** 1-Тапсырма **Функционалдық сауаттылық** **1**.Қышқылдылыққа тәуелді ауру түрлері көп(гастрит,өңеш асқазан қыжылы,	Оқушылар мұғалімнің түсіндіруін тыңдайды. Топтық жұмыс орындайды. Оқулықтан ақпаратты оқып, танысады, топта талдайды, өздері қалаған форматта қорғайды. **Оқушылар тапсырманы орындайды. Жауаптарын жазады, оқиды.** Сұрақ: Осы ауру түрлерінің туындау себебі неде? Сұрақ: Қандай заттың көмегімен ферменттің белсенділігі күшейеді!? **№10 зертханалық тәжірибе** **«Хлорсутек ерітіндісінің химиялық қасиеттерін зерттеу»** **Косымша-1** **зертханалық жұмыс орындайды**	**Кері байланыс:** Мадақтау арқылы бағаланады **Кері байланыс:** Мадақтау арқылы бағаланады	Экран **https://www.youtube.com/watch?v=2UMyR5pbfNg** **Видео Хлорсутек** Оқулық Химия 9-сынып А4 парағы Маркер флипчарт https://www.youtube.com/watch?v=PorL29w96pc

	ішек аурулар, т.Б). Жауап: қарын сөліндегі қышқыл асқазан сөлінің шырышты қабығын зақымдап, ауру туғызады **2-тапсырма**..Қарын сөлі түссіз, қышқылды рн 0,8—1, сұйық. Құрамында су, түрлі ферменттер бар, соның бірі—пепсиноген, Осы ферменттің әсерінен түзілген пепсин ақуызды ыдыратады, Жауап: Хлорлы сутегі қышқылы(тұз қышқылы), қарын сөлі қышқылдылығы қарын сөлінде болатын ферменттерді күшейтеді, биоөршіткінің қызметін атқарады. **№10 зертханалық тәжірибе** **«Хлорсутек ерітіндісінің химиялық қасиеттерін зерттеу»** **Қосымша-1** https://www.youtube.com/watch?v=PorL29w96pc			
15	**Сабақты бекіту тапсырмалары** **1-тапсырма «Кім жылдам?» тәсілі** Тұз қышқылымен	Тұз қышқылымен магний кальций оксиді, алюминий гидроксиді, қорғасын нитратының	**Дескриптор:** берілген қосылыстарды ң молекулалық теңдеуін жазады; берілген	Тапсырма жазылған парақтар

	а) магний в) кальций оксиді, с) алюминий гидроксиді, д) қорғасын нитратының әрекеттесуінің молекулалық және иондық қысқартылған теңдеуін жазыңдар **2–тапсырма** 1-есеп Құрамында 100 г NaOH бар ерітіндіні бейтараптауға қажетті 15%-дық HCL ерітіндісінің массасын есептеңдер 2-есеп Көлемі 72.4 л (қ.ж) хлорсутек алуға қажетті сутек пен хлордың көлемдерін (қ.ж)есептеңдер	әрекеттесуінің молекулалық және иондық қысқартылған теңдеуін жазады. Тұз қышқылы ерітіндісінің массасын есептейді. Сутек пен хлордың көлемдерін есептейді.	қосылыстардың иондық қысқартылған теңдеуін жазады; Жалпы балл-2 (әр теңдеу үшін) **Дескриптор:** тұз қышқылы ерітіндісінің массасын есептейді; сутек пен хлордың көлемдерін есептейді; Жалпы балл-2 (әр есеп үшін)	
Сабақтың соңы 4 минут	**«Бір сөйлеммен түйіндеу» әдісі** Сабақты бекіту мақсатында қолданылады. Бүгінгі сабақтан алған білімдерін бір сөйлем арқылы білдіреді. Қорытындылай келе, оқушыларға кері байланыс беріледі. **Кері байланыс:** **«3/2/1 әдісі»:** 1. Мен білетін үш нәрсе ... 2. Мені таңқалдырған екі нәрсе ... 3. Болашақта тереңірек қарастыратын бір нәрсе....	Қатысушылар **«Бір сөйлеммен түйіндеу» әдісі** Сабақты бекіту мақсатында қолданылады. Бүгінгі сабақтан алған білімдерін бір сөйлем арқылы білдіреді. **Кері байланыс:** **«3/2/1 әдісі»:** 1. Мен білетін үш нәрсе ... 2. Мені таңқалдырған екі нәрсе ... 3. Болашақта тереңірек қарастыратын бір нәрсе....	**Кері байланыс:** **Кері байланыс:** **«3/2/1 әдісі»:**	Рефлексия парағы
1мин	**Үй тапсырмасы:** § 30			

Қосымша 1

№10 зертханалық тәжірибе
Хлорсутек ерітіндісінің химиялық қасиеттерін зерттеу

Мақсаты: _____
Реактивтер: 0.5М тұз қышқылының еріткіші, лакмус, цинк, мыс сульфаты ерітіндісі, натрий гидроксиді, мыс оксиді, натрий карбонаты, күміс нитраты .
Құралдар:_____
Жұмыс барысы:
6 сынауыққа 0,5 мл тұз қышқылының ерітіндісінің 1-2 мл құйыңыз.
1 сынауыққа лакмус, содан кейін 1 мл натрий гидроксиді ерітіндісі қосыңыз.
2 сынауыққа 2 түйір мырыш салыңыз.
3 сынауыққа 1 мл мыс сульфаты ерітіндісін
4 сынауыққа – шамалы мыс оксидін
5 сынауыққа - 1 мл натрий карбонатын
6 сынауыққа 1 мл- күміс нитратын қосыңыз.
Тәжірибенің нәтижелерін кестеде толтырыңыз.

Тәжірбие барысы	Бақылау	Қорытынды

Қорытынды:
_____
_____

«MENTOR» ӘДІСТЕМЕЛІК ОРТАЛЫҒЫНАН «ҮЗДІК ҚАЛАМ»
РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛЫНЫҢ

ТАЛАПТАР/ШАРТТАР

Авторлар қолжазбаларды мұқият тексеріп, түзетуі тиіс;
• автордың аты-жөнін (толық), ғылыми дәрежесін, атағын, қызметін, мекеменің толық атауын көрсету қажет;
• мақала авторының фотосуреті болуы шарт және өлшемі 4950х3510 пикселден (6х12 мм, 300 ppi кем емес) кем болмауы тиіс;
• мақалаға оның мәні мен идеясын айқындайтын сюжетті фотосуреттерді тіркеп жіберуге болады (сканирленген фотосуреттердің өлшемі 10х15 мм, 300 ppi кем емес);
• пайдаланған кестелер, диаграммалар, графиктерді, пайдаланылған бағдарламалардың (Word, Excel, PowerPoint және т.б.) бастапқы пішімінде материалға қоса тіркеу қажет;
• мақала көлемі атауы мен әдебиеттер тізімін қоса санда 3 беттен аспауы қажет;
• мақаланы төмендегідей талаптарға сәйкес ресімдеу керек: Microsoft Word, кегль – 12 пункт, гарнитурасы - Times New Roman, парақ пішімі - А4, жиектері - 2 см, жоларалық интервал – жалаң, бірінші жол – 1, 25 см бос жер, азат жолға дейінгі және кейінгі интервал - 0 см;

ТРЕБОВАНИЯ/УСЛОВИЯ

Рукописи должны быть тщательно выверены и отредактированы авторами;
• необходимо указывать: фамилию, имя и отчество автора (полностью), учёную степень, звание, должность, полное название учреждения;
• фото автора статьи обязательно и должно иметь размеры не менее 4950х3510 пикселей (не менее 6х12 мм, 300 ppi), фото в статью не помещать;
• желательно сопроводить статью сюжетными фотографиями, которые будут отражать суть и идею статьи (размер отсканированных фото не менее 10х15 мм, 300 ppi);
• используемые таблицы, диаграммы, графики должны прилагаться к материалам в исходном формате используемых программ (Word, Excel, PowerPoint и др.);
• аннотация должна содержать только главную информацию статьи, не превышать объем 6 строк, выполняться на двух языках, отличающихся от языка статьи (пример: если статья написана на русском языке, то аннотация пишется на английском и казахском);
• максимальный объем статьи не более 3 страниц, включая название, список литературы;
• статью оформлять в соответствие с требованиями: Microsoft Word, кегль – 14 пунктов, гарнитура - Times New Roman, формат листа - А4, поля - 2 см, междустрочный интервал – одинарный, первая строка – отступ на 1, 25 см, интервал перед и после абзаца – 0 см;
Эл. почта: kalam2025@mail.ru